

Liber amicorum

»Človek mora biti dovolj drzen, da zagovarja svoje vrednote«

Pripovedi o sodelovanju z Ano Krajnc, zaslužno profesorico Univerze v Ljubljani in predsednico Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje

Založila

Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani

Izdajatelj

Oddelek za pedagogiko in andragogiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje

Za založbo

Roman Kuhar, dekan Filozofske fakultete

Urednice

Nives Ličen, Dušana Findeisen, Alijana Šantej

Tehnično urejanje

Tanja Šulak

Lektoriranje

Alenka Ličen, Tina Brilej, Barbara Buršič

Oblikovanje in prelom

Meta Kutin

Fotografije

Osebni arhiv Ane Krajnc, arhiv Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje, Janez Platiše, arhiv Oddelka za pedagogiko in andragogiko FF

Tisk

Birografika Bori, Ljubljana
Prva izdaja, prvi natis

Naklada

300 izvodov

Cena

Publikacija je brezplačna

To delo je ponujeno pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva-Deljenje pod enakimi pogoji 4.0 Mednarodna licenca. / This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

Ljubljana, 2018

LIBER AMICORUM

Človek
mora
biti
dovolj
drzen,
da
zagovarja
svoje
vrednote

Pripovedi o sodelovanju z Ano Krajnc,
zaslužno profesorico Univerze v Ljubljani
in predsednico Slovenske univerze za
tretje življenjsko obdobje

Kazalo

9	Nives Ličen Uvod
19	Zoran Jelenc »Veliko stvari me je zanimalo, mnogo sem raziskovala.«
39	Dušana Findeisen Raziskovati, delovati, povezovati za razvoj andragogike, skupnosti in izobraževanja odraslih
67	Zdravko Mlinar Vseživljenjsko izobraževanje v vseživljenjskem okolju
71	Stane Saksida Delovanje na Inštitutu za sociologijo v letih 1964–1970
75	Matjaž Kmecl Prodekanja Filozofske fakultete: podjetno in stabilno vodenje
77	Sonja Kump Center za razvoj univerze
81	Nikola Pastuović Nekoliko refleksija uz osobu i djelo Ane Krajnc
83	Maria Slowey Anybody, anywhere, anytime – reflections on the pioneering work of Ana Krajnc on opening learning opportunities for adults

- 91 Katarina Popović
**Ana Krajnc – la grande dame jugoslovenske,
slovenačke i svetske andragogije**
- 93 Boštjan Žekš
Borba za enakovreden položaj starejših v družbi
- 95 Jasna Čurin
Posredstvom Ane Krajnc cijela Slovenija doživotno uči
- 97 Zdenko Medveš
**Znanstveni kredo dr. Ane Krajnc: izobraževanje je
vrednota za človeka in družbo**
- 101 Renata Kranjčec in Cirila Peklaj
**Štirideset let sodelovanja s Centrom za
pedagoško izobraževanje**
- 103 Alijana Šantej
**Ana Krajnc mi je odprla pot v svet andragogike in
izobraževanja starejših**
- 107 Danijela Brečko
Kako smo ustvarjali revijo Andragoška spoznanja
- 111 Milena Ivanuš Grmek
**Pedagoško-andragoško izobraževanje na
Pedagoški fakulteti v Mariboru**
- 113 Tanja Šulak
Pedagoško-andragoški dnevi
- 115 Darja Zorc - Maver
Izobraževanje za zapornike pomeni novo možnost

- 121 Vida A. Mohorčič Špolar
Osebnost, ki pusti pečat
- 123 Nena Mijoč
Izobraževanje naj razvija ustvarjalnost
- 125 Lučka Lešnik
Neustrašna in vsestranska
- 129 Darja Justinek
Naučila me je premagovati stereotipe
- 131 Jurka Lepičnik Vodopivec
Modra je njena barva
- 133 Tanja Možina
Moj prvi stik z Ano Krajnc je bil »kazenski«
- 137 Maja Mezgec
Iz knjižnice v Kobenhavnu do Ljubljane
- 139 Boža Bolčina
Od Blage sapice do burje
- 141 Štefan Huzjan
Prepričljiva Ana
- 143 Bernarda Mori Rudolf
Ko je učenec pripravljen, pride učitelj
- 145 Olga Drogenik
**Vedno zazrta v prihodnost, vizionarka izobraževanja
odraslih doma in v svetu**

- 147 Ljubica Kosmač
Od ideje do uspešnega delovanja Inštituta za disleksijo
- 149 Nevenka Tomšič
Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje
- 153 Mirka Šmitek
Študijski krožek Medsebojni odnosi in sporazumevanje
- 155 Vera Kodrič
Moč medsebojnih vezi
- 159 Sonja Klemenčič
Verjame v ljudi
- 163 Ema Perme
Moji dragi profesorici, brezmejni motivatoriki

Uvod

Profesorica Ana Krajnc – prva predavateljica andragogike na univerzi na Slovenskem in raziskovalka izobraževanja odraslih, soustanoviteljica Univerze za tretje življenjsko obdobje, prva urednica revije Andragoška spoznanja – je svoje akademsko delo izjemno tesno povezala z raziskovanjem in inoviranjem prakse. Prepletala je različno znanje, čemur bi v sodobnem jeziku dejali transdisciplinarno osvetljevanje problemov, izvajala metodološko disciplinirane empirične raziskave s statističnimi metodami in uvajala akcijsko raziskovanje na polje izobraževanja odraslih. Ključno za njeno delo je prepričanje, da je učenje bivanjski fenomen in da se ljudje vedno učimo. V pogovorih z njo in v spominih na sodelovanje, ki so vključeni v to publikacijo, se odraža Anino prepričanje: »Globoko v sebi je vsak človek dober.« Ko smo ji včasih oporekali, je misel dopolnila, da če to ne drži, je posameznik gotovo razvil obrambne mehanizme, s katerimi se brani. V intervjuju s Polono Kelava¹ je dejala: »Učenje najdemo povsod!« Optimistično je prepričana v zmožnost vsakega človeka, da se z učenjem transformira in si izboljšuje kakovost svojega življenja, kajti v postindustrijski dobi – kot ona naše obdobje imenuje – znanje spreminja svoj namen. Ljudje morajo z znanjem razvijati svojo ustvarjalnost, sprejemati negotovost in raznolikost družbenih iger.

V njenih strokovnih razpravah so opazna dela Knowlesa, zamisli humanistične psihologije Rogersa, ideje Maslowa o nenehnem razvoju in zmožnostih

¹ Krajnc, A. in Kelava, P. (2014). Učenje najdemo povsod! Revija naj to odslkava!. *Andragoška spoznanja*, 20(4), 7–12.

človeka, da se uresničuje. Dodaja tudi kritično teorijo Fromma, Brookfielda, v sodobnosti Rifkina ...

Iz zapisov v tej zbirki memoarskih vinjet izžareva njena ustvarjalna moč navduševati ljudi za učenje. Delovala je v različnih okoljih doma in v tujini, razvila kar nekaj novih praks, kot npr. nadaljnje izobraževanje pedagogov in andragogov v dveh oblikah: Pedagoško-andragoški dnevi in Andragoška poletna šola, spodbudila je razvoj predupokojitvenega izobraževanja in izobraževanja starejših. V začetku svoje kariere se je ukvarjala z metodami – kot je bilo tedaj dopisno izobraževanje –,² danes pa razmišlja o pomenu informacijskega opismenjevanja³ in o tem, kako bi z e-izobraževanjem usposabljali mentorje za delo s starejšimi.

Pri svojem raziskovalnem in praktičnem delu sledi trem paradigmatiskim spremembam, ki označujejo izobraževanje odraslih v zadnjih tridesetih letih, in to potrjujejo tudi zapisi ljudi, s katerimi je sodelovala. Prva sprememba je premik pozornosti strokovnjakov na področju izobraževanja odraslih, in sicer od osredotočenosti na sposobnosti kot nečesa, kar naj se ne bi spreminjalo, k motivaciji, ki osvetljuje zmožnosti in spodbuja razvoj. Včasih je veljalo prepričanje, da se ljudje rodijo z nekim inteligenčnim količnikom, ki je dan za vse življenje. Sposobnosti so dane in jih ne moremo

2 Krajnc, A. (1980). Prispevek dopisnega izobraževanja rednemu izobraževanju. *Sodobna pedagogika*, 31(7/8), 277–286.

3 Krajnc, A. (2012). Individualizacija izobraževanja vodi v mentorstvo: gibanje “Znaš, nauči drugega”. *Andragoška spoznanja*, 18(2), 19–30.

spreminjati. Ne tako dolgo nazaj je veljalo tudi to, da se v odraslosti ljudje ne učijo. Oboje je bilo kot neustrezno prepričanje ovrženo tudi z novimi spoznanji nevroloških in nevrokognitivnih raziskav, empiričnih psiholoških in socioloških ter antropoloških raziskav. Danes je sprejeto, da se ljudje učimo vse življenje. Učenje ni nič posebnega, tako kot dihanje ni nič posebnega, vsi ljudje dihajo in vsi ljudje se učijo. Razlika je v tem, da za učenje potrebujejo motivacijo, da so se pripravljene spreminjati in po potrebi vključevati v organizirane oblike izobraževanja. Prav raziskovanje motivacije je bilo eno od pomembnih področij dela Ane Krajnc.⁴ V sodobnosti pa konceptom motivacije dodaja še zmožnost za vodenje ali uravnavanje svojega samostojnega učenja, saj je znanje dostopno prek sodobnih tehnologij,⁵ dodaja tudi zmožnost refleksivnega spremljanja vznikanja svojih potreb, nastajanja znanja in vrednot ter formiranja identitete.

V raziskavah in praksi Ane Krajnc je opazno tudi to, da se ne osredotoča na primanjkljaje (česar koli že: veščin, znanja, zmožnosti), temveč na potencialne posameznika za razvoj. Njen odnos do človeka ni odnos »popraviti primanjkljaje«, temveč »razvijati zmožnosti«. Takšna naravnost je bila v drugi polovici prejšnjega stoletja posledica vplivov humanistične in pozitivne psihologije ter eksistencialne psihoterapije,

4 Krajnc, A. (1982). Motivacija za izobraževanje. Ljubljana: Delavska enotnost.

5 Krajnc, A. (2004). Bi radi imeli znanje vedno pri roki? Mobilno izobraževanje kot odziv na hitro rast potreb po znanju. Andragoška spoznanja, 10(2), 8–17.

ki vse izpostavljajo možnost razvoja. »Izmerjene sposobnosti« (predvsem IQ) niso dovolj dober pokazatelj, kaj vse lahko človek razvije, spozna, se nauči. Profesorica Krajnc je v vsakem študentu ali študentki videla tisto, kar se (še) lahko razvije, zato nas ne čudi kar nekaj spominskih zapisov, ki govorijo o njej kot o izjemni motivatoriki.

Druga sprememba, na katero opozarja s svojimi objavami in delovanjem, je vpliv tehnoloških in socialnih novosti na izobraževanje. Bistveni spremembi sodobnosti sta informatizacija in staranje prebivalstva. Ljudje se morajo naučiti uporabljati nove naprave in hkrati se morajo naučiti misliti o problemih in izzivih, ki jih prinašata informatizacija in robotizacija. Roboti so ljudem hkrati v pomoč in so vir negotovosti ter strahu. Če je bilo v preteklosti razmeroma znano, kaj naj bi človek vedel, znal, da bo lahko opravljal neko delo, je v sodobnosti potrebno nenehno prilagajanje, nenehno učenje na delovnem mestu in v drugih okoljih. Zaradi robotizacije se bo zmanjšalo število obstoječih delovnih mest, povečalo pa se bo število delovnih mest na področju upravljanja tehnologije, na področju izobraževanja in zdravstva ter vseh t. i. odnosnih del. Ljudje se morajo biti pripravljeni učiti, da bodo lahko prešli z enega delovnega mesta na drugo in pri tem je individualno mentorstvo⁶ zelo pomembno. Na nekem predavanju učiteljem je dejala, da mora biti človek kot zadruga: pripravljen se mora biti odpreti

⁶ Krajnc, A. (2006). Kdo so bili moji mentorji? Kdo mi je lahko mentor? Raziskava o neformalnem mentorstvu. *Andragoška spoznanja*, 12(4), 31–39.

novim vplivom in znova zapreti ali sestaviti meje svoje osebnosti, znati se mora hitro in ustrezno odločati. Prilagodljivost ni nujna le za delovno okolje, temveč je tudi pogoj za duševno zdravje.

Navduševala se je nad informacijsko družbo in pisanjem A. Tofflerja že v 70. letih prejšnjega stoletja, V. Flusserja, v zadnjih letih pa nad idejami M. Serresa – vsi pišejo o spreminjajoči se družbi, ustvarjalnosti in uporabi tehnologije. Delo se spreminja, ponavljajoče dejavnosti opravljajo roboti. Pomembna je »proizvodnja« idej in vzgoja ljudi, da proizvajajo ideje. V svojih intervjujih⁷ za časopis Delo je dejala, da se človek razvija v odnosih z drugimi in da bi morala družba/država vlagati predvsem v ustvarjalnost ljudi ter poskrbeti za temeljni dohodek za vsakega državljana, da bi lahko bil osebno svoboden. Razviti ljudje se hitro učijo in imajo zmožnost, da svoje znanje ter navade spreminjajo. Za ljudi je namreč značilno, da dokler verjamejo, da so neke ideje resnične (tudi če so že dokazano neresnične), jih vzdržujejo. Oklepajo se jih, ker so jih usvojili in jim pomenijo referenčni okvir za cono udobja. Toda ljudje so »nedokončane živali«, kot je dejal Geertz. Ana Krajnc pa govori o tem, da se ljudje rodijo biološko ter se socialno in čustveno nenehno rojevajo. Ljudje nenehno

7 Krajnc, A. (2018). Čakam, da bo družba vlagala v ljudi. Delo, 17. 4. 2018, str. 10, dostopno na <https://www.delo.si/prosti-cas/zdravje/cakam-da-bo-druzba-vlagala-v-ljudi-43815.html>.

Krajnc, A. (2014). Današnje delo zahteva človekovo dušo. Delo, 4. 4. 2014, dostopno na <https://www.delo.si/zgodbe/sobotnapriloga/ana-krajnc-danasnje-delo-zahteva-clovekovo-duso.html>.

nastajajo. Ali bolje rečeno: ljudje imajo možnost, da ne-nehno nastajajo, zato je učenje bistvenega pomena. Če pa živijo v omejenem okolju, če zgolj strežejo stroju ali sledijo tekočemu traku, bo njihov razvoj okrnjen. Ker je človek vpet v medsebojne odnose, je treba vplivati na institucije in odnose, v katerih človek živi.

Poleg informatizacije je v sodobnosti izstopajoča značilnost tudi staranje prebivalstva, ki ga Ana Krajnc v svojih nastopih predstavlja kot dosežek civilizacije, kar je zelo podobno idejam Mary Bateson. Medtem ko Bateson govori o aktivni modrosti, ki jo ljudje (lahko) razvijejo v starosti, Ana Krajnc govori o aktivni starosti. Obe pa trdita, da starost potrebuje ustvarjalnost, transformacijo in medsebojno spoštovanje. Delo Ane Krajnc na področju izobraževanja starejših – ki ga je koncipirala ter ga dolga leta razvija skupaj z dr. Dušano Findeisen in Alijano Šantej na Slovenski univerzi za tretje življenjsko obdobje – lahko razumemo kot vizionarsko dejavnost. V 80. letih prejšnjega stoletja je bilo izobraževanje starejših novost, ki so se ji nekateri posmehovali – češ, zakaj neki bi se stari učili –, danes pa se s tem področjem poleg univerze za tretje življenjsko obdobje ukvarjajo različna združenja, mreža dnevnih centrov, podjetja ... Spoznanja, ki nastajajo na univerzi za tretje življenjsko obdobje, so prenosljiva tudi na področje izobraževanja starejših zaposlenih.

Tretji poudarek, ki ga profesorica v svojih javnih nastopih⁸ najpogosteje izpostavlja, je individualni

⁸ Glej npr. Krajnc, A. (2018). Predavanje na Andragoškem kolokviju. Dostopno na <https://www.facebook.com/TedenVsezivljenjskegaUcenja/videos/1751924698209914/>.

osebnostni razvoj ali subjektivizacija. Izobraževanje ni namenjeno le razvoju zmožnosti, da bi delovali v nekem kulturnem okolju – kar pomeni kvalifikacijo za neko delo in socializacijo za življenje, skladno z družbenimi pravili –, temveč je namenjeno spodbujanju procesa »postajanja osebe«. Posameznik in posameznica se ne (le) prilagajata pravilom, temveč ustvarjata nove načine čutenja in mišljenja, ustvarjata nove prakse in odnose s pomočjo transformativnega učenja. Ana Krajnc poudarja, da je pomembno spraševanje: »Kdo si?«⁹ Gre torej za vprašanja identitete človeka. Subjektivizacija ne pomeni skrajne individualizacije – nasprotno: Ana Krajnc se s svojim teoretskim in praktičnim delom zavzema za razvoj skupnosti in (novo) vlogo andragoga pri skupnostnem izobraževanju. Spodbuja sodelovalne skupnosti¹⁰ v izobraževanju, ki so odgovor na »potrženje« izobraževanja in izhod v družbo znanja, kot jo ona razume. To je družba osebne svobode in refleksivnega odločanja ter medgeneracijske povezanosti. V zadnjem času se ukvarja z razvijanjem koncepta solidarnosti med generacijami, dejavna je v mednarodnih mrežah in projektih prav zato, da bi spodbudili medgeneracijsko sodelovanje.

9 Krajnc, A. (2014). Spoznaj sebe in druge: človek kot družbeno bitje in medosebni odnosi. Ljubljana: Društvo za izobraževanje za tretje življenjsko obdobje. Glej tudi intervju Pravi ključ: Ana Kranjc, andragoginja. Dostopno na <https://www.youtube.com/watch?v=63arBVngpVg>.

10 Krajnc, A. (2010). Spreminjanje družbene strukture in vseživljenjsko izobraževanje – iz industrijske v družbo znanja. *Andragoška spoznanja*, 16(2), 12–25.

Za razvoj andragogike je pomembno tudi nje-
no mentorsko delo, še posebno na podiplomskem
študiju. Bila je mentorica ali somentorica pri doktor-
skih nalogah naslednjih avtorjev in avtoric: Zoran Je-
lenc (1992), Nena Mijoč (1995), Vida Mohorčič Špolar
(1996), Dušana Findeisen (1999), Nives Ličen (1999),
Tadej Stegu (2005), Danijela Brečko (2005), Maja Mez-
gec (2006). Bila je tudi mentorica ali somentorica pri
magistrskih nalogah podiplomskih študentk in štu-
dentov: Jože Valentinčič (1985), Marjan Blažič (1985),
Nena Mijoč (1986), Mirjam Milharčič-Hladnik (1989),
Dušana Findeisen (1995), Nives Ličen (1997), Daniela
Brečko (1997), Sabina Jelenc-Krašovec (1998), Andrej
Justinek (1999), Marinka Pahole (1999), Nadja Dobnik
(2000), Karmen Špilek Štumberger (2007). Ljudje smo
edinstveni, vsak ima svojo nalogo in vlogo, vsak ima
svoje prstne odtise in svoje nevronske povezave, zato
je naloga izobraževanja, da v vsakem človeku poišče
njegove ali njene možnosti. To je Ana Krajnc kot men-
torica vedno znala narediti.

Ko pišemo o ustvarjalnosti na splošno, so vse
besede hitro sprejete. V delu Ane Krajnc je zelo veliko
ustvarjalnosti, a njena ustvarjalnost je pogosto nalete-
la na ovire. Vsaka sprememba v okolju pomeni, da se
morajo skupine ljudi iz svojih rutin (tudi rutin mišlje-
nja in čutenja) premakniti v učenje. Pomeni tudi (zelo
pogosto) prerazporeditev vplivov in moči. Ljudje pa
se neradi odrečejo svojim vlogam moči. Potrebovala
je veliko znanja, humorja, prepričljivosti in vztrajnosti,
da so se novosti uveljavile. Kdo bi v prejšnjem stoletju
sprejel, da je potrebno izobraževanje zapornikov? Kdo

bi sprejel, da je potrebno izobraževanje odraslih ljudi s posebnimi potrebami? Čemu bi izobraževali stare? Za vsako tako spremembo je potrebno »premikati gore« ustaljenih prepričanj. To profesorica Krajnc zmore. Za njeno delo bi bilo ustrezno geslo K4C (Knowledge for change), ki ga sicer uporablja Unesco, kjer je dejaven njen dolgoletni kolega B. Hall. S svojim akademskim znanjem je uvedla mnoge spremembe, ki izboljšajo življenje. Njen credo je, da izobraževanje mora spreminjati ljudi in ljudje naj spreminjajo okolje.

Njeni kolegi, študenti, sodelavci smo ob jubileju želeli, da se združijo spomini, pripovedi, raziskovalna besedila. Ker smo želeli, da so vključeni najmlajši doktorandi in tudi starejši sodelavci, smo pripravili dva zbornika. Eden je sestavljen iz znanstvenih in strokovnih tekstov ter osvetljuje področje raziskovanja, drugi pa je napisan v narativnem slogu in iz mnogih delov sestavlja mozaik profesoričine strokovne biografije. K pisanju smo pristopili tako, kot se nam je zdelo, da bi bilo Ani všeč – to je v duhu humanizma, različnih pogledov, različnih mnenj, različnih slogov. Ustvarjalno okolje je okolje, kjer se mnenja dopolnjujejo in tudi krešejo.

Nives Ličen

Zoran Jelenc

»Veliko stvari me je zanimalo,
mного sem raziskovala.«

Dela Ane Krajnc ni mogoče predstaviti s prikazom le enega področja, ali vsebine njenega dela, ali le z eno razsežnostjo dejavnosti. Je tako bogato in tako večrazsežnostno, da ga lahko predstavimo le s celostnim prikazom. V tem prispevku želim podati svoje poglede ob prikazu dejavnosti Ane Krajnc na izbranih področjih, ki so: razvoj poklicne poti Ane Krajnc in uspehi na tej poti; program študija andragogike na Filozofski fakulteti v Ljubljani; delo v asociacijah na področju andragogike doma in v tujini; strokovna in poljudna predavanja ter objavljena dela; soustanoviteljstvo univerze za tretje življenjsko obdobje v Sloveniji; razvojni in raziskovalni projekti; mednarodna dejavnost; poglobljanje v človekov osebni razvoj.

Ko sem delal s študenti, sem jih skušal prepričati, da bodo tem bolj uspešni, kolikor več znanja z različnih področjih si bodo pridobili. Prepričan sem, da je to bolj kot na drugih strokovnih področjih pomembno za tistega, ki želi delovati na področju izobraževanja odraslih in andragogike. Pojasnjeval sem jim, da sem se sam ravnal po tem načelu, svetel zgled pa jim je lahko tudi njihova profesorica dr. Ana Krajnc.

Od psihologije in pedagogike prek sociologije do andragogike

Svojo kariero ali poklicno pot je Ana Krajnc začela leta 1961 kot psihologinja na Zavodu za zaposlovanje v Ajdovščini. Delo ne tem področju ji je omogočila diploma iz psihologije in pedagogike (oboje je študirala kot glavni predmet) na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Ana¹ je ocenila, da jo je delo na Zavodu za zaposlovanje in opravljanje dejavnosti poklicne svetovalke spodbudilo pri kasnejši odločitvi, da bo delala na področju izobraževanja odraslih. Sama pravi: »Ko sem diplomirala, je

¹ Uporabo imena brez priimka si dovoljujem, ker se štejem za kolega in osebnega prijatelja Ane Krajnc.

bilo eno od mojih osnovnih prepričanj, da se učijo samo otroci, odrasli pa ne. Tedaj sem bila mlada, mislila sem, da vse vem, kako je na svetu« (Javrh, 2016a, str. 3).² Potem se je začela spraševati, zakaj se ne bi ti mladi fantje še česa izučili, pridobili kak poklic, saj je bilo še vse življenje pred njimi. A po drugi strani jo je pri tem oviralo tedanje prevladujoče prepričanje, da so to odrasli, ki se ne bodo učili in ne bodo hodili v šolo ... S to dilemo se je kar precej ukvarjala, to mišljenje jo je zelo okupiralo in problema dolgo ni znala razrešiti. »Našo generacijo so še učili po starem, v bistvu smo študirali tako, da smo bili povsem prepričani, da se pač učijo otroci in ne odrasli, zato je potrebno razvijati šolski formalni sistem. Če človeka izgubiš, ko je otrok, potem je konec. To je bil nekje v ozadju obče prevladujoč postulat. Ko sem diplomirala, bi šla staviti, da se odrasli ne uči. Najprej sem morala seveda sama te paradigme spremeniti, obrniti. Prav za ta korak, za ta samorazvoj sem porabila največ časa,« pravi Ana (Javrh, 2016a, str. 9). Le postopoma je spoznavala, da je to, da se odrasli ne bodo učili, le njeno naučeno stališče, neko prepričanje, o katerem pa je začela polagoma dvomiti.

S temi dvomi je leta 1964 – po treh, štirih letih prakse – odšla v Ljubljano na Inštitut za sociologijo. Tu se je prvič zares srečala z izobraževanjem odraslih in vsej njegovi raznovrstnosti. Leta 1967 je inštitut dobil možnost sodelovanja v mednarodni raziskavi Izobraževanje odraslih in socialna participacija (Adult education and social participation).³ Direktor inštituta ji je kot zelo mladi raziskovalki zaupal sodelovanje v tej

2 V tem besedilu na več mestih uporabljam podatke, ki jih je v intervjuju za monografijo Srečanja spominov pridobila in zapisala dr. Petra Javrh v prispevku Prof. dr. Ana Krajnc; v monografiji je sicer objavljenih več intervjujev z znanimi strokovnjaki, ki so v preteklosti delovali na področju izobraževanja in andragogike ter pomembno prispevali k razvoju tega področja. Intervjuje je uredila in objavila Petra Javrh. Monografija je pripravljena v digitalni različici, meni ga je urednica dala na voljo kot rokopis pred objavo.

3 To je bil sploh prvi tak mednarodni projekt v tedanji Jugoslaviji.

mednarodni raziskavi, kjer je vodila slovenski del.⁴ Šlo je za čisto novo področje raziskovanja, kot ga sama označuje, ko pove, da si v Sloveniji niti nismo znali dobro predstavljati, kaj pomeni koncept socialna participacija (Javrh, 2016a, str. 4). To je bilo hkrati tudi obdobje intenzivnega učenja od mednarodnih partnerjev tega projekta. Omogočilo ji je spoznavanje in razumevanje izobraževanja odraslih iz tedaj v svetu že uveljavljenih virov in strokovnjakov. Med temi so bili: češki profesor Kamil Škoda iz Prage, ki ji je prikazal izobraževanje odraslih kot najplemenitejše prosvetno delo in ji posredoval izjemno predstavo o izobraževanju odraslih kot dejavnosti s poglobitnim namenom in ciljem dvigniti zavest ter splošno znanje ljudi; Nizozemci, denimo, ki so bili bistveno bolj praktični, pragmatični in so se ob sociali bolj usmerjali v neke vrste življenjsko okretnost, iznajdljivost ter v usposabljanje ljudi za razna konkretna opravila in dela. V projektu je prišla v stik tudi z Američani, ki pa so se tedaj – kot tudi Kanadčani – pojavljali že z zelo izdelanimi področji izobraževanja odraslih; sodelovali so tudi Poljaki, pri katerih je bila podobnost s Slovenijo v tem, da smo oboji imeli predvojno tradicijo prosvetnega dela.

Raziskava jo je spodbudila, da je začela sistematično prebirati andrargoško literaturo. Hotela je razumeti slovenski zgodovinski razvoj na tem področju. Iskala je naprej, da bi si izoblikovala nova izhodišča za področje izobraževanja odraslih. Tako je prišla v stik z Zvezo ljudskih univerz, kjer so tedaj že imeli izoblikovane poglede in sorazmerno razvito izobraževanje odraslih.⁵ Začela je razmišljati, kje smo, ob sicer še vedno prisotni »dilemi, ali se odrasli sploh učijo ali ne« (Javrh, 2016a, str. 5).

Ano Krajnc je tako začelo zanimati veliko stvari, povezanih z delom in učenjem odraslih. Preučevala je fluktuacijo in dobila vpogled v to, zakaj so ljudje nezadovoljni z delom, zakaj sploh menjavajo zaposlitev. Raziskovala je tudi vprašanje, kako lahko ljudje izkoristijo svoje talente

4 Za to, da ji je direktor zaupal vodenje takšne raziskave, je bilo odločilno, da je še kot študentka bivala nekaj časa v Angliji in je dobro govorila angleško.

5 To zlasti velja za Tilko Blaha, Jožeta Valentinčiča in Marjana Laha.

in kako malo jim to v resnici uspe. Šlo je za področja industrijske andragogike. Ko je leta 1969 končala raziskavo, je pripravila monografijo. To je bil čas, ko se je začela ukvarjati z družbenim pomenom izobraževanja, »saj se učenje vedno zgodi pri posamezniku, vplivi pa res prihajajo iz družbe« (Javrh, 2016a, str. 5).

Ustanoviteljica študija andragogike v Sloveniji

Raziskovanje na Inštitutu za sociologijo ter spoznavanje izobraževanja odraslih in andragogike sta Ani odprli pot v akademsko sfero. Leta 1970 je dobila mesto asistentke na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, kjer je naslednje leto tudi doktorirala. Podpiral jo je profesor Vladimir Schmidt, ki si je želel, da bi področje dejavnosti na Oddelku za pedagogiko razširili z izobraževanjem odraslih; tedaj ga je imenoval še »adultna pedagogika«. Imela je, kot pravi sama, v resnici srečo: profesor Vlado Schmidt ji je pustil proste roke, da je lahko ustvarjalno oblikovala svoj predmet. Ob tem je veliko izhodišč črpala od njega, ki ga je zelo cenila, saj, kot pravi: »nima vsak narod tako dobrega in temeljitega pregleda zgodovinskega razvoja področja, kot nam ga je podaril profesor Schmidt« (Javrh, 2016a, str. 8). To področje naj bi prevzela, kar se je potem tudi zgodilo. Pri tem je imela široko podporo ljudi iz prakse. Zaslutila je, da je bila v praksi na področju izobraževanja kadrov za delo v izobraževanju odraslih velika vrzel; odločila se je, da bo skušala to vrzel zapolniti.

Možnosti, ki so jih imeli do tedaj zainteresirani za študij izobraževanja odraslih – to so bili po večini tisti, ki so delali v delavskih univerzah⁶ ali tudi v izobraževalnih centrih v podjetjih –, so bile v Sloveniji skromne. Od leta 1960 se je bilo v Kranju mogoče izobraževati na Višji kadrovski šoli pri Zavodu za izobraževanje kadrov in proučevanje dela.

⁶ Nekdanje ljudske univerze, ki so delovale v Sloveniji pred drugo svetovno vojno, so se po letu 1957 preimenovala v delavske univerze, kar je zahtevala vladajoča politika v socialistični Jugoslaviji, da bi poudarila njihovo prednostno nalogo – predvsem t. i. družbenopolitično nalogo, pa tudi strokovno kot tudi splošno izobraževanje delavcev. V ljudske univerze so se vnovič preimenovala po osamosvojitvi Slovenije.

Šola se je kasneje večkrat preimenovala: najprej v Višjo, potem pa v Visoko šolo za organizacijo dela in še kasneje v Fakulteto za organizacijske vede v sestavi Univerze v Mariboru (glej Jelenc, 2000, str. 58), kar pa je bilo seveda za celovite potrebe izobraževanja odraslih in andragogike nepopolna in nezadostna rešitev, saj je bil njen temeljni cilj, kot pove že ime šole, pridobivanje kadra za organizacijo izobraževanja v podjetjih. Ob tem je treba poudariti, da so bile v prvih desetletjih po drugi svetovni vojni v Sloveniji na področju izobraževanja odraslih spoznane predvsem potrebe po izobraževanju tistih, ki so delali v delovnih organizacijah; to področje je bilo v Sloveniji tudi sorazmerno dobro razvito, pri čemer je imel posebne zasluge za to Ivan Bertonec.⁷ Zaradi tega je prišlo v tem času do povezovanja z Visoko pedagoško šolo, kasnejšo Fakulteto na Reki, ki je imela program izobraževanja za industrijsko pedagogiko. Ta je za izobraževanje kadrov iz Slovenije – zanimanje za ta študij je bilo dovolj veliko – leta 1970 ustanovila dislocirano enoto v Ljubljani. Slovenija je tako dobila za izobraževanje odraslih vsaj relativno usposobljene kadre, od katerih so mnogi uspešno delovali na mnogih področjih, kjer so potrebovali izobraževalce odraslih, ne le v podjetjih (Podrobneje Jelenc, 1998a, str. 48).

Študij andragogike na Oddelku za pedagogiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani je v začetku obsegal le predmet Obča andragogika. Istočasno je Ana že pripravljala tudi druge predmete, ki jih je postopoma razvila v naslednjih letih. To so bili: Metode izobraževanja odraslih, Andragoška didaktika, Zgodovina izobraževanja odraslih, Poklicna pedagogika in andragogika, Andragogika ciljnih skupin, Andragoško svetovalno delo, Primerjalna andragogika, Procesi socializacije odraslih, ob

⁷ Bertonec je od 50. let dalje vodil najprej Zavod za proučevanje izobraževanja odraslih LRS, potem pa Zavod za proučevanje organizacije dela in varnosti pri delu LRS, ki se je leta 1960 preimenoval v Zavod LRS za produktivnost dela (LRS je kratica za Ljudsko republiko Slovenija); kot tak je bil nosilec številnih razvojnih projektov in njihove izpeljave od teorije do prakse, bil pa je tudi aktiven sooblikovalec izobraževalne politike v Sloveniji (poslanec, nosilec pomembnih družbenih in političnih funkcij, sodelavec pri OZN) (Jelenc, 1998b, str. 58).

nekaterih skupnih predmetih iz programa študija pedagogika (Zgodovina pedagogike, Teorija vzgoje, Etika v vzgoji in izobraževanju in drugih). Andragogiki so na Oddelku za pedagogiko (tako se je prvotno imenoval) omogočali en predmet v celotnem programu pedagogike – to je bil, kot smo že navedli, predmet Obča andragogika. To še zdaleč ni bilo dovolj za zadovoljitev potreb po kadrih na področju izobraževanja odraslih. Seveda tako tudi ni bilo mogoče pridobiti naziva diplomiran andragog; diplomanti so, ne glede na svoje interese in osebno usmeritev, z diplomoma na pedagogiki pridobili naziv diplomirani pedagog. Uveljavitev ustreznega mesta andragogike v celotnem programu pedagogike je zahtevala vztrajno večletno prizadevanje, da ne rečem boj s tradicionalno privilegiranimi predstavniki pedagogike kot vede o vzgoji in izobraževanju otrok, ki so uživali prednosti svojega dominantnega položaja na Oddelku. Bila so potrebna leta in leta, da je iz enega predmeta nastal program in se je Oddelek za pedagogiko preimenoval v Oddelek za pedagogiko in andragogiko, diplomanti smeri andragogika pa so lahko dobili naziv diplomirani andragog. Položaj andragogike se je leta 1976 izboljšal, ko je najprej postala smer študija na Oddelku, še bolj pa leta 1993, ko je bil izoblikovan celovit program samostojnega študija andragogike. Boj je začela in več let vodila Ana, končni uspeh pa so dosegli šele njeni nasledniki na Oddelku, ko se je upokojila.

Ana ocenjuje, da je bila za oblikovanje predmeta Obča andragogika odločilna mednarodna raziskava, ki jo je opravila na Inštitutu za sociologijo. Drugi pomemben dejavnik je bil študij v tujini. V ta predmet je včlenila različno znanje in literaturo, pridobljeno v tujini, kjer se je seznanila z različnostjo konceptov. Veliko ji je dal tudi stik s prakso, ki ga je imela pri številnih predavanjih po Sloveniji. Tu se je od blizu srečevala z najrazličnejšimi ljudmi, učitelji, strokovnjaki, živo prakso. Nastajanje temeljnega predmeta je proces, pravi (Javrh, 2016a, str. 8): »... predmet postopno nastaja tja do 10 let, potem se nekako stabilizira.«

Ko je na postdoktorskem študiju v Torontu⁸ hospitala pri najso-
dobnejših pristopih v izobraževanju odraslih, je včasih bila v dvomih,
kako bi to sprejeli v Sloveniji. »Pri nas je bilo v tistem času izobraževanje
odraslih še bolj podobno šoli. Vendar sem zaradi poznavanja teh novosti
običajno večino svojih predavanj osredotočila okrog dveh predpostavk:
odrasli se lahko učimo in se moramo učiti ter nič hudega, če se moramo
učiti, ker se lahko. Danes sicer to že vsi vemo, takrat pa je bilo treba za
tako razmišljanje narediti kar precejšen premik v glavah. Te zavesti še ni
bilo« (Javrh, 2016a, str. 9).

Poučevanje andragogike je zahtevalo tudi pripravo učbenikov.
Tudi tu so bile težave. Ko je leta 1976 pripravila prvi učbenik (skripta),
ga založniki niso hoteli nasloviti Obča andragogika. Izdala ga je v knjižni
obliki z naslovom Izobraževanje ob delu, in to šele leta 1979. »Takrat je
bilo moderno uporabljati izraze, kot so izobraževanje ob delu, iz dela, za
delo ... v vseh sklonih ...« je Ana nekoliko ironična, ko to pripoveduje ob
spominu na drugačne čase in drugačne razmere ter politične posege v
vsebine na področju izobraževanja odraslih. Najprej je, leta 1977, izdala
knjigo Izobraževanje – naša družbena vrednota, kjer prikazuje bistvena
spoznanja iz raziskave na Inštitutu za sociologijo. Knjiga Metode izobra-
ževanja odraslih (učbenik za predmet Andragoška didaktika) je izšla leta
1979. To, da so v razponu dveh let izšle tri knjige, dokazuje intenzivnost
strokovne dejavnosti profesorice in njeno poglobljenost v področje, ki ga
je kot pionirka na tem strokovnem področju skušala uveljaviti v Sloveniji.
V vseh treh knjigah je skušala pokazati celoto – na nek način združiti vse
svoje tedanje vedenje o področju. V knjigi Izobraževanje ob delu je skuša-
la posneti tudi takratno jugoslovansko prakso. Zdelo se ji je, da »obča an-
dragogika poleg osnovnih pojmov, ki jih razlaga, mora nekako 'sedeti' na
praksi« (Javrh, 2016a, str. 10). Razumela je tudi ljudi iz prakse, ki so izra-
žali veliko potrebo, da bi kaj prebrali o tej temi. »Potrebovali so priročnik,

8 Na Ontario Institute for Studies in Education (OISE) Univerze v Torontu, kjer je bil njen mentor prof. Robby Kidd, eden najbolj znanih andragogov na svetu, ki je bil tudi sekretar Mednarodnega sveta za izobraževanje odraslih (International Council for Adult Education – ICAE).

vir, ki bi ga imeli vsak dan pri roki, nek posplošen pregled, kaj so do-
tedanje raziskave in teoretični razmisleki pokazali« (Javrh, 2016a, str. 6).

Univerza v Ljubljani je Ani Krajnc po upokojitvi podelila naziv za-
služna profesorica.

»Če bi ljudje več vedeli, bi bili drugačni«

Je to temeljno izhodišče Ane Krajnc, ki jo je gnalo, da je imela po Sloveniji
vsako leto okoli 45 javnih predavanj? V povprečju skoraj po eno na teden.

»Predavanja smo poslušali kot uročeni,« pravi Petra Javrh, nje-
na študentka (2016a, str. 2). »Ne le vsebina njenega predavanja, tudi
način in njena osebna karizma nikogar v predavalnici nista pustila
hladnega« (prav tam, str. 8). Takšno izjavo bi nedvomno izrekla večina
udeležencev njenih javnih predavanj, ne le njeni študentje na fakulte-
ti. S svojimi nastopi jih je kar privlačila, tako z vsebino predavanj kot
tudi načinom, kako je predavala in nastopala. P. Javrh ocenjuje, da ji
je kot študentki »izredno padla v oči tudi po svoji drugačni, zelo izbrani
in okusno urejeni garderobi«. »Še dobro se spominjam tudi tedanjega
markantnega nastopa profesorice Ane Krajnc. Že takrat sem si večkrat
rekla, da andragog še bolj kot z besedami morda vzgaja odrasle z oseb-
nim vzgledom« (prav tam). Ana o vsebini predavanj pojasnjuje, da je
večina njenih predavanj vsebovala temo o tem, zakaj odrasli potrebu-
jejo znanje – kar pomeni ne le za poklic, ampak tudi za vsakodnevno
življenje. V predavanja je obvezno vpletala razlago o spreminjajoči se
družbi. Ključno pa je bilo sporočilo, da se odrasli lahko učijo. In celo
več: odrasli se morajo učiti, morali pa bi imeti tudi javni sistem, ki bi to
učenje podpiral. Pri iskanju vsebine predavanj so ji nedvomno koristili
pogovori z znanima voditeljema Zveze delavskih univerz – še posebej
s kolegoma Marjanom Lahom in Tilko Blaha.

Predavanja po Sloveniji so ji dajala najpomembnejšo povratno
informacijo, kakšno je bilo v resnici pojmovanje naše prakse. Za veči-
no predavanj je dobivala vabila z delavskih univerz in izobraževalnih
centrov iz podjetij. Ocenjuje, da »je bilo to res lepo obdobje, ker se je

znanje cenilo in so se ljudje trudili, da ga pridobe. Bilo je v resnici obdobje, ki je bilo zelo na roko pisano izobraževanju,« je menila (Javrh, 2016a, str. 7). »Iz teh izjav veje optimizem, občutek, da je treba prisluhniti ljudem in jih zadovoljiti v tem, kar potrebujejo za svojo dušo. Kaj je bil moj motiv, tega nisem neposredno opisovala, o tem nisem govorila, je bilo pa v mojem delovanju stalno prisotno« (prav tam). Poganjalo jo je to, pravi P. Javrh, da je verjela v znanje in vsako znanje se ji je zdelo pomembno, tudi to, kako nekdo obdeluje svoj vrt. To spominja na spoznanja Allena Tougha, ki ga je srečala v zgodnji fazi svoje poklicne poti, ko se je študijsko izpopolnjevala na Ontarijskem inštitutu za izobraževalne študije v Torontu.⁹ Pravi, da je črpala iz vtisov, ko je gledala ljudi okoli sebe, se pogovarjala z znanci. Včasih je tudi zelo natančno opazovala ljudi, ki niso imeli posebne izobrazbe. Fasciniralo jo je, kako so znali odlično razmišljati in sklepati.

Soustanoviteljica Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje

Kot profesorica andragogike se je Ani Krajnc logično porajala tudi misel na izobraževanje starejših, pretežno že upokojenih ljudi. Spodbude za to je dobivala tudi iz tujine, kjer se je pogosto udeleževala strokovnih srečanj in posvetov. Tako so jo leta 1980 v Berlinu povabili na predstavitve predupokojitvenega izobraževanja. Od nje so pričakovali referat, a jim je povedala, da v Jugoslaviji to področje ni razvito. Vendar se je na tem izobraževanju, ki ji je dalo misliti, veliko naučila (Javrh, 2016a, str. 20). Predvsem ji je postala izzivalna misel, da se mora človek tudi na tretje življenjsko obdobje načrtno pripraviti. Tedaj ni več službe, družina se razide in najdeš čas, da razviješ nove socialne odnose. Pomembno dopolnilo tem mislim je bilo tudi Unescovo poročilo o tem, kako so to področje začeli razvijati v Toulousu v Franciji in so nekateri že začeli prevzemati njihove pristope. Ana je po številnih poteh spremljala pojav izobraževanja starejših, predavala o predupokojitvenem izobraževanju, mikala jo je misel, da bi to dejavnost razvili tudi v Sloveniji.

⁹ Ontario Institute for Studies in Education – OISE, Toronto.

Približno v tem času – v letih 1983 in 1984 – se je zamisel o univerzi za tretje življenjsko obdobje utrnila tudi Dušani Findeisen, ki je bila takrat še profesorica francoščine na Centru za tuje jezike (CTJ) v Ljubljani.¹⁰ Na podlagi empirične raziskave o izobraževanju starejših je organizirala Šolo tretjega življenjskega obdobja. V nenehnem iskanju novega jo je navdahnila lekcija o starejših in izobraževanju v učbeniku francoskega jezika Intercodes. Leta 1984 je uvedla francoščino za starejše, razvila javno kampanjo, prostovoljno delo, vzpostavila sodelovanje z ustanovami v okolju in posameznimi strokovnjaki ter razvila poseben učni program. Analizirala je jezikovne in govorne potrebe svojih študentov, njihova razmišljanja o starosti in staranju. V javnosti si je prizadevala za več družbene pravičnosti. Tako je nastal prvi program izobraževanja starejših v takratni Jugoslaviji (spletna stran Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje, november 2017). Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje je bila pod tem imenom ustanovljena februarja leta 1986 na pobudo Dušane Findeisen in Ane Krajnc ob prostovoljnem sodelovanju številnih navdušencev vseh generacij. Uradna ustanoviteljica sta bila Andragoško društvo Slovenije in Filozofska fakulteta v Ljubljani. Od njenih začetkov leta 1984 do danes je Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje (UTŽO) zrasla v nacionalno mrežo 51 univerz v 50 krajih po Sloveniji. Ni pretirano reči, da je Slovenija s takšno razvitostjo mreže univerz za tretje življenjsko obdobje v svetovnem vrhu.

Današnja organizacijska struktura je posledica razvoja in rasti skozi več kot trideset let družbenih sprememb v tem obdobju. Stalno raziskovanje uvedene prakse je privedlo do razvoja lastne teorije in modela Slovenske UTŽO.¹¹ Pri razvijanju UTŽO Ana Krajnc ves čas intenzivno sodeluje. Pripravila je izobraževalni program za prihodnje mentorje in

10 Kasneje je zaključila magistrski študij in doktorirala pri Ani Krajnc iz andragogike.

11 Ime organizacije se je spreminjalo: od Univerza za tretje življenjsko obdobje preko Društva za izobraževanje za tretje življenjsko obdobje do današnjega imena Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje, združenje za izobraževanje in družbeno vključenost.

voditelje. Skupaj s soustanoviteljico prve UTŽO – Dušano Findeisen – sta izobraževali prihodnje mentorje in voditelje, širili zamisel v javnih občinah in pritegnili prostovoljske sodelavce.

Dejstvo, da se Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje razvija na temelju andragoškega znanja in raziskovanja, upošteva potrebe starejših in skupnosti in da temelji na razvoju sodelovanja starejših ter nenehni javni kampanji, ji zagotavlja posebno mesto v evropskem prostoru. UTŽO v Sloveniji je bila prva univerza za tretje življenjsko obdobje v takratni Jugoslaviji, ki so ji – po zgledu iz Slovenije – sledile univerze za tretje življenjsko obdobje v drugih republikah tedanje Jugoslavije (Beograd, Zagreb).

Izobraževanje je postalo način življenja mnogih starejših, ki se vključujejo v programe UTŽO. Starejši študenti se srečujejo na tedenskih izobraževalnih srečanjih, med tednom pa se dogaja cel kup stvari, ki jih povezuje. Telefonirajo si med seboj, hodijo na razstave, sodelujejo v razpravah in organizirajo izlete. To ni le učenje, je tudi odkrivanje, raziskovanje in druženje. Učenje je način življenja. Tak način učenja se marsikdaj prenaša na vnuke, ki jih pazijo. Tudi na otroke (Javrh, 2016a, str. 21). Teoretični prispevek temu področju je Ana dala leta 2016 s knjigo *Starejši se učimo. Izobraževanje starejših v teoriji in praksi*.

Ambasadorka slovenske andragogike

Ko sem leta 1984 po trimesečnem študiju v Torontu obiskal nekaj zanimivih ustanov in znanih andragogov v Severni Ameriki ter povedal, da sem iz Slovenije, mi ni bilo treba veliko pojasnjevati, kje je Slovenija in kako je tam z izobraževanjem odraslih. Dovolj je bilo reči, da živim v istem mestu in se ukvarjam z isto dejavnostjo kot Ana Krajnc. »O, Ana Krajnc,« so prikimali, ob tem pa izražali svoje občudovanje naši skupni znanki in kolegici. Povedali so, da jo cenijo kot mednarodno priznano andragoginjo, k čemur so brž dodali tudi simpatije »very attractive woman«. Prav takšno občudovanje – »divna žena« – je Ana uživala v naši nekdanji skupni domovini Jugoslaviji.

Mednarodni sloves si je Ana pridobivala že od vsega začetka svoje poklicne poti, točneje od tedaj, ko je na Inštitutu za sociologijo sodelovala v mednarodni raziskavi. Kot smo povedali že v uvodnem delu tega besedila, ji je leta 1967 Inštitut omogočil sodelovanje v raziskavi *Adult education and social participation*. V skupini držav, ki so v tem projektu sodelovale (to so bile: Kanada, Češkoslovaška republika, Združene države Amerike in Bosna in Hercegovina), je vodila slovenski del. Tu se je spoznala s predstavniki OISE iz Toronta, kar ji je kasneje, po doktoratu, omogočilo, da je tam za leto in pol dobila štipendijo Univerze v Torontu. Možnosti za študij, diskusije in za učenje so bile v Kanadi izjemno dobre. Na postdoktorskem študiju v Torontu je hospitirala pri najsodobnejših pristopih v izobraževanju odraslih. »Iz tega zaklada znanja sem potem črpala kar nekaj desetletij v Sloveniji,« z zadovoljstvom ugotavlja (Javrh, 2016a, str. 6). Po študiju v Torontu je bila povabljena tudi na specializacijo v Združene narode, kjer je bilo še nekaj mlajših bodočih andragogov iz vseh koncev sveta. Usposabljali so se za mednarodno delo na področju izobraževanja odraslih. Leta 1975 je dobila še specializacijo na univerzi v Oxfordu. V osemdesetih letih prejšnjega stoletja je sodelovala z vidnejšimi katedrami za izobraževanje odraslih v Evropi, npr. z univerzami v Tübingenu in Bochumu, Moskvi in Leningradu; bila je na daljšem študijskem obisku na Kitajskem. V študijskem letu 1989/90 je delala kot izvedenka za izobraževanje odraslih pri OZN na Dunaju, leta 1996 je bila gostujoča profesorica na univerzi v Vancouvru (University of British Columbia). Pri svojem delu je sodelovala z mnogimi tujimi univerzami, denimo Toronto, London, Praga, Pariz, Regensburg, Leipzig ... Več mandatov je bila članica upravnega odbora svetovne organizacije za izobraževanje odraslih (International Council for Adult Education), v osemdesetih letih prejšnjega stoletja je bila članica tako Izvršnega odbora Mednarodnega kongresa za študij odraslih na univerzi (ICAUS) kot tudi mednarodne skupine pri Unescu za primerjalno andragogiko. Sodelovala je pri pisanju mednarodnih enciklopedij.

Te in druge priložnosti, ki jih je imela v tujini, so ji odpirale povsem nova področja, srečevala se je z vrhunskimi strokovnjaki, kot sta Paul Lengrand iz Unesca, s sedežem v Parizu, in Robby Kidd iz Mednarodnega sveta za izobraževanje odraslih,¹² s sedežem v Torontu; slednji je tudi avtor znanega dela *Education for Being, Becoming & Belonging*. To so bile najbolj kompetentne mednarodne organizacije, ki so se zavzemale za razvoj izobraževanja odraslih in permanentno izobraževanje.

Ker je Ana imela kot profesorica andragogike enega ključnih položajev v izobraževanju odraslih v Sloveniji in je imela na tem področju tudi poseben položaj kot raziskovalka, je bilo pričakovati, da bo tak položaj imela tudi v vodilni asociaciji na tem področju – v Andragoškem društvu Slovenije (ADS). V nasprotju s pričakovanji je zanimivo, da se vse do leta 1986 njeno ime ne pojavlja med člani upravnega ali izvršnega odbora in tudi mesto predsednice ADS zasede šele leta 1992. Leta 1988 pa je bila imenovana za predsednico Komisije za mednarodno sodelovanje. To še ne pomeni, da ni podpirala delovanja andragoških asociacij ali da v njih ni bila aktivna.

Zelo pomembna je bila njena vloga pri povezovanju delovanja Andragoškega društva Slovenije s sorodnimi dejavnostmi (strokovnimi organizacijami, združenji, posamezniki) v tujini in drugih jugoslovanskih republikah, saj je bila članica vodstvenih organov v najpomembnejših asociacijah andragogov v svetu. Le njej je iz Slovenije pripadla odgovorna in častna naloga, da je eno mandatno obdobje – od leta 1980 do 1982 – predsedovala Zvezi Andragoških društev Jugoslavije (ZADJ); v tem mandatu je bil sedež ZADJ tudi v Ljubljani; Sloveniji je v tem mandatu pripadlo tudi mesto sekretarja ZADJ.¹³ Seveda je Ana takoj po vstopu v Andragoško društvo Slovenije (ADS) postala ne le zelo aktivna članica ADS, temveč tudi nosilka strokovnih pobud in

12 Profesor in njen mentor na OISE ter sekretar ICAE, kot smo navedli že pri opisovanju nastajanja študija andragogika.

13 Ta vloga je pripadla meni.

projektov. Tako je na nek način ves čas vplivala na delo društva, zlasti pa je bila ena ključnih oseb pri strokovni krepitvi društva ter pospeševalka razvoja andragoške stroke in strokovnega dela ne le v društvu, temveč tudi v Sloveniji nasploh.

Od psihologije k andragogiki in od andragogike k psihologiji

Ana Krajnc je pri svojem delu svojo temeljno stroko – psihologijo – ves čas povezovala z izobraževanjem odraslih in andragogiko. Že na Inštitutu za sociologijo je proučevala, zakaj so ljudje nezadovoljni z delom in zakaj menjavajo zaposlitev. To je bila seveda dobra iztočnica za razmišljanje o potrebi odraslih po izobraževanju, usposabljanju in preusposabljanju. »Veliko stvari me je zanimalo, mnogo sem raziskovala,« ocenjuje svoje delo Ana (Javrh, 2016a, str. 8).

Ves čas svoje poklicne poti je prevzemala najbolj zahtevne razvojne in strokovne naloge, ki so ji omogočile tudi, da je bila nosilka številnih referatov na strokovnih posvetih in srečanjih. Opisali smo že uspešen razvoj izobraževanja za starejše v Sloveniji, v nadaljevanju preglejmo še druge teme in vsebine, ki so pri nas praviloma pomenile novost.

Poglavitne raziskovalne teme in vsebine raziskovanja Ane Krajnc so bile:¹⁴ dialoško in participatorno učenje v majhnih skupinah; samostojno učenje ob pomoči mentorjev in svetovalcev; motivacija za izobraževanje (s svojimi raziskavami opozori na premik paradigme: od sposobnosti k motivaciji; za izobraževanje odraslih niso pomembne le sposobnosti, temveč tudi motivi in vrednote); učinkovitost učenja odraslih v raznih starostnih obdobjih; komparativno proučevanje izobraževanja odraslih (v sodelovanju z Zvezo visokih ljudskih šol iz Bonna je raziskovala nemške visoke ljudske šole); disleksija (v mednarodni raziskavi FORWARD); dejavna starost in izobraževanje starejših (tudi mednarodni projekt); enake možnosti za izobraževanje žensk (kot člana ekspertne skupine pri Unescu); predupokojitveno izobraževanje, ki

¹⁴ Pretežno jih povzemam po objavi v *Sodobni pedagogiki* (2008, 2), Zaslužna profesorica dr. Ana Krajnc praznuje, avtorica N. Ličen.

naj bi postalo pravica vseh zaposlenih; trajnostni razvoj podeželja (pod ges-lom: Z vami za razvoj vašega kraja); skupnostno izobraževanje (s praktično izpeljavo v mednarodni Andragoški poletni šoli, ki je potekala deset let in bila prostor srečevanja svetovnih strokovnjakov s področja izobraževanja odraslih z lokalnim prebivalstvom); razvijanje koncepta solidarnosti med generacijami (izpeljava s sodelovanjem v mednarodnih mrežah in na mednarodnih posvetih, kot sta bila Posvet o solidarnosti med generacijami v trajnostni družbi na Brdu pri Kranju in posvet Med delom, izobraževanjem in upokojitvijo); funkcionalna pismenost.

Zavzema se za to, da bi starost opazovali kot civilizacijski dosežek, in ne kot grožnja. »Ni nujno,« pravi, »da bi povečan delež starih vzbujal prestrašenost za prihodnost. Odnosi med generacijami naj bi sloneli na dialogu.« Njeni prispevki govorijo o soodgovorni solidarnosti med generacijami. Dejavna starost je podlaga za spremembe v medgeneracijskih odnosih. Tako velika skupina prebivalcev, kot so starejši, ne more biti družbeno pasivna in izločena (Ličen, 2008).

»Ana Krajnc izhaja iz prepričanja, da je učenje spreminjanje človeka z novimi idejami in da je človek motiviran za učenje. Izobraževanje je 'praksa osvobajanja' (s Freirejevimi besedami), spodbujanje ljudi h kritičnemu razmišljanju in izstopanju iz okvirov ter stereotipov. V svojih najnovejših razmišljanjih o solidarnosti med generacijami sporoča, da se lahko solidarnost gradi le tedaj, če se bodo starejši izvili iz stereotipov o lastni nemoči. Izobraževanje je način spodbujanja učenja vseh ljudi in pripravljanja takih oblik izobraževanja, ki se približajo različnim skupinam ljudi in njihovim potrebam. Ljudje pri svojem učenju potrebujejo »asistenco«, da se lažje učijo. Učenje kot praksa svobode prestopi načela transmisije podatkov ter jih dopolni s transformacijo in transgresijo. V svojih delih piše o vzgoji kot osebostnem razvoju, spodbujanju intelektualne in socialne rasti. Izobraževanje se mora približati ljudem, izhajati iz njihovih potreb in razvijati njihovo ustvarjalnost. Pogosto se pojavlja kritika izobraževanja, ki temelji na načelih industrijske družbe ter pou-darja prilagajanje in ponavljanje vzorcev. V postindustrijski družbi lahko

uspeva človek, ki je inovativen, ki se osvobaja mentalnih ječ in prisil. Razvijanje zmožnosti transgresije implicira pozornost do vrednot, ki jih ljudje gojijo. S svojim delom promovira vse tiste oblike izobraževanja, ki omogočajo dialog (svetovanje, male skupine ...) in povezujejo ljudi v skupnost (skupnostno izobraževanje)« (Ličen, 2008, str. 231).

»Ana Krajnc je razvijala model skupnostnega izobraževanja, kjer strokovnjaki pridejo v lokalno skupnost, nekaj časa živijo z ljudmi in skupaj razvijajo njihovo okolje. Odrasli ljudje niso več v razredih, zato mora priti izobraževanje k njim in hkrati poskrbeti, da se ne vzpostavljajo odnosi moči. Ljudi je treba doseči in ohranjati upanje (prosto po Freireju) ter spodbujati človekovo pripadanje in nenehno nastajanje. Andragogika, kakršno razvija Ana Krajnc s svojimi inovacijami – kot sta Andragoška poletna šola in Univerza za tretje življenjsko obdobje – je andragogika, ki odgovarja na potrebe skupin ljudi v njihovem sociokulturnem okolju« (prav tam, str. 231).

Leta 1995 je Ana skupaj z Andragoškim društvom Slovenije kot ustanoviteljcem zasnovala prvo slovensko andragoško znanstveno revijo Andragoška spoznanja; s tem je z materialno pomočjo Nemškega inštituta za mednarodno sodelovanje udeležila dolgoletno željo slovenskih andragogov.

Področje raziskovanja, s katerim se sistematično ukvarja že od srede 90. let, je disleksija pri odraslih. Institucionalna izpeljava tega dela je bila ustanovitev Inštituta za disleksijo pri Univerzi za tretje življenjsko obdobje. Gre za »preučevanje, izobraževanje in obvladovanje posebnih učnih težav ter krepitev individualnih prednosti oseb z disleksijo« (spletna stran Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje). Gre za kompleksno drugačnost (diskalkulija, dispraksija), ki se pojavlja tudi v odraslosti. Te težave ne poniknejo niti v starejših letih, z njimi se strokovnjaki le redko ukvarjajo. Vendar jih je mogoče prepoznati, razumeti, obvladovati ter razviti takšne strategije učenja in obnašanja, kiboljšajo delo in življenje dislektikov ter njihove okolice. Na Inštitutu prepoznavaajo specifične učne in druge težave, pa tudi odkrivajo »močne strani« posameznikov,

ki jih velja krepiti in upoštevati pri sprejemanju pomembnih odločitev skozi vse življenje.

Privlačna in obetajoča tema je bil tudi študij na daljavo. Gre za perspektivno področje izobraževanja odraslih in andragogike, ki se v svetu čedalje bolj uveljavlja (npr. Open University v Veliki Britaniji) in smo ga pred tem v Sloveniji poznali le v obliki dopisnega izobraževanja, ki ga je razvijala Dopisna delavska univerza v Ljubljani. V knjigi *Izobraževanje na daljavo* je to področje prikazano celovito, in sicer s sredstvi novejše informacijsko-komunikacijske tehnologije.¹⁵

Zanimivo je spremljati Anin razvoj od šole in pedagogike k andragogiki ter bolj samostojnemu izobraževanju in učenju. »Ljubila sem šolo. Meni je šola pomenila ogromno!« pripoveduje v pogovoru s Petro Javrh (2016a, str. 7). Vendar pravi, da se je s pomočjo psihologije dokopala do globljega razumevanja procesov učenja, spreminjanja človeka in njegovega razvoja. K razvijanju predstave o tem, kaj prebujeni človek pomeni, so ji pomagala nova spoznanja o možnostih učenja, med temi tudi študijski krožki na Švedskem – nova paradigma, spoznana na mednarodni konferenci v Tokiu, kjer se je veliko govorilo o permanentnem, vseživljenjskem izobraževanju in učenju. Zdaj ugotavlja: »Danes so temeljne spretnosti nekaj drugega: moraš biti sposoben odločati se, voditi svoje učenje, voditi svoje izobraževanje, v bistvu moraš biti ocenjevalec in planer svojega učenja,« pravi in dodaja: »Ljudje ne moremo biti vse življenje v šoli [...] vedno več bo samostojnega izobraževanja, vedno bolj bo prevladovala paradigma osebnostnega razvoja in ne znanja« (Javrh, 2016a, str. 18). Znana je njena ugotovitev: Odrasli je slab šolar, a dober učenec. »Izobraževanja odraslih ne moremo enostavno zašolati« (prav tam, str. 17).

S svojimi projekti in zamislimi se je v drugi polovici svoje poklicne poti čedalje bolj posvečala študiju človekove osebnosti. V intervjuju s P. Javrh (2016a, str. 16) govori o novi paradigmi: »Izobraževanje odraslih

¹⁵ Jug, J., Krajnc, A. in Pongrac, S. (1987). *Izobraževanje na daljavo*. Kranj: Moderna organizacija.

ne pomeni več samo pridobivanja znanja ... izobraževanje pomeni osebni razvoj. Človek mora predvsem v tem kontekstu znati čustveno predelati stvari. Biti mora dovolj ustvarjalen, drzen, imeti mora svojo samozavest, da je lahko drzen. Biti mora dovolj drzen, da zagovarja vrednote, ki jim pripada. Da ve, čemu v prid naj se odloča. To so čisto drugi procesi, ampak veliko bolj človeški. Bolj človeški kot rutinsko delo, ko je posameznik osem ur pritiskal neko ročico in potem dobil za to plačo.« Dodaja: »Sedaj, ko imamo možnost prestopiti v bolj humano družbo, moramo bolj razvijati socialne procese, osebnost, psihološke procese« (Javrh, 2016a, str. 17). Takšna izhodišča so imela tudi praktične posledice. Uporabil jih je tudi psihiater dr. Janez Rugelj, ki je razvil svojo socialno-andragoško metodo pri zdravljenju alkoholikov, pri čemer sta si zelo blizu terapija in izobraževanje. Svoja spoznanja – s katerimi povezuje psihologijo, sociologijo in pedagogiko – je Ana objavila v enem izmed svojih zadnjih del, v znanstveni monografiji *Spoznaj sebe in druge: človek kot družbeno bitje in medosebni odnosi*.¹⁶ Izobraževanje raziskuje in vanj inovativno vpeljuje novosti z namenom, da bi ljudem omogočilo kakovostnejše življenje, razvijalo njihovo zavzetost za demokratične odnose in trajnostni razvoj v skupnosti. To spoznanje je razvila v praksi, ko je s sodelavci razvila mednarodno Andragoško poletno šolo kot model skupnostnega učenja.

Petintrideset let srečevanja in sodelovanja

Ko je Ana leta 1980 postala predsednica Zveze Andragoških društev Jugoslavije (ZADJ), katere sedež je bil v Ljubljani, sem prevzel mesto sekretarja te organizacije. To je pomenilo intenzivno vključitev v razvoj jugoslovanske andragogike. Naslednji korak na moji poklicni poti pa je bila pridobitev štipendije za študij na OISE v Kanadi. To pot mi je s priporočilom in napotki odprla Ana. Oboje je bilo neprecenljivega pomena za mojo nadaljnjo poklicno pot, ki bi morda sicer potekala povsem

¹⁶ Krajnc, A. (2014). *Spoznaj sebe in druge: človek kot družbeno bitje in medosebni odnosi*. Ljubljana: Društvo za izobraževanje za tretje življenjsko obdobje.

drugače. Tako se moja poklicna pot že petintrideset let prepleta z Anino. Domala ni področja v izobraževanju odraslih, na katerem se najini poti ne bi vsaj občasno prepletali. To so: dejavnost andragoškega društva (v Jugoslaviji in Sloveniji); študij andragogike (bila je mentorica pri mojem doktorskem študiju); študij v Kanadi (v OISE); dejavnost v mednarodnih asociacijah na področju izobraževanja odraslih (ICAE, Mednarodno združenje za primerjalno raziskovanje izobraževanja odraslih – ISCAE, Evropsko združenje za raziskovanje izobraževanja odraslih – ESREA); delo in projekti v Andragoškem centru Slovenije; moje delo (predavanja) na Oddelku za pedagogiko in andragogiko Filozofske fakultete; mednarodna konferenca z delovnim naslovom Znani andragogi o andragogiki, uradno Rethinking Adult Education for Development (Premislek o izobraževanju odraslih in razvoju), kjer je bila sonosilka projekta, izdali pa smo konferenčni zbornik z istim naslovom; ustanovitev Sekcije za tretje življenjsko obdobje; ustanovitev revije Andragoška spoznanja; sodelovanje na strokovnih posvetih in konferencah.

Ani nedvomno pripada laskavi naziv prva dama slovenske andragogike. V zgodovini slovenske andragogike in izobraževanja odraslih je zapisana kot začetnica in nosilka razvoja andragogike v Sloveniji na akademski ravni ter pobudnica razvoja izobraževanja odraslih v praksi.

Literatura

Javrh, P. (2016a). Prof. dr. Ana Krajnc. V Srečanja spominov. (Monografija, bo objavljena na spletni strani Andragoškega društva Slovenije).

Javrh, P. (2016b). Zoran Jelenc. V Srečanja spominov. (Monografija, bo objavljena na spletni strani Andragoškega društva Slovenije).

Jelenc, Z. (1998a). Vloga in razvoj andragoškega društva Slovenije v obdobju 1968–1991. Ljubljana: Andragoško društvo Slovenije.

Jelenc, Z. (1998b). Vloga in razvoj Zveze delavskih in ljudskih univerz Slovenije v obdobju 1960–1991. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.

Jelenc, Z. (2000). Strategija in koncepcija izobraževanja odraslih v Sloveniji (Raziskovalno poročilo). Ljubljana: Andragoški center Slovenije.

Jug, J., Krajnc, A. in Pongrac, S. (1987). Izobraževanje na daljavo. Kranj: Moderna organizacija.

Krajnc, A. (2014). Spoznaj sebe in druge: človek kot družbeno bitje in medosebni odnosi. Ljubljana: Društvo za izobraževanje za tretje življenjsko obdobje.

Ličen, N. (2008). Zaslužna profesorica dr. Ana Krajnc praznuje. *Sodobna pedagogika*, 59(2), 228–231.

O nas (spletna stran Slovenske Univerze za tretje življenjsko obdobje) (b. d.). Pridobljeno s <http://www.utzo.si/o-nas/>.

Dušana Findeisen

Raziskovati, delovati, povezovati za razvoj andragogike, skupnosti in izobraževanja odraslih

Ni preprosto izbrati pravih besed, s katerimi bi primerno obeležili in obenem počastili jubilej, ki ga praznuje profesorica Ana Krajnc. Njena znanstvena, strokovna in delovna pot je močno zaznamovala njo kot človeka in strokovnjakinjo, zaznamovala pa je tudi življenja posameznikov, ki so se znašli na njeni poti. Zaznamovala je tudi delo ustanov, organizacij ter vidnih raziskovalcev in strokovnjakov na področju andragogike in izobraževanja odraslih.

Besedila – tudi tista, ki naj bi bila znanstvena – zaprejo misel v dokončno obliko in izključijo vse druge resnice. Pričujoči članek ima namen popisati nekatera dejstva iz življenja Ane Krajnc, kot so mi bila povedana ali kot sem jih kot soudeleženka zagledala sama v nekaterih skupnih »podvzetjih«.

Kadar trdim, da nekoga poznamo, nehote priznamo, da smo ga prenehali spoznavati; zato naj poudarim, da Ane Krajnc ne poznam dobro – kljub prijateljevanju in četudi sva skozi desetletja veliko postorili skupaj ter kljub temu da poznam njeno temeljno vrednostno naravnost, temeljne teze, ki jih brani. Ne poznam je dobro, četudi sem bila njena doktorandka in so se najina mnenja včasih zavzeto ter ustvarjalno prekrizala in nama »disputio« ni bil tuj. Vsemu navkljub me/nas nemalokrat preseneti z izvirnimi miselnimi obrati in pogledi. Že dolgo pa me/nas več ne preseneča njena zmožnost, da sprejme dolgoročne, hitre in drzne, mestoma tudi preveč drzne odločitve. Sprememb se ne ustraši. »Bo, kar bo« in »bodi močan« sta njeni neizrečeni vodili, s katerima utiša morebitni dvom.

Poleg univerzitetnih ima Ana Krajnc za seboj številna javna predavanja – dolga leta je bilo slednjih vsaj petdeset v letu, doma in v tujini. Z njimi je gradila most med andragogiko in izobraževanjem odraslih ter most od izobraževalne prakse k lastnim posplošitvam, raziskavam,

gradnji teorije, delu v akademskem svetu, pri tem pa gojila svojo redko zmožnost, da odslikava duh časa in predavanje oblikuje v občinstvu domači govoric. Te dvosmerne povezave ni nikoli prenehala graditi. »Ljudem lahko poveš, kar razumejo,« je nekoč dejal general de Gaulle. »Daj primere, ki so ljudem blizu,« pravi Ana Krajnc. Tako nezmotljivo poišče tiste, ki so občinstvu bliže, pri čemer misli ne le v besedah, marveč tudi v slikah. »Industrijskim delavcem se daje premalo znanja. Dobijo ga po kapljicah, tako kot pacienti infuzijo, toliko, da ne bi umrli.« Ali pa: »Če ne bodo imeli dovolj znanja, bodo postali 'odvisneži', obviseli bodo na obešalnikih države, namesto da bi shodili.« »Današnje delo zahteva človekovo dušo,« ima navado reči danes v veselje novinarjev. Bolj malo pa Ana Krajnc verjame v ponavljanje in navedke tujih misli. To so ji tudi pogosto očitali, kajti znanstveno naj bi bilo tisto, kar so že drugi odkrili in povedali v uveljavljenem diskurzu, že drugi pred nami so povedali, mi pa prebrali, zabeležili in dopolnili, a znanstvena spoznanja so danes vredna le, če so sporočilna in uporabljiva.

Njena pot

Ana Krajnc je bila prva, ki je Sloveniji predstavila zamisel o vseživljenjskem izobraževanju, potem ko je kolege srbski andragog Dragomir Filipović seznanil z Resolucijo o vseživljenjskem izobraževanju, ki jo je sprejela zvezna jugoslovanska vlada. V nadaljevanju bomo nanizali nekaj pomembnih dogodkov.

Sprva je bila zaposlena kot psihologinja na Območni skupnosti za zaposlovanje v Ajdovščini, kjer se ji je verjetno prvič porodila slutnja o obstoju in posledicah funkcionalne (ne)pismenosti. O tem pojavu je bolj poglobljeno razpravljala leta 1980 (v zahodnih evropskih državah so prve konference na to temo stekle leta 1975) na Občnem zboru Sociološkega društva Slovenije v Velenju s prispevkom o znanju na prehodu iz industrijske v postindustrijsko družbo. Nastop je bil »politično nekorekten«, saj je bilo težko priznati, da za državljane ni bilo storjenega dovolj.

Kasneje je bila raziskovalka na Inštitutu za sociologijo na Univerzi v Ljubljani, kjer je potekal program empiričnega raziskovanja družbenih pojavov. Morda je manj znano, da je leta 1960 tam organizirala svetovno konferenco o participatornem raziskovanju, kamor so prišli strokovnjaki z vseh celin, tudi iz Afrike in Indije, da je uvodni plenarni nastop imel Dolfe Vogel, rektor Univerze v Ljubljani, kar se je v takratnih časih zgodilo le izjemoma. Na Inštitutu za sociologijo na Univerzi v Ljubljani je Ana Krajnc poglobila svoje razumevanje družbenih mehanizmov in pojavov. Spremljanje in razumevanje teh se je kasneje le stopnjevalo. Tudi v njenih nedavno izdanih delih – Starejši se učimo: Izobraževanje starejših v teoriji in praksi ter Spoznaj sebe in druge (Krajnc, 2016; 2014) – je moč zaznati prepletanje poznavanja človeka, skupnosti, učenja, izobraževanja in družbenih pojavov, tudi ekonomskih transformativnih procesov, ki oblikujejo vsa razmerja, osebna in družbena.

Z Inštituta za sociologijo je odšla na podoktorski študij v Kanado, kar je bil pomemben korak na poti njenega strokovnega in znanstvenega razvoja, kot bomo videli v nadaljevanju besedila.

Ana Krajnc je med tistimi, za katere čutimo, da jim moramo dati zasluženost mesto kot svojim mentorjem in učiteljem, prednamcem in vsem, ki so sooblikovali področje andragogike in njene prakse. »Na njihova ramena se je treba povzpeti, od tam gledati dalje,« povzame Ana Krajnc misel svojega mentorja Vlada Schmidta. Hvaležna mu je, da je iz nje naredil raziskovalko, da jo je »metodološko oblikoval«, jo do zadnjih potankosti uvedel, denimo, v metode induktivnega in deduktivnega raziskovanja, v vprašanje samoizobraževanja (pri njem za dvig nacionalne zavesti), samostojnega učenja, bi dejali danes. Tudi od tod morda izvira njeno zanimanje za učne projekte odraslih, recipročno in vzajemno učenje v študijskih krožkih itd. Na njeno pobudo je leta 1988 ponovno izšla Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem (Schmidt, 1988), pa tudi Kulturna pedagogika Karla Ozvalda za vzgojo etične osebnosti (Ozvald, 2000) – delo prvega profesorja pedagogike

na Univerzi v Ljubljani od njene ustanovitve. Knjigo sva nekoč z Ano Krajnc skupaj odkrili na boljšem trgu v Ljubljani – takrat je Ana Krajnc nagovorila Olgo Drogenik z Andragoškega centra Slovenije, da so Kulturno pedagogiko tam izdali. Karl Ozvald ni bil andragog, a je pojave opazoval svobodneje – od zunaj, bi rekli. Industrijsko obdobje je ljudi podredilo stroju. Za strojem se ni mogoče pripravljati za različne socialne vloge, ki človeka čakajo v življenju. Nevarnost, da za strojem človek postane funkcionalno nepismen, je Karl Ozvald zaslutil in tako opozoril, da je treba razvijati celotno osebnost, ljudi prosvetljevati, ne pa razvijati le ozkih zmožnosti za delo. Pa skupnost je treba podpirati! Velja ji dati pomembno mesto – to so vrednote, ki so vse vpletene v temeljno razmišljanje in delovanje Ane Krajnc.

Spodbudila je tudi nastanek Pedagoško-andragoških dnevov na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Ti so postali prostor letnega srečevanja ter strokovnega premisleka pedagogov in andragogov. Tudi nastajajočo univerzo za tretje življenjsko obdobje smo predstavili tam. Prvič smo prav tam spregovorili tudi o starosti in dejavni starosti. »To ni smiselno,« je dejal eden od navzočih raziskovalcev. »Jaz natanko vem, kaj bom počel v starosti. Raziskoval bom.« Ni si predstavljal, kako zelo smo v učenju in pri delu odvisni od odobravanja socialnega okolja! »Na starost se je treba pripravljati že med tridesetim in štiridesetim letom,« sem poudarila sama in po dvorani je zaplaval smeh. Bili smo še daleč od vseživljenjskega »pristopa« k starosti in staranju.

Ko je bila Ana Krajnc v 70. letih prodekanja Filozofske fakultete v Ljubljani, je prišla zahteva, da je treba oblikovati Center za marksistične študije. V tem je zagledala možnost, da »doda« tudi svoje predloge za Center za dopolnilno izobraževanje diplomantov in Center za visokošolsko didaktiko.

V Cankarjevem domu v Ljubljani je vodila odmeven pogovor o izobraževanju odraslih, kjer sem tudi sama prvič imela možnost spregovoriti o izobraževanju starejših na drugem Unescovem programu Izoobraževanje za vse – torej tudi za starejše in za vse razsežnosti življenja,

ne zgolj za delo. To je bilo tudi prvič, da sem sama stopila na področje andragogike.

V letu 1993 je podprla prvo mednarodno konferenco Andragoškega centra Slovenije – Razmislek o izobraževanju odraslih za razvoj (angl. Rethinking Adult Education for Development) – tako, da so se na njeno vabilo, naj se zavzamejo za Slovenijo na njeni novi poti po osamosvojitvi in seveda za izobraževanje odraslih ter andragogiko v tej mladi državi, odzvali njeni številni kolegi iz tujine: Peter Jarvis, Paul Lengrand, Jindra Kulich, Liam Carry, Jost Reicheman, Alexander Charters in številni drugi.

Ana Krajnc je bila predstavnica in izvedenka ICAE, Mednarodnega sveta za izobraževanje odraslih; bila je članica Izvršnega sveta in mednarodnih delegacij ICAE vse do leta 1997. Ta vloga ji je odprla pot v številne oblike mednarodnega sodelovanja. Mednarodni svet za izobraževanje odraslih je bil ustanovljen leta 1973. Ta ugledna nevladna organizacija je imela sedež v Torontu. Od leta 1989 do 1991 je bila Ana Krajnc predstavnica ICAE v Združenih narodih na Dunaju, kjer se je ukvarjala z izobraževanjem zapornikov. ICAE je imel tudi vlogo konsultativne organizacije za Unesco. Leta 1984, ko je v Parizu potekal svetovni kongres Unesco, je bilo nevladnim organizacijam kot ICAE omogočeno, da so vodile svoj vzporedni kongres. Iz tega je pri Unescu izšla Evropska delovna skupina za komparativno andragogiko in nastala serija monografij. Morda je tudi pod tem vplivom Ana Krajnc nedavno evropski organizaciji EURAG za vprašanja starejših predlagala, da se tam oblikujejo delovne skupine, med drugim delovna skupina za izobraževanje starejših – področje, ki je bolj »pastorka« v tovrstnih organizacijah, kajti razvoj starejših je še zmeraj manj razumljen od skrbi za odvisne starejše.

Sodelovanje z ICAE je omogočilo kontinuirano mednarodno delovanje in je Ani Krajnc odprlo široko polje učenja. V Pragi je tako denimo spoznala Inštitut za preučevanje izobraževanja za prosti čas in Kamila Škodo, vzpostavila je sodelovanje z Inštitutom za mednarodno

sodelovanje pri DVV (Zvezo nemških visokih šol), ki ga je vodil Jakob Horn.

Leta 1988 je za svoje inovativno in bogato andragoško delo prejela Žagarjevo nagrado – najvišje republiško priznanje na področju vzgoje in izobraževanja.

Od 1990 do 1992 je Ana Krajnc vodila Center za razvoj univerze v Ljubljani, kjer je uvedla prve programe TEMPUS in se ukvarjala s študijem na daljavo. Organizirala je konferenco, ki se je je udeležil tudi John Horlock, eden prvih podpredsednikov Open University v Veliki Britaniji – to so bile izjemne andragoške inovacije, ki so odprle pot do študija vsem, ki si tega želijo.

Bila je gostujoča profesorica na Univerzi British Columbia, na Oddelku za izobraževalne politike in izobraževanje odraslih (1996).

Spominjam se njenih prizadevanj, skupaj s kolegi, za nastanek Andragoškega centra Slovenije. »Iniciativna skupina za nastanek Andragoškega centra« je pritegnila k zamisli somišljenike. Ana Krajnc bi center imenovala Andragoški inštitut. Takratna vlada in takratni minister za šolstvo sta bila previdnejša tudi glede poimenovanja, četudi je bil to čas po osamosvojitvi Slovenije, ko je v državi vel ustvarjalni optimizem. Centru je bilo treba dati vsebino.

Nena Mijoč je oblikovala izobraževanje za snovanje študijskih krožkov, meni je Ana Krajnc pripovedovala o funkcionalni pismenosti, tako da sem – navdušena z izobraževanja v Franciji – prinesla prve filme, ki so nastali v njihovem letu funkcionalne pismenosti. Neologizem so uvedli okrog leta 1980, da bi pokazali, da je ta pojav nekaj drugega kot analfabetizem nešolanih migrantov. Prevedli smo filme in jih predstavili nejevernemu občinstvu. »Tako malo izobraženih pri nas ne poznamo,« so dejali nekateri navzoči. »Naši ljudje ne morejo imeti tako malo pisnih, numeričnih, kognitivnih in kulturnih spretnosti, ne morejo biti tako neuspešni.« Kot da v Sloveniji ni okoliščin, ki se lahko naberejo v osebni zgodovini posameznika in prispevajo k temu, da se posameznik sicer šola, a si zaradi preozkega, v delo usmerjenega

usposabljanja za vedno zapre poti. Kot da posamezniki ne utrpijo škode zaradi slabšalnega odnosa družine do šole in pisane besede, ali zaradi šole in izobraževalne politike, ki reproducirata neenak družbeni položaj v družbi. Kot da ne vemo, da na razvoj pismenosti vplivajo osebne psihološke ali zdravstvene težave. Kot da ni splošno znano, da zaradi socio-kulturnih dejavnikov, ki nasprotujejo učenju, lahko pozabimo nekdanje kompetence itd.

Ana Krajnc je močno nasprotovala »točkovanju«, prezgodnji selekciji in usmeritvi učencev, politiki usmerjenega izobraževanja. »Za pet let sem utihnila,« je nekoč nemočno dejala, kar sicer ni bilo v njeni navadi.

Izobraževanje za dvig funkcionalne pismenosti je kasneje pozitivno imenovala izobraževanje za življenjsko uspešnost. T. i. exchange links je poimenovala po domače borze znanja.

Posvečala se je različnim raziskovalnim področjem, kot so družbena mobilnost in zaposlovanje, socialna participacija, disleksija, učni projekti odraslih, družbeni stereotipi o starejših, sistem izobraževanja odraslih v Evropi (za Unesco), skupnostno izobraževanje, motivacija in metode v izobraževanju odraslih.

V letu 2017 znotraj evropskega projekta LearnersMot pričanja z raziskovanjem motivacije funkcionalno nepismenih za izobraževanje in metod v izobraževanju malo izobraženih odraslih. Našteto ne sledi natanko obsegu vsega in tudi ne sledi natanko kronološki poti Ane Krajnc, a nič zato, saj se v njenem življenju vse prepleta in preplete: delovne, osebne, znanstvene in strokovne izkušnje ter poglobljena refleksija o izkušnjah.

Prepletenost se v zadnjih desetletjih najbolj zrcali prav na področju izobraževanja, ki sva ga pred več kot tridesetimi leti posamično in vsaka na svoj način ter nato skupaj uvedli v Jugoslavijo – v izobraževanju starejših, pa tudi v njenih številnih drobnejših, a pomembnih inovacijah, ki jih uvede skupaj z nami kolegi ali pa jih zasluži in spodbudi pri drugih. Denimo, v zadnjem času, je bila dejavna pri disleksiji pri

odraslih in srebrni ekonomiji ali pa pri podporni strukturi Znaš, nauči drugega – za medsebojno učenje računalništva.

Ne poznam vsega dela Ane Krajnc, a mislim, da razmeroma dobro poznam tista področja, za katera sva si skozi desetletja skupaj prizadevali in tesno sodelovali: Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje, Andragoška poletna šola za lokalni razvoj, znanstvena revija Andragoška spoznanja itd.

Od družbene pravičnosti do starosti in univerze za tretje življenjsko obdobje

V začetku osemdesetih let nisem bila andragoginja, pač pa profesorica francoskega jezika, kulture in civilizacije. Hotela sem razumeti, kdo so moji odrasli študenti, zakaj, čemu in kako se učijo, v čem so si podobni, v čem drugačni, kako jim priti naproti. Hotela sem razumeti njihove potrebe in motive za izobraževanje. Učitelji tujih jezikov smo se imeli navado ukvarjati predvsem z modernim jezikom, generativno slovnico, razvojem jezika, lingvistiko, načini, metodami in tehnikami poučevanja. Teorije učenja, vprašanje motivacije odraslih za učenje, številne metode izobraževanja odraslih – denimo dopisnega izobraževanja – nam niso bile domače, ali pa smo jih uporabljali, pa o njih nismo posplošeno – teoretsko – znali razmišljati. Resnično dobrodošla so mi bila dela, ovita v bel, pološčen papir: Metode izobraževanja odraslih, Motivacija za izobraževanje, ki so izšla pri založbi Delavska enotnost in sem jih odkrila na policah naših knjigarn. Presenetilo me je, kako berljiva so bila dela Ane Krajnc, kot je izrazito berljivo tudi zadnje, nedavno izdano delo Starejši se učimo. Izobraževanje starejših v teoriji in praksi. Že takrat se je Ana Krajnc odločila, da bo pisala v bralcem razumljivem jeziku ne glede na imperativne konvencij, ki so zapovedovali drugače. To postaja zapoved za nekatere mislece šele danes. V času, ko so bile vede še zmeraj pod vplivom devetnajstega stoletja in industrijskega obdobja ter tako ostro ločene med seboj, je veljalo – bolj kot danes – upoštevati njim lasten diskurz, uporabljati tuja poimenovanja, uporabljati številne

nominalizacije, čeprav je slovenščina izrazito glagolski jezik. Glagolov je bilo v besedilih Ane Krajnc veliko. Ana Krajnc – tako kot nekoč Jung – ostaja prepričana, da »noben, še tako popoln jezik ne more nadomestiti življenja«. »Če jezik poskuša nadomestiti življenje, se ne pokvari le jezik, temveč tudi življenje samo ...« (Jung, 1982). Moj prvi stik z Ano Krajnc so tako bile njene monografije.

V letih 1983 in 1984 sem se poglobljeno ukvarjala s programiranjem izobraževanja za starejše, ki sem ga v raziskovalne namene uvedla na Centru za tuje jezike na Vilharjevi cesti v Ljubljani. Nisem vedela, v kaj se podajam, v kako intenzivno, več desetletij trajajočo sago učenja in delovanja. Izobraževanje starejših ne bi imelo nikakršnega smisla, če bi ostalo zgolj pri enkratni izobraževalni epizodi, mora se spremeniti v univerzo za tretje življenjsko obdobje, sem razmišljala. Prvi korak je bila Šola tretjega življenjskega obdobja, ki sem jo ustanovila skupaj s študenti, zgolj s šestimi, težko pridobljenimi študenti. Od njih so prišle osnovne teze našega izobraževanja starejših. Oni so nam povedali, česa si želijo in kako doživljajo starost. Analizirane potrebe iz primanjkljajev in potrebe osebne rasti, analizirano stanje družbe – vse to je že takrat vodilo v izobraževalni tok starejših, v kolektivno družbeno akcijo.

Temu, kar sem naredila, bi danes rekli analiza institucij: iskala sem stike s strokovnjaki, ki so delali s starejšimi in se tako znašla na skupščini Gerontološkega društva Slovenije. Bojan Accetto me je po predstavitvi zamislil o univerzi za tretje življenjsko obdobje napotil k Ani Krajnc, češ da bo ona prava oseba. Kmalu se je klobčič pričel odmotavati. Ana Krajnc je ravno takrat odhajala na konferenco Unesca v Pariz. Tam je spoznala pisca knjižice *Izobraževanje starejših v Franciji* in od njega pridobila pravice za brezplačno izdajo. Knjižico smo prevedli. Karikaturist Božo Kos je naredil prve karikature – razumel je bistvo naših hotenj. Katarina Plemelj je knjižico oblikovala. Kasneje je nastala v uredništvu Ane Krajnc tudi prva obsežnejša publikacija *Kako smo snovali Slovensko univerzo za tretje življenjsko obdobje* (Krajnc in drugi, 1992). Tako se je pričela tudi naša založniška pot; pričeli smo

ustvarjati specialno knjižnico, specializirano za izobraževanje v poznejših letih življenja.

V 70. letih prejšnjega stoletja je bilo izobraževanje v federativni Jugoslaviji ozko usmerjeno, saj je imelo skoraj izključno eno samo funkcijo: usposabljanje za delo in politično vzgajati prebivalstvo. Strokovnjaki za izobraževanje odraslih so lahko v svojih stikih v tujini presenečeni spoznavali, kako široko in razvejano je izobraževanje odraslih drugod, npr. izobraževanje za razvijanje športnih navad, za pridobivanje družbene moči, usposabljanje za pisanje romanov ali pesmi, za mir itd. Izobraževanje odraslih je bilo v Sloveniji ideološko podrejeno, v razvitejših evropskih državah pa je izhajalo iz potreb ljudi. Ko je leta 1971 Ana Krajnc opravljala specializacijo iz andragogike na Univerzi v Torontu,¹ na Inštitutu Ontario za raziskovanje v izobraževanju (OISE), je med ostalimi, zanjo novimi pojavi v izobraževanju odraslih odkrila tudi izobraževanje starejših. Z izobraževanjem starejših, ki je bilo v Kanadi takrat že navzoče, so v tej deželi uresničevali načelo vseživljenjskega izobraževanja. In res – o vseživljenjskem izobraževanju ne moremo govoriti, če ne govorimo o izobraževanju starejših.

S pojavom izobraževanja starejših se je Ana Krajnc srečala tudi leta 1976 kot članica komisije za komparativno izobraževanje odraslih v Unescu. Paul Lengrand je na konferenci v Parizu 1970 predstavil univerze za tretje življenjsko obdobje, ko je hkrati predstavljal nadaljevanje vseživljenjskega izobraževanja iz enega življenjskega obdobja v drugo ter pomen včlenjenosti izobraževanja v družbeno tkanje in osebno strukturo posameznika.

Ana Krajnc je izobraževanje starejših teoretično obravnavala v okviru svojih rednih predavanj za študente andragogike in pedagogike na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Leta 1979 je na evropski konferenci v Berlinu sodelovala s prispevkom Predupokojitveno

¹ V študijskem letu 1971/72 je prejela Grantovo štipendijo za študij v Kanadi. V tistem letu je opravila tudi študijsko turnejo po različnih univerzah v Kanadi s štipendijo Cadess.

izobraževanje v Evropi (angl. Preretirement Education in Europe). Tovrstne prakse v domačem okolju nismo poznali, zato je pojav obravnavala na osnovi raziskav tujih inštitutov. Še več – Ana Krajnc je v začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja izobraževanje starejših sistematično vpletala v predavanja o vseživljenjskem izobraževanju na izobraževalnih centrih v podjetjih. Izobraževalne centre je seznanjala s predupokojitvenim izobraževanjem, delavskim univerzam in Ministrstvu za šolstvo RS pa je izobraževanje starejših predstavljala kot posebno fazo vseživljenjskega izobraževanja. Udeleženci so se zamisli o izobraževanju starejših pogosto nasmihali, vendar je utopija tistega časa kmalu postala resničnost.

Starejšim so bili v osemdesetih letih v družbenem in političnem diskurzu namenjeni: določen slog življenja, socialni vlogi babice in dedka, nekaj prostočasnih dejavnosti, kot so klekljanje, ribarjenje, prepevanje v zboru, nekaj zdravstvenih predavanj in predvsem praktično merjenje krvnega tlaka ter izleti upokojenskih društev. Predvsem pa so bili starejši potrebni skrbi in pomoči, istovetilo se jih je z njihovim pregovorno slabim zdravjem. Ana Krajnc v prvih televizijskih oddajah spregovori o upokojitvi kot o tragediji industrijske družbe, o usodah več sto tisoč upokojencev, ki ostanejo po upokojitvi praznih rok, brez načrta in vzora za življenje.

Kot sem že omenila, Ana Krajnc leta 1985 vodi odmeven pogovor o izobraževanju odraslih v Cankarjevem domu v Ljubljani. Zamisel o izobraževanju starejših se takrat zdi mnogim vredna, mnogi pa ji tudi odločno nasprotujejo. Zakaj? To vprašalnico smo kasneje slišali velikokrat skozi dolga leta, preden je izobraževanje starejših postalo stalnica in sprejet pojav. Nekateri so se nasmihali ob tej zamisli, nekaterim se je izobraževanje starejših zdelo pojav elitizma. Še danes je Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje včasih deležna takšnih neukih ocen. Danes je politično in finančno podprto predvsem izobraževanje starejših, ki so malo izobraženi, na družbenem robu, ki izobraževanje obravnavajo predvsem kot možnost

druženja, ne pa kot način konstruiranja samega sebe in socialnega okolja od časa do časa.

Za Ano Krajnc je značilno, da ničesar ne počne brez zaupanja v prihodnost in ljudi. Dokler je nekdo ne prepriča o nasprotnem, verjame vanj in njegove sposobnosti, mu da svobodo, podpre njegov samostojni let. Porazi so profesorico Krajnc morda jezili, a je niso nikoli potrli. Razočaranje ni nikoli trajalo predolgo. Če je bilo vsega preveč, se je prikazalo drugo vodilo »Jutri bo nov dan«. Meni – in še komu – je njen pogled pomagal pregnati omahovanje in strahove tudi v času pisanja moje doktorske razprave pod njenim mentorstvom.

Več mesecev sva predavali skupaj ter vzgajali prve vodje in mentorje prihodnjih univerz za tretje življenjsko obdobje, ki naj bi sledile tisti, ki je nastala leta 1986 tudi uradno v Ljubljani v okviru Andragoškega društva Slovenije in s podporo Filozofske fakultete v Ljubljani.

Na sestanku Andragoškega društva Slovenije so se znašli »vrhunski« slovenski strokovnjaki za izobraževanje starejših. »Kdo so ti strokovnjaki?« sem se spraševala. Ana Krajnc je vse in vsakogar obravnavala tako, kot da je že tam, kamor bi lahko prispel.

In danes – ko smo v Evropi dejansko priznani kot vrhunski strokovnjaki za izobraževanje starejših in je Slovenska univerza z mrežo 51 univerz ter več kot 20 000 študenti priznana kot vzor, po katerem se velja ravnati; zdaj, ko je izobraževalnih smeri samo v Ljubljani 53 in je za nami že četrti bienalni mednarodni festival znanja in kulture starejših, ki ga je zasnovala Alijana Šantej in ga tudi vodi – smo tja tudi dejansko prišli. O tem pričajo tudi številna zaslužena priznanja za številne inovacije.

V tridesetih letih je prišlo do spremembe v družbenem in političnem diskurzu. Izobraževanje starejših je postalo s širjenjem let-tega v družbeno marginalizirane skupine pod vplivom evropskih politik in politike dejavnega staranja ter z delom vseh – ki so na tem področju pričeli delovati (muzeji, knjižnice, nevladne organizacije, visokošolske ustanove, stanovska društva, društva upokojencev, Inštitut Antona Trstenjaka itd., v zadnjem času tudi dnevni centri

aktivnosti starejših in nastajajoči medgeneracijski skupnostni centri) – tudi priznано.

Na univerzi za tretje življenjsko obdobje smo zmeraj bolj prepričani, da marginalizirane družbene skupine potrebujejo ambiciozno izobraževanje, podprto z raziskovanjem, svetovanjem, izobraževanjem mentorjev, javno kampanjo, strokovnimi in znanstvenimi publikacijami in internacionalizacijo delovanja. Temeljiti mora na profesionalnih kriterijih in vrednotah. Vsa ta prepričanja smo pričeli uveljavljati leta 1986, ko je univerza že postala študijski primer dobre prakse Evropskega sveta in jo je obiskala njegova študijska delegacija. Delo Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje (danes je to organizacija s štirimi oddelki) je popisano v številnih monografijah in člankih. Mnogi nosijo podpis Ane Krajnc. Kmalu so model slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje prevzeli tudi v Beogradu in Zagrebu, in sicer kmalu po obisku Snežane Medić in Maje Špan ter po tem, ko smo z Jugoslovansko televizijo in njihovimi andragogi posneli prve filme za oddajo »Nekaj več«. V tistem času so se že rojevale prve teze, ki so še danes vtkane v razvoj izobraževanja starejših; raziskovanje, prostovoljstvo, učenje starejših za delovanje, razvoj izobraževalnih programov iz potreb starejših in okolja, univerza kot stičišče lokalnih pobud in sodelovanja, izobraževanje starejših in izobraževanje o starejših, javna kampanja.

Andragoška poletna šola in Unesco

Ta šola je trajala deset let z mednarodnim sodelovanjem vidnih strokovnjakov. Kaj naj bi skupnostno izobraževanje sploh bilo? Izobraževanje za lokalni razvoj? Medtem ko je Ana Krajnc nedvomno imela zamisel o tem, kaj naj bi to bilo, pa meni v tistih časih ni bilo jasno. Po nastanku države Slovenije so mnogi strokovnjaki kovali v nebo individualizem, tekmovalnost, porabništvo kot gibalo napredka, beseda skupnost je postala psovka, izobraževanje, ki ne prinaša zaslужka, slabo, dejavno državljanstvo je bilo v očeh mnogih zgolj politično prostovoljstvo. V nasprotju s tem, kar je bilo v navadi, smo Andragoško

poletno šolo postavili v majhen kraj, Ajdovščino, profesoričin doma-
la rodni kraj. Izbrala ga je sama, vedoč, da bomo tam dobili podporo
socialnega okolja. Izbrali smo vidne ustanove in posameznike, na njih
in njihovem prispevku naj bi razvoj počival. Na pobudo gostujočega
predavatelja Liama Carryja smo raziskali upanja, strahove, želje pre-
bivalcev, prebivalce pa vključili v potek šole. Prebivalce, člane vseh
družbenih skupin, smo našli na mestih, kjer se zbirajo. V gostilnah, di-
skotekah, knjižnici, pa tudi v tovarniških blokih. Takrat je bilo to nekaj
povsem nenavadnega. Izobraževanje odraslih, ki stopi na ulice in raste
iz ugotovljenih potreb kraja!

»Druge oblike izobraževanja povzemajo, kar je v okolju, Andrago-
ška poletna šola odpira nova področja, prinaša védenje o novih oblikah
izobraževanja in metodah,« je dejala ena od udeleženk.

Andragoška poletna šola je bila zasnovana kot tradicionalno sre-
čanje vseh, ki so se ukvarjali z izobraževanjem odraslih. Nadomestila
naj bi tudi Andragoško poletno šolo v Poreču, ki je bila ob razpadu Ju-
goslavije ukinjena, za njo pa je ostal prazen prostor. V Slovenijo in na
poletno šolo v Ajdovščino so redno prihajali kolegi z Oddelka za peda-
gogiko Filozofske fakultete na Reki (povezave so bile tesne). Prihajal je
in na predavanjih ostajal Marjan Poljšak, župan občine Ajdovščina, saj v
Sloveniji po mojem védenju ni bilo posebnega izobraževanja za lokalni
razvoj, še manj za župane. V Ajdovščini pa so takrat razumeli, da lokalni
razvoj niso le nove ceste, da gre za razvoj ljudi, za skupno ustvarjanje
razvojne vizije kraja.

»Kako si predstavljate svoje mesto čez dvajset let?« smo spraše-
vali župane.

»Kdo bi vedel!« so odgovarjali, ne vedoč, da je treba energijo,
znanje in prispevanje krajanov kanalizirati v izbrani smeri, slediti viziji.

Veliko napora smo na poletni šoli vložili v prepričevanje lokalnih
odločevalcev v to, da igralnice niso rešitev, saj povzročijo »zbiranje so-
cialnih minusov« na enem mestu (hazarderstvo, prostitucija, prekupče-
vanje itd.); da je treba v kraj pripeljati izobraževanje, kulturo; zlatarno

v starorimski trdnjavi nadomestiti s turistično izobraževalnim uradom; da velja preučevati kraj in različne vidike krajevne skupnosti ter spodbujati kulturni turizem. Krajanje je moč učiti, kako zbrati svoje želje in zaprositi občino, da jih uresniči (prehod za pešce itd). Šola je trajala od ponedeljka do petka. Čez most na Hublju sva z Ano Krajnc potegnili velik platnen trak z napisom Andragoška poletna šola, kajti animirati za izobraževanje in delovanje je bilo treba cel kraj. Takrat je kraj utripal »andragoško«. Po mestu so se razširili plakati »Z vami za razvoj vašega kraja«. Tako se je glasil slogan, ki so nam ga krajanje tudi zamerili. Tako so namreč povedali čez leta, ko so sami s pridobljenim znanjem v svojem kraju veliko postorili (Društvo Gora, Društvo Most - Univerza za tretje življenjsko obdobje Ajdovščina, Dom krajanov itd).

Andragoška poletna šola je sleherno leto imela osrednjo temo, denimo izobraževanje za premagovanje nezaposlenosti, funkcionalna pismenost, predupokojitveno izobraževanje, skupnostno izobraževanje, mednarodno projektno delo itd. Vse je bilo za vse nas novo.² Na Ministrstvu za šolstvo RS, ki je takrat sicer bolj s težavo dojelo drugačnost neformalnega izobraževanja – tistega, ki je blizu potreb ljudi in z njihovim življenjem tesno povezano –, smo našli podpornika Jožeta Miklavca, ki je vodil Sektor za izobraževanje odraslih. Predvsem pa je bila zamisel, da je s skupnostnim izobraževanjem odraslih moč spreminjati celotno lokalno skupnost, povsem nenavadna in povsem nova.

Ana Krajnc je skupaj s kolegicami s Filozofske fakultete – z Nives Ličen, Sonjo Kump, Sabino Jelenc Krašovec, Neno Mijoč in Moniko Govekar-Okoliš ter še posebej z menoj – oblikovala vsakoletni program šole in animirala prebivalstvo za sodelovanje. Ob večerih so tekle obštudijske dejavnosti, za teden dni je Ajdovščina zaživela in utripala z andragogiko. Oživelo je dvorišče Lavričeve knjižnice, Pilonova galerija. Iz poletne andragoške šole se je kasneje rodila Pomladna šola mladih

² Prav zaradi novosti smo delovanje povezali s ciljnimi raziskovalnimi projekti (2000–2002), ki ga je vodila Ana Krajnc: Udeležba odraslih v izobraževanju – izobraževalne možnosti, modeli in strategije vključevanja odraslih v izobraževanje v malih krajih.

andragogov za študente andragogike kot raziskovanje na terenu, ki sva jo vodili Nives Ličen in avtorica. Še pred tem se je na pobudo Ane Krajnc zlagoma oblikoval nov univerzitetni predmet Socio-kulturna animacija in izobraževanje za lokalni razvoj na Filozofski fakulteti v Ljubljani. V desetih letih so se v Andragoški poletni šoli zvrstili številni izobraževalci odraslih in tudi najvidnejši andragogi svetovnega slovesa, med njimi Liam Carry in Maria Slowey.

Z Ano Krajnc sva na povabilo Unesca iz Hamburga na Tele-univerzi v Montrealu zasnovali film o tej šoli »To boste morali pa kar sami«. Ker smo snemali pogovor o skupnostnem izobraževanju, sva se čez noč morali spoprijeti z montažo in jo dokončati v Ljubljani na RTV. In nastal je film, ki je Slovenijo, članico Unescove raziskave ALPHA o funkcionalni nepismenosti, na CONFITEI v Hamburgu predstavljal skupaj s primeri iz Francije, Kanade in Češke.

Ustanovitev revije Andragoška spoznanja

Andragoška spoznanja, znanstvena revija za izobraževanje odraslih, je nastala v krogu Ane Krajnc, Daniele Brečko in mene same. Zagonska sredstva je prispeval – na pobudo Jakoba Horna – Inštitut za mednarodno sodelovanje pri DVV iz Bonna. Daniela Brečko je prispevala svoje založniško in drugo znanje, skupaj smo oblikovale predlog za sestavo mednarodnega uredniškega odbora in si izmislile ime revije. Andragogika Slovenica je bila naša prva, a nesprijemljiva zamisel – tako so dejali jezikoslovci. Brez večjih težav smo ga spremenile v Andragoška spoznanja, kajti znak AS je bil že izdelan. Skupaj smo izbrale temeljno obliko in prelom tipične strani ter temeljne vsebinske sklope. Vse skupaj je nastalo v enem popoldnevu. Ko sva bili z Ano Krajnc kasneje, leta 1995, na svetovni konferenci o produktivnosti starejših na Univerzi v Ulmu – kjer je množica udeležencev dva dni razpravljala o prihodnji publikaciji na temo izobraževanja starejših –, se nisva mogli načuditi dolgotrajnemu in neučinkovitemu postopku. Ana Krajnc je bila do leta 2013 glavna urednica revije. Nenehno je bilo treba pridobivati finančna

sredstva, spodbujati strokovnjake, da so prispevali vredne prispevke iz teorije in prakse. Revija naj bi namreč odlikovala stanje andragogike in izobraževanja odraslih v Sloveniji. Kljub težavam je revija preživela. Toda dobili smo jo – to našo revijo. Revija je bila korak na poti k profesionalizaciji izobraževanja odraslih, saj o profesionalizaciji ni moč govoriti, če področje nima vsega: lastnih raziskav, lastnih poklicnih kriterijev, institucij, društev, pa tudi znanstvene revije.

Razvoj mreže Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje

Ko je življenje postalo malo manj naporno, ko se je delo na Filozofski fakulteti v Ljubljani, na Univerzi v Mariboru in drugod osredinilo na podiplomski študij in andragoško izobraževanje, je leta 2006 Ana Krajnc pristala, da vodi mrežo Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje. Takrat je največ napora vložila v širjenje in utrjevanje mreže Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje, katere predsednica je vse od leta 2008. Predstavniki članic so se pričeli intenzivneje srečevati, skupaj odločati, udeleževali so se usposabljanja, ustanovili posamične delovne skupine, tudi za zagovornišvo, razvoj srebrne ekonomije in mednarodno izmenjavo, pa tudi Mednarodni festival znanja in kulture starejših. Razvili so se centri za medgeneracijsko izobraževanje kot nadaljevanje teoretskega preučevanja medgeneracijskega izobraževanja. Intenziviralo se je računalniško izobraževanje in sodelovanje s podjetji. Pod vodstvom Ane Krajnc je Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje nedavno postala pomembna članica EURAG, kar je že tako močno kontinuirano mednarodno delovanje Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje še utrdilo. Za družbeno pomembnost delovanja je Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje leta 2011 prejela priznanje JAPTI za najboljšo

družbeno inovacijo³ in leta 2012 državno nagrado⁴ za izjemne dosežke na področju izobraževanja odraslih.

Zaključek

Ko se ozremo na poglobljeno in slikovito znanstveno, strokovno in intenzivno delovno pot profesorice Ane Krajnc, nas obide spoznanje, da se na tej poti inovacije vrstijo druga za drugo. Njena pot je ustvarjalna, za kar je prejela tudi številna najvišja priznanja. Vprašamo se tedaj, kaj jo je naredilo ustvarjalno. Zaupanje v lastno presojo in pot ter zmožnost, da k sodelovanju povabi tiste, ki zmorejo in želijo. Zmožnost, da svojim in skupnim prizadevanjem daje tudi javno podobo. Ana Krajnc zazna potrebe posameznika in skupnosti, pri tem pa verjame v transformativno moč izobraževanja odraslih. Še več, človeka in skupnost obravnava, kot da sta že prispela tja, kamor sta zmožna prispeti, kar ju motivira za sodelovanje in razvoj. Kljub razvejanemu delovanju na področju izobraževanja odraslih pa Ana Krajnc svoja prizadevanja v prvi vrsti posveča razvoju in poslanstvu andragogike, vede, ki jo je uvedla v Slovenijo, vede, ki jo je utemeljila in za katero si nenehno prizadeva.

3 Spletna povezava na priznanje JAPTI, ki ga je SUTŽO prejela na 6. slovenskem forumu inovacij leta 2011: <https://www.podjetniski-portal.si/resources/files/doc/Podelitev-priznanj-najboljsim-inovacijam-6.SFI-23.11.2011.pdf>.

4 http://www.mizs.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/7697/

Literatura

Findeisen, D. (2010). Univerza za tretje življenjsko obdobje v Ljubljani: stvaritev meščanov in vez med njimi. Ljubljana: Društvo za izobraževanje za tretje življenjsko obdobje.

Findeisen, D. (2017). Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje - oranje in utrjevanje poti k družbeno zaznani in prepoznani dejavni starosti. V M. Šorn (ur.), Starost – izzivi historičnega raziskovanja (str. 280–293). Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino.

Jung, C. G. (1982). Spomini, sanje, misli. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Krajnc, A. (1977). Izobraževanje, naša družbena vrednota. Ljubljana: Delavska enotnost.

Krajnc, A. (1979). Metode izobraževanja odraslih. Ljubljana: Delavska enotnost.

Krajnc, A. (1982). Motivacija za izobraževanje. Ljubljana: Delavska enotnost.

Krajnc, A. (2014). Spoznaj sebe in druge: človek kot družbeno bitje in medosebni odnosi. Ljubljana: Društvo za izobraževanje za tretje življenjsko obdobje.

Krajnc, A. (2016). Starejši se učimo: izobraževanje starejših v teoriji in praksi. Ljubljana: Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje.

Krajnc, A. in drugi (1992). Kako smo snovali Slovensko univerzo za tretje življenjsko obdobje. Ljubljana: Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje.

Krajnc, A. in drugi (2017). Izobraževanje starejših v Sloveniji: zakaj in kako: nacionalna mreža nevladnih organizacij izobraževanja starejših. Ljubljana: Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje.

Ozvald, K. (2000). Kulturna pedagogika. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.

Schmidt, V. (1988). Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem. Ljubljana: Delavska enotnost.

1969, na turneji po ameriških univerzah, B. W. Messoti, A. Krajnc, župan Clevelanda W. Stokes, M. Čuk.

*With kind personal regards to
Ama and Miana Čuk.*

Carl Stokes

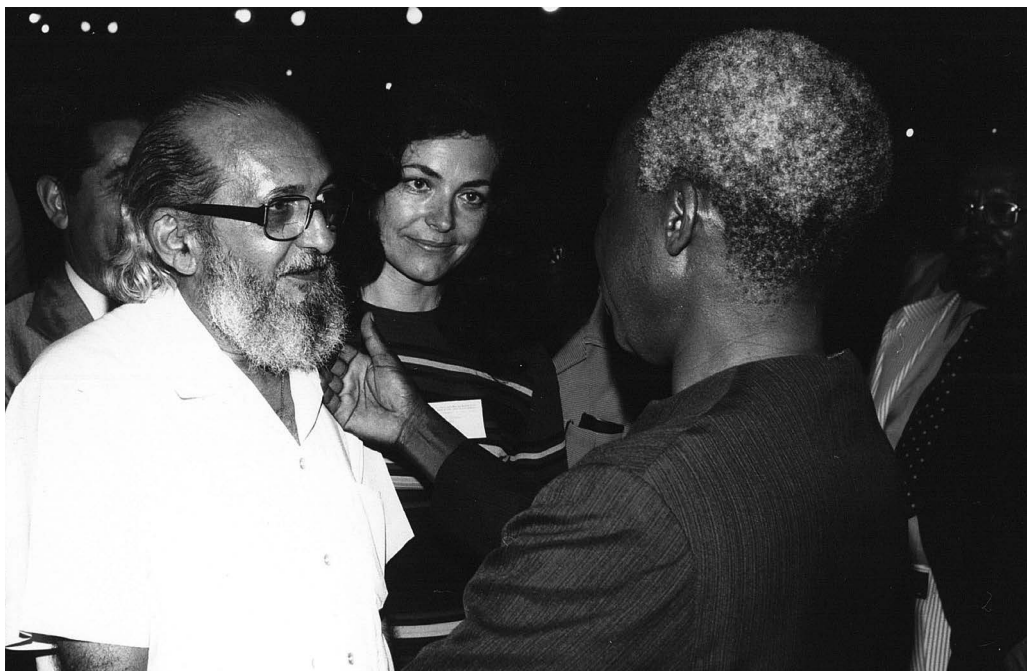
1976, na 1. svetovnem kongresu ICAE (International Council for Adult Education) v Tanzaniji.

1980, srečanje v okviru projekta UNESCO Sistemi izobraževanja odraslih v Evropi na Češkoslovaškem, A. Krajnc, F. de Sanctis, J. Knoll.

1976, 1. svetovni kongres ICAE v Tanzaniji, P. Freire, A. Krajnc, J. Nyerere.

1980, kongres andragogov
Jugoslavije, Ohrid,
Makedonija.

1982, javno nastopanje ob
nasprotovanju uvajanju
usmerjenega izobraževanja,
M. Krivic, M. Kordaš, A.
Krajnc.

1981, svetovna konferenca
ICAE o participatornem
raziskovanju, A. Krajnc in
B. Hall.

1983, mednarodna delegacija ICAE na Kitajskem.

1984, mednarodna konferenca o izobraževanju odraslih v Moskvi.

1985, skupina, ki je ustanavljala Slovensko univerzo za tretje življenjsko obdobje, pred Filozofsko fakulteto v Ljubljani, A. Krajnc, D. Findeisen, J. Češnovar, M. Kremžar, D. Golež.

1985, 4. kongres andragogov
Jugoslavije v Beogradu,
D. Savičević, A. Krajnc, M.
Golubović.

1985, na 4. kongresu
andragogov je bila A. Krajnc
izvoljena za predsednico
Društva andragogov
Jugoslavije.

1986, srečanje izvršilnega odbora ICAE v Colombu na Šri Lanki.

1987, sestanek profesorjev andragogike z različnih univerz federativne Jugoslavije v Zagrebu, S. Pongrac, M. Golubović, A. Krajnc, M. Ogrizović, B. Samolovčev, D. Savičević.

Vseživljenjsko izobraževanje v vseživljenjskem okolju

Minilo je že kar dobrega pol stoletja od tedaj, ko sva s kolegico Ano Krajnc začela sodelovati. V izhodišču je šlo za mednarodno primerjalno raziskavo ATE (Attitudes Towards Education), ki jo je pobudil in koordiniral prof. Robert Agger iz Oregonske univerze, Eugene, leta 1966. V njej so sodelovali družboslovci iz ZDA, Češkoslovaške, Slovenije ter Bosne in Hercegovine. In to je bila ena od prvih mednarodnih primerjalnih raziskav, v katerih smo raziskovalci iz Slovenije pridobivali vsebinska in metodološka znanja na podlagi enakopravnega sodelovanja ter vključevanja problemov in znanj iz našega domačega okolja. Osrednja tema je zadevala možnosti, da bi prek izobraževanja in različnih oblik ozaveščanja lokalnih prebivalcev o razvojnih možnostih prispevali k njihovi večji angažiranosti. Bila je tudi eksperimentalnega značaja, med drugim s tem, ko je Ana Krajnc skupaj z Rudijem Klaričem – režiserjem in snemalcem – posnela film *Mladi v Tržiču*. Ob tem pa so ugotavljali, kakšna so bila stališča do mladih pred ogledom filma in po njem. Med pomembne spremembe sodi zlasti povečana toleranca in razumevanje občanov do drugačnosti mladih. Ljudem je film pomagal, da so se bolj vživeli v mlade in na novo zavzeli svoje osebno stališče do njih.

O tem pišemo tudi v knjigi *Cross-national micro-analysis*,¹ in sicer v prispevku *Education, General Personal Orientations and Community Involvement. A Cross-National Research Project* (Robert E. Agger, Miroslav Disman, Zdravko Mlinar, Vladimir Sultanović in Ana Krajnc). Soavtorji smo skrženo predstavili rezultate te raziskave, ki so še danes pomembni, tako kot npr. odnos med stopnjo izobrazbe in modernizmom osebe, stopnja izobrazbe in ustvarjalnost ali nagibanje k mehanični rutini, stopnja izobrazbe v odnosu do tolerantnosti ali netolerantnosti in stopnja izobrazbe v odnosu do družbene kompetentnosti ljudi. V vseh

¹ *Cross-national micro-analysis* je izšla pri založbi Sage v Londonu leta 1972.

štirih vzorcih (ZDA, Češkoslovaška, Slovenija in Bosna) stopnja izobrazbe najbolj vpliva na tolerantnost ljudi. Avtorji so objavili poglavja v več domačih in tujih knjigah, pri nas pa je prav Ana Krajnc – iz te raziskave – objavila najpomembnejše delo (1977) *Izobraževanje – naša družbena vrednota*. Ana Krajnc pravi, da ji je sodelovanje v tem primerjalnem projektu pustilo »življenjski vtis in odprlo mnoge poti«.

V teku naslednjih desetletjih sva dogovorno večkrat sodelovala, bodisi na njeno bodisi na mojo pobudo ali pa glede na splet okoliščin. Ona me je pritegnila kot urednica revije *Andragoška spoznanja*, da sem pisal »o ločenosti in prežemanju 'akadske' in bivalne sfere v univerzitetnih središčih« kot o temi, ki zadeva prizadevanja za uveljavljanje spodbudnega študijskega okolja. Najina stična točka je bila tudi tema (moj uvodni prispevek), to je *Usmeritev k ustvarjalnemu vseživljenjskemu okolju*.

Ker sva že oba prehodila kar dolgo življenjsko pot, nama je skupno tudi to, da poizkušava retrospektivno povzemati dosežke in omejitve iz našega preteklega delovanja. V tem smislu je ona napisala svoj prispevek *Izobraževanje odraslih: raziskovanje, dosežki in kritika*, ki sem ga leta 2016 vključil v zbornik *Prispevki in izzivi sociologije na Slovenskem: Kakšna sociologija? Za kakšno družbo?* Pri tem je nakazala tako tista svoja spoznanja, ki so dosegla zaželen odziv v teoriji ali praksi, kot tudi ovire pri uveljavljanju socioloških spoznanj in delovanj.

Še dosti širši pa je krog tistih vprašanj, ki zadeva najine podobne preokupacije, četudi nisva izrecno sodelovala pri njihovem obravnavanju; vendar sva se hkrati tudi dopolnjevala s spoznanji in izkušnjami vsak s svojega področja delovanja. Kot primer lahko navedem: oba sva posvečala veliko pozornosti družbenim spremembam v lokalnih skupnostih iz istega zornega kota – to je kako spodbujati neizkoriščene ustvarjalne potencialne širšega kroga ljudi. Ona se je pri tem angažirala predvsem v rodnem okolju Ajdovščine in Vipavske doline, jaz pa sem opravil vrsto raziskav v drugih krajih.

Ana Krajnc se ni omejevala na lokalno okolje, ampak je nenehno upoštevala dialektiko enotnosti nasprotij lokalnega in globalnega. Pri tem

ni ostajala le na ravni raziskovalke, temveč je vseskozi delovala tudi angažirano za spreminjanje danega okolja in še zlasti preseganje vseh značilnih zamejenosti. Ko gre za zamejenost, njena kritika značilno zadeva stereotipni odnos do starejših, ki se jih pri nas – drugače kot npr. v ZDA – obravnava apriorno kot pasivne, ne da bi upoštevali individualne razlike med njimi. Prav tu pa se spet srečujeva v novo ustanovljeni sekciji Slovenskega sociološkega društva, tj. sekciji za Sociologijo časa, ki med drugim posveča veliko pozornost problematiki življenjskega ciklusa in še posebej protislovnosti t. i. dolgožive družbe. Pri tem skupaj ugotavljava paradoks,² da hkrati ko se sklicujemo na vključujočo družbo, dejansko s sedanjo normativno ureditvijo izključujemo tiste, ki so v skupno dobro zmožni in voljni še marsikaj prispevati.

² Gl. tudi njeno besedilo v Andragoških spoznanjih (1999, 3, 5–18) Paradoks tretjega življenjskega obdobja: starejši imajo več osebne svobode, možnosti za uresničevanje ciljev pa manj.

Stane Saksida

Delovanje na Inštitutu za sociologijo v letih 1964–1970

Ana Krajnc se je pridružila Inštitutu za sociologijo leta 1964. To je bilo v času, ko smo sociologijo šele »ustvarjali«, saj so se raziskave začele po letu 1958. Sociologijo smo začeli razvijati predvsem Toš, Mlinar, Goričar in podpisani. Tudi Inštitut za sociologijo je še vedno nastajal. Ker Slovenija takrat še ni imela študija sociologije in diplomiranih sociologov, so raziskovalce zbirali iz drugih strok: prava, psihologije, filozofije. Razpisano je bilo mesto raziskovalca v skupini za industrijsko sociologijo. Izbrana je bila Ana Krajnc, psihologinja in pedagoginja. Kot psihologinja je imela večletne delovne izkušnje z Zvezo za poklicno orientacijo Jugoslavije in zaposlitvijo na Zavodu za zaposlovanje. Pridružila se nam je aprila 1964. Inštitut je vodil Boris Ziherl in po krajših presledkih v. d. Ante Novak. Ana se je dejavno vključila v tedanje empirične raziskave; empirična sociologija je bila temeljna usmeritev delovanja Inštituta. Čeprav je bil Inštitut zasnovan kot »valilnica« bodočih marksističnih teoretikov, se je Inštitut zaradi moje in Toševe dejavnosti ter vztrajnosti usmeril v empirične raziskave. Ano smo vključili v večji tim raziskovalcev, ki ga je vodil Jože Derganc. To je bila raziskava o uresničevanju samoupravljanja v praksi. V obsežnem projektu je obravnavala temo Poti odločanja in družbena moč, kasneje pa je samostojno vodila raziskave.

Jeseni leta 1965 je prevzela raziskavo Oblike in vzroki fluktuacije v industriji. Ugotavljala je, kako deluje vertikalna in horizontalna fluktuacija zaposlenih. Horizontalna fluktuacija je nastajala predvsem zaradi širših družbeno-političnih vplivov in kadrovske politike (nameščanje, premeščanje vodilnih). Vertikalno fluktuacijo sta pospeševala predvsem dodatno šolanje posameznikov in družbeno-politična primernost posameznika. Pri splošnem pomanjkanju izobrazbe je bilo šolanje posameznikov pogost pojav. Raziskava je kot trend fluktuacije označila prizadevanja in uresničevanje prehajanja delavcev

z delovnega mesta – neposredno v industrijskem obratu – v pisarne. Najpogostejši razlog je bil »izboljšanje delovnih pogojev«. Takrat je bil v družbi splošen in še zelo zakoreninjen ideal (in tudi del ocene dobrega delavca), da delavec ostane na istem delovnem mestu do upokojitve. V primerjavi z drugimi študijami v tujini je bila takrat fluktuacija relativno nizka, kar je bilo povezano z raznimi družbenimi dejavniki industrializacije in vzpona industrije.

Ana Krajnc je raziskovanje nadaljevala z raziskavo Absentizem zaposlenih v industriji, ki je terjala tako poznavanje psihologije kot sociologije. Takšna presečišča so v empirični sociologiji zelo pomembna. Znotraj ene same vede je mogoče razvijati poglobljeno poznavanje področja pod vplivom »mainstreama«. Inovacije pa se razvijejo na presečiščih. Pri tem ji je zelo koristilo znanje s področja metodologije, ki jo je študirala pri profesorjih Schmidtu in Vogelniku. Slednji je bil tedaj eden od vodilnih statistikov v Jugoslaviji. Podatki o vzorcih in vzrokih absentizma, izostajanja z delovnega mesta, so nakazali razlike med spoloma. Zato so bili obravnavani ločeno in na koncu je raziskovalka naredila primerjalen prerez. Izostajanje z dela se je pogosteje pojavljalo pri mlajših delavkah v času rodnosti (porodniški dopusti, bolniške zaradi bolezni otrok). Manjša je bila pri mlajših in starejših delavkah ter nižja od moškega absentizma v istih starostnih obdobjih. Moški so z absentizmom reševali predvsem konflikte na delovnem mestu ali pa druge delovne obveznosti doma (zidanje hiše, kmečka opravila). Visok procent delavcev so bili polkmetje. V primerjavi s podobnimi raziskavami v drugih državah je bil »naš« absentizem relativno visok. Pokazala se je določena tolerančnost do izostankov, upoštevanje potreb ljudi, obenem pa pomanjkanje kvalitetnih kadrovske služb, ki bi z industrijskimi psihologi in socialnimi delavci ustrezno sproti reševali nastale konflikte med zaposlenimi.

Ana Krajnc se je leta 1966 pridružila večjemu raziskovalnemu timu Inštituta, ki je raziskoval »Družbeno stratifikacijo v samoupravni družbi«. Raziskave stratifikacije so bile izjemnega pomena. Na tem področju sta se »spopadala« klasični razredni in novejši pristop, ki je temeljil na

raziskovanju stratifikacije družbe, kar je bilo za nadaljnji razvoj sociologije velikega pomena. Na teoriji družbenih razredov so temeljile ideološke predpostavke, s katerimi se je pojasnjevalo celotno družbo. Ugotavljali smo, da se je delavski razred razslojil po treh stratifikacijskih dimenzijah (politična moč, lastnina in potrošnja). Ana Krajnc je v svojih raziskavah uporabila stratifikacijski pristop in ga tudi dodatno utemeljila. S tem se je vključila v skupino sociologov, ki so bili tedaj v konfliktu z zagovorniki teorije razredov. Ti so skušali zasnovati samoupravljanje na teoriji razredov, kar se je izkazalo kot neustrezno. Samoupravljanje je takrat veljalo kot temeljni inovacijski projekt v družbenem razvoju, saj se je negirala klasična lastnina in se pretvarjala v lastnino družbe kot celote.

Zgoraj omenjena raziskava je bila zastavljena zelo široko z različnimi podtemami. Ana Krajnc je prevzela Teoretične osnove za raziskovanje družbene stratifikacije. Svoje raziskovalno delovanje je razširila na teorije o celotni družbi. Vpogled v stanje v naši praksi so ji dale že njene prejšnje raziskave družbenih pojavov. Njena bibliografija objavljenih del kaže, da je raziskava vplivala tudi pozneje na njeno usmerjeno pozornost in interpretacijo pojavov s področja izobraževanja odraslih. Poglobila se je v različne socialne realnosti posameznih družbenih slojev.

Leta 1967 je Inštitut za sociologijo sprejel ponudbo za sodelovanje v obsežni mednarodni raziskavi, v kateri so sodelovale: ZDA (koordinator univerza v Oregonu, Eugen), Kanada, Nizozemska, Poljska, Češkoslovaška in Jugoslavija. Tema raziskave je bila Izobraževanje odraslih in družbena participacija (Education, general personal orientation and community involvement: A cross-national research project). Jugoslovanski raziskovalni tim so sestavljali: Zdravko Mlinar, Mišo Jezernik, Vladimir Sultanović, Besim Ibrahimpašić in Ana Krajnc. Sodelovala sta Univerza v Sarajevu in Inštitut za sociologijo v Ljubljani. Izkazalo se je, da se je tema mednarodne primerjalne raziskave dotaknila osnovnega interesa Ane Krajnc, in sicer kako izobraževanje odraslih vpliva na druge družbene pojave. Povsem se ji je posvetila in tako v mednarodnem timu postala nacionalni koordinator za

Jugoslavijo. Rezultati raziskave so bili objavljeni kot poglavja v raznih tujih in domačih knjigah.

Ana se je s svojimi raziskavami vključila v vodilni tok družbenega razvoja. Leta 1969 je na Inštitutu za sociologijo organizirala mednarodno konferenco o izobraževanju na daljavo. To je pomenilo edini način izobraževanja za veliko število delavcev. Uvodni referat na konferenci je imel prvi rektor Open University (Milton Keynes) iz Anglije, ki je takrat predstavljal največji evropski projekt za študij na daljavo zaposlenih in ostalih odraslih. Nov pojav je bil zelo pomemben in edina ustrezna pot za zadovoljevanje vedno večjih potreb po znanju čedalje bolj razvijajoče se družbe in industrije. Povezala se je tudi z Dopisno delavsko univerzo v Ljubljani. Konferenca je doživela velik odmev po vsej državi in odpirala pot izobraževanju odraslih.

Ana Krajnc je v okviru raziskave Izobraževanje odraslih in družbena participacija tudi doktorirala (1970) in odšla na postdoktorski študij na Ontario Institute for Studies in Education (OISE) Univerze v Torontu (1971/72). Ana je bila v tistem obdobju ena najbolj prodornih raziskovalk na Inštitutu za sociologijo Univerze v Ljubljani. S tem znanjem je brez težav prešla na Filozofsko fakulteto.

Matjaž Kmecl

Prodekanja Filozofske fakultete: podjetno in stabilno vodenje

Leta 1977 sta prišli na vrsto za vodenje Filozofske fakultete zgodovina ali slavistika. Reč ni bila posebno vabljiva. Poleg običajne rutinske rabe je poprejšnje vodstvo kot za kakšen dodatek poskrbelo tudi za hudo finančno depresijo – velikodušno je namreč nastavljalo nove in nove moči, ne da bi se pobrigalo za to, kako jih bo plačevalo. Tako so redni dohodki zaposlenih zaostajali, bili smo najslabše plačana visoka šola v republiki. To ni kakšna retroaktivna ovadba, takrat se je kazalo kot resen problem in vsega upoštevanja vreden zadržek pri odločanju za kakršno koli vodstveno funkcijo na fakulteti. Profesor Pleterski, ki naj bi bil najresnejši kandidat za dekana, si je zaradi nekega svojega znanstvenega projekta izgovoril vsaj dve leti odloga. Tako je postajal pritisk na slavistiko še hujši, vendar niti tu ni bilo nikogar, ki bi v zadevo ugriznil. So pa »zavohali«, da bi bil podpisani še najbolj upogljiv in ubogljiv morebitnež, tako da so z vsemi topovi navalili name – čeprav sem bil za dekana še najmanj sprejemljiv. Bil sem pač šele docent, kar se je zdelo za tako pomembno nalogo že skoraj nespodobno. No, zgodilo se je. Pristal sem, ampak s pogledom na profesorja Pleterskega le za dve »premostitveni« leti. Dodali so mi dva prodekana – dr. Ano Krajnc, ki je dotlej skoraj nisem poznal, ter dr. Mirka Paka, ki sem ga srečeval na hodniku, ker smo pač slavisti skupaj z geografi zasedali isto nadstropje. Ne vem, kako sta se počutila onadva, sam sem se počutil zelo pomembno in patetično: vsa fakulteta nas je gledala, kako hitro bomo rešili dostojnost osebnih dohodkov oziroma plač.

Razdelili smo si rutinsko delo. Po (precej opešanem) spominu se je zdela dr. Ana Krajnc s svojimi številnimi mednarodnimi zvezami zelo primerna za urejanje študijskih zadev in za fakultetno »zunanjo ministrico«. Tako je potem tudi delovala: umirjeno, racionalno, podjetno in stabilno, na vse strani, tako da ni bilo težav. Podobno tudi dr. Pak. Toliko lažje sem

se potem posvetil finančni konsolidaciji fakultete. Stanje je bilo v resnici obupno. Profesor Mirko Stiplovšek kot predsednik Upravnega odbora Filozofske fakultete, sijajni dolgoletni fakultetni tajnik Tone Pišek in še nekaj drugih smo dosegli, da smo se lahko šli pritožiti in »jamrat« do najvišjih instanc in v resnici dosegli primerno zvišanje osebnih dohodkov, zraven pa še poračune za nazaj. Fakulteta je praznovala novo leto 1978 prešerno razpoložena. Nekaj denarja smo celo lahko prihranili za načrtovano razširitev zgornjega (petega) nadstropja. Seveda se po vsaki bitki najde kup generalov. Ena izmed mojih kolegic mi je še po dolgih letih očitala, da sem zapravil enkratno priložnost za še več denarja.

Z Ano Krajnc sem od začetka do konca odlično sodeloval in – kot rečeno – tudi zaradi njenega marljivega in korektnega dela smo fakulteto takrat spet spravili »k sebi«.

Center za razvoj univerze

Center za razvoj univerze (CRU) je bil ustanovljen leta 1970 kot raziskovalna, razvojna, informacijska in svetovalna enota Univerze v Ljubljani. V prvi polovici leta 1990 je bil podvržen raznim spremembam in preživel burno obdobje (Poročilo ..., 1991, str. 53–54). CRU je leto začel kadrovsko osiromašen, brez urejenega vodenja in bil je pod pritiski o ukinitvi. Zaradi neurejenega statusa in vodenja je bila dejavnost CRU ogrožena. Toda kljub temu da so bili pogoji za uspešno delo izredno slabi, so si sodelavci in sodelavke CRU prizadevali, da tekoče strokovne in raziskovalno-razvojne naloge nemoteno opravljajo. V turbulentnih časih CRU, ko je bil ogrožen njegov obstoj, smo se odločili za pomoč prositi prof. dr. Ano Krajnc. Prosili smo jo, če bi prevzela vodenje CRU. Čeprav si je Ana v tistem času na FF prizadevala uveljaviti andragogiko kot akademsko disciplino, razvijala je Univerzo za tretje življenjsko obdobje, snovala revijo *Andragoška spoznanja* in mednarodno *Andragoško poletno šolo*, se je hkrati zavedala pomena in vloge CRU, ki je bila edina tovrstna raziskovalno-razvojna ustanova v Sloveniji in Jugoslaviji.

Delo CRU je Ana poznala že od prej, ko je bila odgovorna nosilka raziskave *Izobraževalna biografija visokošolcev* (Krajnc, 1975) – raziskave o socializaciji študentov – na Inštitutu za sociologijo in filozofijo Univerze v Ljubljani. Raziskava je bila vključena v pilotno fazo mednarodnega projekta *FORM: University Graduates – Their Training and Conception of Life*. Osnovni namen mednarodnega projekta je bil slediti študijski poti in učinkom univerzitetnega izobraževanja na oblikovanje življenjskih konceptov in vrednostnih orientacij na širokem področju spoznavanja ter dojemanja, kjer se izražajo specifični spoznavni stili in splošne kvalitete posameznikov, kot so samostojnost, racionalnost, kritičnost in družbena odgovornost. Ana je leta 1976 predlagala, da panelni, longitudinalni del raziskovanja poteka na CRU, saj je vsebinsko in organizacijsko

najbolj ustrežal zahtevam longitudinalne mednarodne raziskave. Raziskavo je CRU prevzel in jo od leta 1976 do 1991 v celoti izvedel.

Leta 1990 je Ana sprejela našo pobudo in julija istega leta jo je Univerzitetni svet imenoval najprej za vršilko dolžnosti vodje CRU, januarja 1991 pa za predstojnico CRU. Tako je CRU tudi po njeni zaslugi obstal še nekaj naslednjih let. Njen navdihujoči optimizem nas je prevzel in v novem, pozitivnem vzdušju smo začeli iskati nove rešitve, načrtovati in razvijati raziskovalno, razvojno in svetovalno-informativno delo. S svojim vizionarskim pristopom je krepila našo pripadnost zastavljenim ciljem. Ob nastopu nove funkcije je Ana predstavila lastno vizijo razvoja in dela CRU, vpeto v tedanje razmere in potrebe slovenske družbe ter visokega šolstva (Krajnc, 1991).

V načrt dela je poleg že utečenih raziskav (Proces izbire poklica, Izobraževalna pot in sistem vrednot študentov, Dostop do visokega šolstva, Socialno-ekonomski položaj študentov, Dolgoročni razvoj visokega šolstva) in razvojnih nalog (Evalvacija in prenova študijskih programov, Razvoj visokošolskega informacijskega sistema, Razpis, prijava, vpis in informiranje o študiju, Napovedovanje brezposelnosti po stopnjah strokovne izobrazbe, Visokošolsko izobraževanje in zaposlovanje, Študentska svetovalnica itd.) po posvetu s sodelavkami in sodelavci CRU vključila še razvojni projekt, ki naj bi spodbudil inovacijske oblike visokošolskega izobraževanja: Študij na daljavo s prostim dostopom, Trubarjeva univerza (sodelovanje slovenskih znanstvenikov v tujini pri dopolnilnem študiju) in Univerza za tretje življenjsko obdobje – razvoj in analiza programov ter izobraževalnih modelov. Poleg naštetega so bile v program dela CRU vključene še naslednje naloge: priprava študentskih anket za ocenjevanje pedagoškega dela, analiza habilitacijskih področij v študijskih programih dodiplomskega študija Univerze v Ljubljani, ekonomika visokošolskega študija in enakost izobraževalnih možnosti ter izkoristek človeškega kapitala, visokošolska didaktika – dejavniki uspešnega študija in poučevanja. Zavedala se je pomena habilitacij v akademskem okolju in zato pospešila nadaljnje podiplomsko izobraževanje

sodelavk in sodelavcev ter uvedla tedensko spremljanje njihovega študijskega napredka.

V delovni načrt CRU je vključila vzpostavljanje rednih stikov, izmenjave in sodelovanje z drugimi podobnimi instituti doma ter v tujini. Poskrbela je za večjo mednarodno vpetost CRU; poleg tega, da je spodbujala raziskovalno delo v okviru mednarodnih projektov, se je leta 1990 udeležila tudi srečanja evropskega Konzorcija raziskovalcev visokega šolstva (Consortium of Higher Education Researchers – CHER) v Bruslju. CHER deluje še danes in je organizacija z dolgoletno tradicijo spodbujanja sodelovanja in koordinacije mednarodnih raziskav o visokem šolstvu. Ker so tuji raziskovalci že poznali delo na dveh zahtevnih in še danes redkih longitudinalnih raziskavah naših raziskovalcev (LOGNI in FORM), je CRU na osnovi prejšnjega dela pridobil pravico do članstva v tem uglednem evropskem konzorciju.

Sodelovala je pri oblikovanju programa TEMPUS (prenova visokega šolstva v Vzhodni Evropi) in leta 1991 Univerzi v Ljubljani omogočila uspešno prijavo prvih sedmih projektov pri Evropski skupnosti v Bruslju. TEMPUS je leta 1992 med svoje projekte uvrstil t. i. Utrechtsko mrežo, ki je omogočala štipendije, pretok študentov in mladih raziskovalcev med 25 univerzami iz 18 evropskih držav. V mrežo so bile poleg zahodnoevropskih univerz vključene tudi vzhodno- in srednjeevropske univerze. Ana je bila imenovana za koordinatorko Univerze v Ljubljani (Krajnc, 1992, str. 21) in tako je CRU prva leta delovanja te mreže skrbel za mobilnost naših študentov. Univerza v Ljubljani je še danes članica Utrechtske mreže, v katero je sedaj vključenih 32 univerz iz 29 evropskih držav.

Z začetkom Aninega vodenja se je začasno uredil tudi status CRU, saj je oktobra 1990 koordinacija obeh univerz sprejela sklep, naj se Center razvija kot meduniverzitetna ustanova za raziskovalno in razvojno delo na področju visokega šolstva. Žalosten zaključek zgodbe CRU je sovpadel z novim Zakonom o visokem šolstvu (sprejetim konec leta 1993) in z novim statutom Univerze v Ljubljani, ki ni več vključeval te raziskovalno-razvojne enote. Prišlo je do tihega soglasja med vodstvom

univerze in pristojnim ministrstvom, ki je finančno in tudi sicer podprlo le enoto CRU za prijave in vpis v visoko šolstvo. Tako se je Center za razvoj univerze skrčil na Visokošolsko prijavno-informacijsko službo, ki še danes deluje v okviru Univerze v Ljubljani. Z ukinitvijo CRU ni veliko izgubila le ljubljanska univerza, ampak celoten visokošolski prostor. Visokošolska politika se je potem snovala brez raziskovalnih in analitičnih podlag, bila je stihijska, kar je med drugim pripeljalo tudi do nebrzdanege ustanavljanja visokošolskih (predvsem zasebnih) institucij, med katerimi si mnoge ne zaslužijo naziva akademske ustanove. Anina vpetost v delo CRU je dokumentirana v obsežnih gradivih in knjižnici nekdanjega Centra za razvoj univerze, ki se sedaj nahajajo v Arhivsko-muzejski službi ljubljanske univerze.

Literatura

Krajnc, A. (1975). *Izobraževalna biografija visokošolcev*. Ljubljana: Inštitut za sociologijo in filozofijo.

Krajnc, A. (1991). Koncept in naloge Centra za razvoj univerze. *Novosti CRU*, 14(1/2), 19–31.

Krajnc, A. (1992). Utrechtska mreža – štipendije za slovenske študente na evropskih univerzah. *Novosti CRU*, 15(5/6), 121–127.

Poročilo o delu Centra za razvoj univerze za leto 1990. *Novosti CRU*, 14(1/2), 53–69.

Nikola Pastuović

Nekoliko refleksija uz osobu i djelo Ane Krajnc

Rijetki su oni koji se mogu osvrnuti iza sebe i vidjeti respektabilni međunarodno prepoznati rezultat svojeg mnogogodišnjeg teorijskog i praktičnog djelovanja na afirmaciji humane ideje cjeloživotnog učenja u dijelu koje se odnosi na obrazovanje odraslih. Jedna od onih koja to može je profesorica Ana Krajnc. Upoznao sam kolegicu Anu najprije preko njezinog znanstvenog djelovanja, a tek potom osobno. Bilo je to u Ljetnoj andragoškoj školi u Poreču u kojoj je profesorica Krajnc bila zapažena nastavnica. Ljetna andragoška škola bila je sedamdesetih i osamdesetih godina prošloga stoljeća okupljalište vodećih jugoslavenskih i europskih teoretičara i praktičara obrazovanja odraslih. Nju je organizirao Andragoški centar iz Zagreba koji je izdavao i kulturni časopis *Obrazovanje odraslih*, kasnije *Andragogiju*, glasilo Zajednice narodnih i radničkih sveučilišta Hrvatske i Saveza andragoških društava Jugoslavije. U *Andragogiji* je, kao član redakcije i kao pisac, sudjelovala i dr. Ana Krajnc. Te su dvije institucije (ljetna škola i časopis) doprinijele međunarodnoj afirmaciji andragogije kao posebne znanstvene discipline o obrazovanju odraslih, i Jugoslavije kao jedne od vodećih zemalja u tom znanstvenom području. U tome je udio profesorice Krajnc, bio velik.

Pregledni članak o andragogiji u svjetskoj enciklopediji o obrazovanju odraslih (*Lifelong Education for Adults*, urednik Colin Titmus, 1989), napisala je Ana Krajnc. U Međunarodnoj enciklopediji obrazovanja (*International Encyclopedia of Education*, urednici Torsten Husen i Neville Postlethwaite, 1994), profesori Dušan Savićević i Ana Krajnc jedini su citirani autori iz jugoslavenskih, odnosno postjugoslavenskih zemalja. Svi koji smo sudjelovali na svjetskoj konferenciji 1993. godine u Ljubljani, održanoj pod naslovom *Rethinking Adult Education for Development*, sjećamo se njezinog maestralnog moderiranja diskusija što su je vodili tada najveći teoretičari obrazovanja odraslih. Ta je konferencija bila te godine najveći međunarodni skup o obrazovanju odraslih.

Djelo Ane Krajnc meni je bilo osobito zanimljivo i blisko zbog sličnosti našeg znanstvenog razvoja koji je bio donekle atipičan u odnosu na druge vodeće jugoslavenske andragoge. Oboje smo poliprofilnog obrazovanja, tj. oboje smo stekli formalne pedagojske i psihologijske kompetencije, a tijekom istraživačke djelatnosti i sociologijske. To držim važnim jer je obrazovanje odraslih polje polidisciplinarnih i interdisciplinarnih istraživanja. Njihove rezultate je potrebno povezati za što su potrebna znanja o obrazovanju proizvedena u društvenim znanostima što istražuju obrazovanje. Teorijska širina omogućila je Ani da zahvati probleme obrazovanja odraslih šire nego što su to činili oni andragoški teoretičari koji su se „odmetnuli“ od tradicionalne pedagogije jer su prihvatili činjenicu da se načela odgoja djece i mladih ne mogu primijeniti na odrasle koji uče drugačije i žive i rade u drugačijim uvjetima.

Ova moja sjećanja na događaje u kojima je kolegica Krajnc igrala važnu ulogu nemaju, dakako, ambiciju obuhvatiti sva područja njezina djelovanja, jer mi ona, uostalom, ni ne mogu biti dovoljno poznata. O njima svjedoče pisci drugih priloga u ovoj monografiji. Moja je nakana istaknuti samo one momente kojih sam bio svjedok i one teorijske priloge koji su utjecali na razvoj teorijske misli i na andragošku praksu u Hrvatskoj. To su ponajprije radovi konceptualne naravi kojima je verificirano postojanje andragogije kao posebne obrazovne znanosti (što me i nadalje podupire u nastojanju da i u Hrvatskoj pokrenemo studij andragogije), te utjecaj na praksu obrazovanja ljudi treće životne dobi. Utjecaj Ane Krajnc na teoriju i praksu obrazovanja ljudi treće životne dobi u Hrvatskoj ne može se precijeniti. Dobra praksa u tom području, koju je sa suradnicima ostvarila u Sloveniji, bila je poticaj i uzor prema kojem je pokrenuto Sveučilište za treću životnu dob pri Pučkom otvorenom učilištu u Zagrebu. Zato smo zamolili kolegicu Krajnc da o tome napiše poglavlje u knjizi *Obrazovanje odraslih: teorijske osnove i praksa* što ju uređuju pisac ovih redaka i dr. Tihomir Žiljak koji u Pučkom otvorenom učilištu vodi istraživački odjel. Mi se nadamo i daljnjoj plodnoj suradnji s profesoricom Krajnc jer je i dosadašnja pokazala da znanost, koja doprinosi znanstvenom napretku, ne poznaje državne granice.

Maria Slowey

Anybody, anywhere,
anytime – reflections on
the pioneering work of Ana
Krajnc on opening learning
opportunities for adults

»People need knowledge to survive as badly as the air to breathe.«

Ana Krajnc (2012, p. 13)

Experiential learning

It is appropriate that colleagues from many countries wish to honour the remarkable achievements of an esteemed colleague and friend, Professor Ana Krajnc. Ana has been an inspiration to a great many of us from different spheres of life so, hopefully, by each of us contributing one small piece to the jigsaw, a fuller view will emerge of the contribution which she has made to the field of adult education – not just in Slovenia, but internationally.

For me there are two clear, interconnecting values which underlie her work. Firstly, a firm belief in the intrinsic value of education and the pursuit of knowledge for its own sake. Secondly, a lifelong professional and personal commitment to working for access to education as a right for all – at all stages of life, and across all ages. In pursuit of both of these values she has been unstinting in her dedication through both her practice and research.

I had the great pleasure of meeting Ana in the course of on an OECD project, Adults in Higher Education. At the time, I was a (relatively junior) Lecturer in Adult and Community Education in Maynooth University, Ireland, where, with the support of Dr Hans Schuetze, OECD, and Dr Liam Carey, Maynooth University, we hosted a meeting of experts

on this theme. Ana was one of the keynote speakers at this event – memorable not only because of the quality of her thoughtful input, but also because unseasonably bad autumn weather necessitated a shopping expedition as Ana and I went hunting for some good Irish tweed clothes to keep her warm!

There are many themes which come to mind in reflecting on the continuing impact of Ana’s work. It is difficult to narrow the selection down, but here I would like to mention the two which, in my view, point to the foresight and contemporary relevance of her ideas.

- Conceptual contribution to the field of andragogy.
- Identification of older adults as a section of society with particular, but all too frequently neglected, educational interests and needs. I briefly address these below.

Conceptual contribution to the field of andragogy

In post-war Yugoslavia, mainly in response to labour market shortages, there was a new focus on providing education and training for the adult population. In this, it became evident that teaching adults – with their significant life and work experiences – required very different approaches to those used for teaching children in a compulsory school system – in terms of curriculum design, didactics, engagement, forms of assessment, scheduling and the like. In meeting the needs of these new types of learners, educators and other professionals required expert support and grounding in underlying principles, practices and research derived from the adult education tradition.

In 1956, the first lectures in what was termed ‘andragogy’ were delivered within the Faculty of Philosophy, Zagreb University, leading to the establishment of the Chair of Andragogy in 1960. Ana, working at the Institute of Sociology, traces her decision to become engaged with the field of andragogy to her involvement with an international comparative study, Education of Adults, Social Mobility and Social Participation in 1967 (Krajnc, 2011). In 1971 Ana had the opportunity for a

one-year post-doctoral specialization at the Institute in Toronto, thus, on her return:

Professional and scientific literature augmented. Andragogy gained a place in the national research programme. (Krajnc, 2011, p. 48)

Lectures in General Andragogy and Andragogic Didactics commenced in Ljubljana University in the Faculty of Philosophy in 1972, and four years later the study of andragogy became a special course of study within the Department.

Andragogy has been defined as ‘the art and science of helping adults to learn and the study of adult education theory, processes, and technology to that end’ (Krajnc, 1989). Underpinning this approach lie principles influentially proposed by Malcolm Knowles (1970, 1984, 1989):

- adults are internally motivated and self-directed,
- adults bring life experiences and knowledge to learning experiences,
- adults are goal oriented,
- adults are relevancy oriented,
- adults are practical,
- adult learners like to be respected.

The field abounds with debates as to whether teaching adults is actually a distinctive area, or rather a specific application of good pedagogical practice. It is a measure of the continuing relevance of the concept that today a Google search for ‘images of andragogy vs pedagogy’ yields dozens of diagrams. This is at least one indicator of what practitioners describe, that teaching in a ‘classic’ adult education context is indeed very different to teaching in a formal, school environment.

Interestingly, in recent years, in the area of higher education the principles and approaches of andragogy, with modification, appear to be gaining some traction outside the ‘classic’ arena of adult education (Watson, 2015). Anecdotally at least, university adult educators are connecting with the Teaching and Learning Centres that have grown in strength in most European universities.

These debates will, of course, continue. To my mind, a major contribution Ana has made lies in the consistency of her practice, and it is here she demonstrates her core focus on the importance of experiential learning as key to the development of knowledge and skills.

Learning for, and with, older adults

Global trends point to significant increases in the proportions of older people in the populations of most European countries. As fertility rates fall and people live longer, the population aged 60 and over is growing at an increasing rate, which has been referred to by the UN as a global phenomenon of ‘population ageing’ (UN, 2015, p. 7). Achieving increasing longevity for many people is undoubtedly one of the most remarkable social and medical achievements of recent decades. However, all too often the accompanying narrative can be one of challenges associated with declining numbers of ‘productive’ age population in employment and associated pension and other ‘burdens’ for states (Slowey and Zubrzycki, 2018).

There has been a long tradition in the field of adult education and lifelong learning to offer an alternative narrative – one which emphasises the importance of providing educational opportunities for people across their entire lifespan, at all stages and ages, with a view to enhancing well-being (however defined) at the level of individuals and society. Just to take the UK, for example, to mention a few of the many people writing on this topic are colleagues such as John Field (2013), Brian Findsen (2011), Rob Mark (2013), Stephen McNair (2012), Tom Schuller (2015), Alex Withnall (2010), some of my own work (Slowey, 2008), plus many others too numerous to name here.

It is to this field that Ana’s work was far sighted and made (and continues to make) a significant contribution.

Her practice and her writing have emphasised the potential benefits, for example, of intergenerational learning, mentoring and peer tutoring (Krajnc, 2012). Here she has been particularly effective

in fostering the development of U3A, exemplifying many of the values and adult education approaches for which she is so well regarded.

Concluding reflections: cherry season in Slovenia

On a personal level, my most memorable encounter with Ana was when I was invited to contribute to one of the (justly famous) Slovenian adult education summer schools. Ana most kindly invited me to stay in her home in Ljubljana – sharing excellent Slovenian wine and bowlfuls of delicious cherries. This was a special experience for me as I saw at first hand the extraordinary care which she, and her equally dedicated colleagues from the University of Ljubljana and their other educational partners, put into the planning and running of this event.

They not only lectured about andragogic principles but put them into practice, not just responding, but anticipating, the diverse needs of the participants and with a strong focus on experiential learning. At the time (c2000) I was considering accepting a position from a university in New Zealand. My time at the summer school helped me to realise how difficult I would find it to be separated such a distance for a lengthy period of time from the heart of European developments ...

References

- Field, J. (2013). Investing in labour force and skills development. In G. Saridakis, C. Cooper (ed.), *How can HR drive growth? New Horizons in Management* (pp. 100–117). Cheltenham: Edward Elgar.
- Findsen, B. and Formosa, M. (eds.) (2011). *Lifelong Learning in Later Life: A Handbook on Older Adult Learning*. Rotterdam: Sense.

Hartree, A. (2006). Malcolm Knowles' Theory of Andragogy: A Critique. *International Journal of Lifelong Education*, 3(3), 203–210.

Knowles, M.S. (1970). *The modern practice of adult education: Andragogy versus pedagogy*. New York: New York Association Press.

Knowles, M. (1984). *The adult learner: A neglected species*. Houston: Gulf Publishing.

Knowles, M. (1989). *The making of an adult educator*. San Francisco: Jossey-Bass.

Krajnc, A. (1989). Andragogy. In C. Titmus (ed.), *Lifelong education for adults: An International Handbook* (pp. 19–21). Oxford: Pergamon Press.

Krajnc, A. (2011). The study of Andragogy and Education of Andragogues. *The Andragogic Perspectives*, 2, 28-43.

Krajnc, A. (2012). Older Adults as a Special Learner Audience. In *Proceedings of the Third Conference of the ESREA Network on Education and Learning of Older Adults: Intergenerational solidarity and older adults' education in community*, 19–21 September (pp. 4–19). Ljubljana: University of Ljubljana.

Mark, R. and Hart, L. (2013). *25 Years Learning in Later Life*. Glasgow: University of Strathclyde.

McNair, S. (2012). *Older People's Learning in 2012: A Survey, Summary Report*. Leicester: National Institute of Adult Continuing Education.

Schuller, T. and Watson, D. (2005). *Learning Through Life*. Leicester: National Institute of Adult Continuing Education.

Slowey, M. (2008). Age is just a number? Rethinking learning over the lifecourse? *Ageing Horizons*, 8, 23–31.

Slowey, M. (2015). Intergenerational Equality and Higher Education: Towards an Age-Friendly Higher Education? In Zgaga, P., Teichler, U., Schuetze, H. and Wolter, A. (eds.), *Higher Education Reform: Looking Back - Looking Forward*. Frankfurt: Peter Lang.

Slowey, M. and Zubrzycki, T. (2018). *Longer working lives: developing an evidence base to support innovation in policy and practice in Ireland*. (2018 forthcoming).

United Nations (2015). *World Population Prospects: The 2015 Revision, Key Findings and Advance Tables*. Retrieved from <https://www.popline.org/node/639412>.

Watson, B. (2015). *Adult learning theory and the six principles of adult learning*. *Improving Vocational Education and Training*, 5 May.

Withnall, A. (2010). *Improving learning in later life*. London: Routledge.

Katarina Popović

Ana Krajnc – la grande dame jugoslovenske, slovenačke i svetske andragogije

Osamdesetih godina prošlog veka bila sam među mladim studentima Filozofskog fakulteta u Beogradu, koji su, za razliku od svih ostalih studenata, odabrali studijsku grupu za koju nikada pre toga nisu čuli – andragogiju. Zvučala je neobično, obećavajuće, odisala je, za razliku od psihologije i pedagogije, nečim novim, pomalo tajanstvenim; iako nama do tada nepoznata, rekli su nam da je međunarodno priznata i ubrzo smo postali posvećeni, neumorni borci za andragogiju.

Ulazeći u svet nove naučne oblasti i u svet do tada potpuno nepoznate literature, učili smo i niz novih imena, autore knjiga od kojih su mnogi, na veliko iznenađenje studenata, bili ‘naši’, jugoslovenski. Navikli na to da su ‘velika imena’ i ‘čuveni naučnici’ najčešće neki Englezi, Nemci, Amerikanci itd., bili smo iznenađeni da čujemo da su ključna imena upravo neki ljudi iz Srbije, Hrvatske, Slovenije ... Čuli smo za Savićevića, Pongraca, Šoljana ... i među njima žensko ime koje smo odmah upamtili – Ana Krajnc. Na starijim godinama studija postali smo ponosni na to da je ta mala, samouverena, dinamična andragoška zajednica kojoj pripadamo deo snažnog svetskog pokreta, ali još više na činjenicu da su ti naši autori i profesori bili nosioci tog pokreta – oni su držali predavanja o andragogiji po svetu, savetovali UNESCO i Savet Evrope, pisali i publikovali ... Ta grupa ljudi je učinila jugoslovensku andragogiju svetski priznatim, moćnim fenomenom u nauci, politici i praksi. Učinili su nas ponosnim, trajno posvećenim andragogiji, trajno zaljubljenim u obrazovanje odraslih. To veliko istorijsko postignuće obeleženo je štampanim zbornikom *Adult education in Yugoslav society* koji su uredili Nikša Nikola Šoljan, Milovan Golubović i Ana Krajnc – knjiga koja ostaje svedok izuzetnog naučnog proboja, andragoškog entuzijazma i sjajnih istraživačkih i praktičnih rezultata.

Imali smo sreću da te ljude i lično susretnemo i upoznamo – na predavanjima, na naučnim skupovima, kongresima. Kada smo Anu Krajnc

videli na V. jugoslovenskom kongresu andragoga u Banji Vrućici, osećali smo se verovatno kao kada šiparice uživo vide neke od velikih zvezda muzike koju slušaju ili filmova koje gledaju. Zračila je autoritetom zasnovanim na naučnim postignućima, velikom radu i veri u ono što radi.

Tu sliku nosila sam sa sobom u godinama koje su sledile. Na brojnim konferencijama i naučnim skupovima u inostranstvu često se pominjalo njeno ime, ugledni stvaraoci iz sveta obrazovanja odraslih nisu zaboravljali njen doprinos, bila je prisutna u Kanadi, Engleskoj, Nemačkoj itd. Ali i neumorna u novim publikacijama, pokretanju časopisa, novim projektima... Kada sam postala generalni sekretar ICAE (International Council for Adult Education), strepela sam od odgovornosti koju nosi pozicija u organizaciji koju su kreirali i vodili je veliki ljudi poput Ane Krajnc, koja je bila u Upravnom odboru ICAE.

U ICAE, u UNESCO-u, u međunarodnim krugovima obrazovanja odraslih – svugde je postojala jasna svest o tome da koračamo putem koji su utrli Ana Krajnc, Dušan Savićević i još nekoliko ljudi iz te sjajne plejade. I strepnja: da li ćemo biti dostojni onih na 'čijim ramenima stojimo...'

Kada sam je prošle godine susrela na konferenciji u Rijeci, ostavila je na mene snažan utisak – kao i onih davnih godina kada sam je prvi put videla: godine su dodale nešto njenom dostojanstvu, iskustvo je dodalo mudrosti, zračila je i dalje prefinjenim stilom, ali i onom plemenitom vizijom obrazovanja odraslih koju smo poneli još iz osamdesetih. Sa svim aktuelnim saznanjima i punom svešću o promenjenom kontekstu i izazovima koje je novo vreme donelo, podelila je sa nama nova iskustva i veru u 'stare', univerzalne vrednosti humanizma od kojih nikad nije odustala, i opet nas nadahnula na stalnu andragošku borbu za te vrednosti.

Borba za enakovreden položaj starejših v družbi

V veliko čast mi je, da lahko napišem kratek prispevek za zbornik ob življenjskem jubileju prof. dr. Ane Krajnc. Osebno dr. Krajncëve ne poznam prav dolgo, morda leto ali dve, že zelo dolgo pa poznam njeno delo, ki ga izjemno cenim.

Prof. dr. Ana Krajnc je raziskovalka na področju izobraževanja odraslih in starejših odraslih. Je predsednica Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje (SUTŽO), ki jo je skupaj s sodelavkami in sodelavci tudi ustanovila. To je izjemno uspešna ustanova, ki vključuje veliko število starejših občanov in pokriva večji del Slovenije. SUTŽO pa ni le ustanova, ampak je tudi pravo gibanje, ki starejšim omogoča dodatno izobraževanje na področjih njihovega dosedanjega delovanja ali na področjih, ki jih zanimajo, pa prej zanje niso imeli časa. Sam sem začel bolje spoznavati strukturo SUTŽO pred enim letom, ko sem se ji pridružil kot študent.

Drugo področje dela prof. dr. Ane Krajnc pa je borba za to, da bi starejši, upokojeni lahko delali, če si to seveda želijo. Z dr. Krajncëvo sem se srečal na posvetu o tej tematiki, kjer me je presenetilo – skorajda šokiralo –, da sta bila najina prispevka, njen in moj, domala enaka. Po razmisleku se je moje čudenje razblinilo, saj sem spoznal, da je naša ureditev dela starejših tako izstopajoča in tako diskriminatorna, da vsakdo, ki začne o tem resno razmišljati, pride do istih zaključkov. Pri nas smo v nekem obdobju prišli do tega, da upokojenci ne morejo delati oziroma delajo praktično zastoj. S tem izgublamo veliko intelektualne moči, posebno pri mlajših upokojencih, pri čemer je treba poudariti, da argument o sproščanju delovnih mest za mlajše v splošnem ne drži. Prepričan sem, da se bo prof. dr. Krajncëva še naprej borila proti tej nezaslišani krivici. In na koncu uspela.

Jasna Čurin

Posredstvom Ane Krajnc cijela Slovenija doživotno uči ...

Što napisati o prof. dr. Ani Krajnc? A da ne bude ono što je već rečeno, da bude osobno i posebno. Neosporno, stručnjakinja svjetskih razmjera, osoba koja zadivljuje znanjem i žarom kojim to znanje primjenjuje u praksi. Ono što je Slovenija kao jedna mala zemlja napravila posredstvom Univerze za tretje življensko obdobje za svoje starije građane po mojem osobnom mišljenju, a i objektivnim pokazateljima, nije dosegao još nitko u Europi. Cijela Slovenija doživotno uči! Univerza utjelovljena u trolistu Ana Krajnc, Dušana Findeisen i Alijana Šantej razvila je jedinstveni model cjeloživotnog učenja. Kontinuirani razvoj programske ponude, osposobljavanje nastavnika, osposobljavanje animatora, europski projekti, izdavanje stručne literature ... sve to možete pronaći u njihovom radu. Možda ono najvažnije što osim stručnog rada prof. Ana Krajnc dodaje cijeloj „priči“ je dostojanstvo starenja. U njezinim sam predavanjima osobno ne samo učila, nego doista uživala. Uvažavanje polaznika, ugrađivanje njihovog znanja u programe, poticanje samoaktivnosti, način ophođenja ... u našoj je sredini još uvijek daleko.

I sad smo dotaknuli hrvatsku, zagrebačku priču. Naša suradnja s Univerzom i prof. dr. Anom Krajnc traje dugih 20 i više godina od kad smo se prvi put sreli na Filozofskom fakultetu u Ljubljani i upoznali posredstvom prof. dr. Maje Špan, danas umirovljene andragoginje s Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Došli smo potražiti savjet kako da i mi u Zagrebu otvorimo prvo Sveučilište za treću životnu dob. I dobili smo ga. No, ne samo tada, tijekom svih ovih 27 godina kolegice iz Ljubljane kao »dobre vile« uvijek su kraj nas savjetom, idejom, pozivima za sudjelovanje u raznim aktivnostima. A i vrata europskih projekata za nas je otvorila upravo Slovenska univerza. Priručnici, knjige, tekstovi, upute, savjeti koje je o radu u obrazovnim grupama sa starijim osobama napisala (i dala nam na korištenje) prof. dr. Ana Krajnc bili su nam teoretska

podloga za građenje zagrebačkog modela. Upravo iz tog razloga Sveučilište za treću životnu dob koje djeluje kao jedan od pet odjela Pučkog otvorenog učilišta Zagreb od 2012. godine pridruženo je kao vanjski član slovenskoj mreži UTŽO. Ponosni smo na tu suradnju i zahvalni na njoj. Vi rušite predrasude, pružate starijim osobama mogućnost starenja na dostojanstven način, vaše znanje nesebično širite i prenosite dalje, spremni ste pomoći pravim savjetom. I što je najvažnije - vjerujete u ono što radite! Bez entuzijazma nema velikih stvari! Zato Vam, draga prof. Ana, uz veliko poštovanje želim čestitati u ime svojih kolega i polaznika na svemu što ste učinili za starije osobe i sve nas!

Znanstveni kredo dr. Ane Krajnc: izobraževanje je vrednota za človeka in družbo

Kolegica Ana Krajnc je življenje darovala razgradnji enega od temeljnih stereotipov pedagoške tradicije, da je treba z vzgojo in izobraževanjem pohiteti do zrelosti, ker je potem tako, kot bi hotel osedlati starega konja. Raziskovanja, ki se jim posveča, ji utrjujejo prepričanje, da je človek za razvoj odprt v vseh življenjskih obdobjih. Stereotip, da je vzgajanje in izobraževanje smiselno predvsem v mladosti, je bil sicer temeljito »preluknjan« skozi stoletja, a vse do prve polovice prejšnjega stoletja nikoli dovolj prepričljivo. Ana Krajnc je odlično razumela duh čas v drugi polovici prejšnjega stoletja, ko prodira teza, da izobraževanje odraslih ni namenjeno le popravljanju napak pri »mladostnem postiljanju«, temveč se izpostavlja kot prva, temeljna in samosvoja preferenca izobraževalnih reform. To je čas, ko navdihov o pomenu izobraževanja odraslih ni bilo malo, prihajali pa so od pomembnih, tudi svetovnih ali transnacionalnih avtoritet: Unesca, Svetovne banke, OECD-ja in ne nazadnje evropskega prostora z znanim poročilom E. Faurea. Geslo »Nikoli ni prepozno« je, kljub samoumevnosti, delovalo kot prevratno in vodilo celo do nekaterih teoretskih implikacij, za katere pa še vedno mislim, da bi se jim lahko izognili. Gre za implikacije, ki so nakazovale nek temeljni razkol v pedagoških znanostih. Razlike med pedagoškim in andragoškim – ki na aplikativni ravni vsekakor obstajajo, zlasti na ravni profiliranja delovne usposobljenosti – se skuša prikazovati kot teoretske in paradigmatske, zaradi česar ni mogoče več govoriti o enotni znanosti o vzgoji in izobraževanju, temveč o dveh znanstvenih disciplinah, saj naj bi za vzgojo in izobraževanje odraslih ter mladine veljali različni temeljni zakoni in ne zgolj specifične okoliščine, ki jih je v vzgoji in izobraževanju sicer vedno treba upoštevati glede na ciljno populacijo.

Prebiranje besedil Ane Krajnc je v meni sicer vedno utrjevalo prepričanje, da ona ne deli takega mnenja, čeprav zavzemanje za samostojni

študij andragogike, kar je zagotovo plod vizije Ane Krajnc, mogoče na prvi pogled kaže na kaj takega. Vsaj v prvem desetletju uvajanja študija andragogike je razmerje med študijema pedagogike in andragogike v dokajšnji meri kazalo na zasnovo, ki naj bi temeljila na popolnoma različnih teoretskih temeljih. Osebno mi je bilo vedno žal takšne študijske ureditve – zaradi praktičnih posledic –, saj mnogih splošnih socialnih in humanističnih tem v sektorju vzgoje in izobraževanja, ki so jih poslušali le študentje andragogike v svojih »andragoških« predmetih, študentje pedagogike niso mogli slišati, in obratno.

Na drugi strani pa teoretski korpus Ane Krajnc to zdrabo gotovo presega. V študiju pedagogike je že v prvi polovici 70. let prejšnjega stoletja postavila nove andragoške discipline, oblikovala andragoško katedro in andragoško študijsko usmeritev (1976), v letu 1992/93 tudi študij andragogike. Zanimivo je, kako je uvedbo študija utemeljila v kratki predstavitvi (1987), pri čemer izpostavi tri argumente: hiter razvoj andragoške prakse, širjenje znanja o pomenu permanentnega izobraževanja ter umestitev andragoških znanj v program izobraževanja učiteljev. Slednja, zelo pomembna utemeljitev, je bila, žal, doslej na pedagoških fakultetah skoraj preslišana. Kakor so utemeljitve za razvoj andragoških disciplin izrazito praktične narave, takšni so tudi njihovi dosežki. Andragogika se bolj kot s teoretskimi diskurzi in razvijanjem teorije ukvarja s praktičnimi problemi. V pičlih 20 letih nastanejo mnoge discipline s področja izobraževanja odraslih. Njihova posebnost je v izpeljavah, ki bi lahko prispevale k preseganju okostenelosti šolskega tipa izobraževanja nasploh, torej nekakšno razšolanje izobraževanja. To pa po mojem mnenju danes ni aktualno le za izobraževanje odraslih, temveč še bolj za redno izobraževanje v otroštvu in mladosti. V tem smislu mi pomeni eno od osrednjih »univerzalnih pedagoških« tem, kar sledi tudi iz razmislekov Ane Krajnc. Njeno delo vseskozi preveva pedagoški optimizem, ko zavrača predsodke o tem, kdaj smo se ljudje sposobni uspešno učiti; uspeh jamčijo ustrezna motivacija in usposobljeni izobraževalci.

Uvedba študija andragogike v slovenskem prostoru nedvomno obogati študije o vzgoji in izobraževanju. Razširi predmet teh študijev na številna nova področja, odpre pogled na neizmernost različnih oblik neformalnega izobraževanja ter poglobi spoznavanje socializacijskih procesov v netipičnih vzgojnih institucijah. Škoda, da teh tem ne poglobljajo tudi študenti pedagogike. Če je pred desetletji koncept permanentnega izobraževanja še utemeljeval dokaj trdo razmejitev med študijema pedagogike in andragogike, te mejne črte med pedagoškim in andragoškim diskurzom s konceptom vseživljenjskega učenja vse bolj bledijo. Mogoče bi bila zato izbira poklicno usposobitvenega paketa znanj v študiju bolj smiselna v obliki izbirnosti študentov kot pa v programski ali smerni delitvi, zlasti če naj v študiju aplikativni in poklicno usposobitveni pomeni ne bi prevladali obče teoretskih.

V znanstvenih delih Ane Krajnc in tudi v konkretnih družbeno-izobraževalnih projektih, ki jih je vodila, ni mogoče prezreti dosežkov v razvoju enotne teorije in zavezanosti slehernega izobraževanja humanističnim idejam. Kot bistveno se pri tem izkaže, da je njej premislek s področja teorije vzgoje in izobraževanja univerzalen z vidika različnih življenjskih obdobj. Gre za teoretske dosežke, ki so pomembni za vsa starostna obdobja, s čimer je v največji meri pokazala na paradigmatsko enotnost oziroma enotnost temeljnih zakonov pedagoškega in andragoškega diskurza. Njenih razprav o permisivni vzgoji na primer ne moremo razumeti drugače, če bi jih, bi bilo to v nasprotju z vsem, kar o tem piše; razmisleke, ki permisivno vzgojo osmišljujejo kot preferenčno obliko demokratičnih odnosov v izobraževanju, namreč ne moremo razumeti, kot da se nanašajo zgolj na andragoško polje. Z vidika pedagoških paradigem, kot jih osebno razumem, se v delu Ane Krajnc socialno kritična orientacija prepleta s humanistično. To se kaže v treh temeljnih postulatih:

- Izobraževanje je vrednota za posameznika, je »pot do njegove svobode in upanja« v Freirejevem smislu, je akter njegovega »osebnostnega razvoja in rasti«.

- Izobraževanje je vrednota za družbo, ne v smislu transformacije družbene ideologije in zadovoljevanja družbenih potreb, temveč v socializaciji medosebnih odnosov, ki so »temeljna vsebina človekovega življenja« in pogoj zdrave družbenosti, saj »ne posameznik ne družba ne preživita v individualizmu« – v tem smislu je vseživljenjsko izobraževanje pot k spremembi medgeneracijskih odnosov in stereotipov.

- Preferenčno vrednost pripisuje splošnemu izobraževanju, tudi odraslih, kar izhaja iz nasprotovanja komercializaciji in marketizaciji vsakega izobraževanja, tudi poklicnega (saj »današnje delo zahteva človekovo dušo«), in še posebej izobraževanja odraslih; ost tega razmišljanja je naravnana tudi proti državni šolski politiki, v kateri vidi vzrok za to, da splošno izobraževanje odraslih na Slovenskem zaostaja za primerljivo razvitimi državami. Ob tem ne ostaja le pri pisani besedi. Osebnost se zavzema za razvoj konkretnih projektov izobraževalnih praks za tretje življenjsko obdobje.

Ana Krajnc izstopa po svojem mednarodnem znanstvenem in tudi akcijskem delovanju. To ji je nudilo veliko inspiracij pri postavljanju andragoške stroke na akademski ravni in razvijanju andragoških praks, tudi z ustanavljanjem sistemskih organizacij, ki so se v Sloveniji utrdile kot sistemski stebri izobraževanja odraslih. Tu mislim na ustanavljanje in delovanje univerze za tretje življenjsko obdobje, kar je osebna zasluga Ane Krajnc. Sodelovanje znanstvenika pri praktičnih šolsko-reformnih projektih je, dolgoročno gledano, pogosto povezano s travmami, saj šolstvo ni dober poligon za trajno uveljavljanje znanstvenih idej in dosežkov, ki jih čas pogosto povozi. Na srečo. A če se kaka ideja v praksi le utrdi, je to dosežek. Univerza za tretje življenjsko obdobje se je.

Renata Kranjčec
Cirila Peklaj

Štirideset let sodelovanja s Centrom za pedagoško izobraževanje

Na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani je bil Center za pedagoško izobraževanje ustanovljen leta 1978 – ko je bila Ana Krajnc prodekanja Filozofske fakultete –, in sicer z namenom, da skrbi za pedagoško izobraževanje in izpopolnjevanje (bodočih) učiteljev, ga usklajuje in povezuje s prakso. Poslanstvo Centra za pedagoško izobraževanje je – s strokovnim in raziskovalnim pristopom – razvijati kakovostno, sodobno, raziskovalno podprto pedagoško izobraževanje učiteljev na vseh stopnjah vzgoje in izobraževanja ter izvajati stalna strokovna izpopolnjevanja za diplomante na vseh študijskih področjih fakultete. Osnovno vodilo pri njegovem delu je ves čas razvijanje in uveljavljanje sodobnih – aktivnih oblik dela, ki izhajajo iz izkušenj in ki naj bi jih udeleženci prenesli v vsakdanjo učno prakso. Prof. dr. Ana Krajnc je pri razvoju Centra za pedagoško izobraževanje sodelovala vse od njegove ustanovitve.

Prof. dr. Ana Krajnc je odlična profesorica, ki je s predanim pedagoškim delom in z veliko znanja z andragoškega področja usposabljala stotine diplomantov za pedagoško-andragoško delo. Iz evalvacij izobraževanj lahko med drugim razberemo pohvale, da jo zaznamuje odprtost in naprednost v razmišljanju, udeležence izobraževanj pa dojema kot enakovredne partnerje. Tudi kolegi in strokovni delavci v Centru za pedagoško sodelovanje smo njeno sodelovanje, ideje in pobude vedno cenili.

Ponosni smo, da že 40 let sodelujemo s prof. dr. Ano Krajnc kot eno vodilnih strokovnjakinj s področja andragogike, ki je dala tudi Centru za pedagoško izobraževanje neizbrisen pečat. Tudi ob povabilu k sodelovanju na strokovni posvet Izobraževanja učiteljev za izzive prihodnosti – s katerim želimo obeležiti 40-letnico Centra za pedagoško izobraževanje in izmenjati izkušnje ter na raziskavah sloneče ugotovitve o razvoju in dosežkih izobraževanja učiteljev v Sloveniji ter nakazati

možne smeri prihodnjega razvoja – je bila takoj pripravljena sodelovati. S svojo visoko strokovnostjo in široko razgledanostjo bo gotovo pomembno prispevala k obeležitvi 40-letnice Centra za pedagoško izobraževanje, ki ga je pomagala razvijati in sovpada tudi z njeno 80-letnico. Spoštovani prof. dr. Ani Krajnc se zahvaljujemo za dolgoletno sodelovanje.

»Človek ne živi samo svojega osebnega življenja kot posameznik, temveč zavedno in nezavedno tudi življenje svoje dobe in sodobnikov ...«

Thomas Mann

Ana Krajnc mi je odprla pot v svet andragogike in izobraževanja starejših

Profesorico Ano Krajnc sem prvič srečala leta 1984 kot svojo predavateljico andragogike na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Predvsem sem rada poslušala njena predavanja iz komparativne andragogike. Na svojih predavanjih nam je nenehno odpirala okno v mednarodni svet andragogike in izobraževanja odraslih. Pri njej smo spoznavali tudi druge evropske in svetovne andragoge ter vsebine in oblike v izobraževanju odraslih po svetu. Sicer je bil naš študij osredinjen predvsem na jugoslovanske andragoge. Naj omenim le najvidnejše med njimi in s tem nekoliko osvežim kolektivni spomin naše generacije. To so bili: Dušan Savićević, Nikola Pastuović, Dragomir Filipović, Mladen Zvonarević, Mihajlo Ogrizović, Vlado Andrilović, Borivoj Samolovčev in drugi. Zlasti Ana Krajnc in Dušan Savićević sta bila tudi mednarodno izjemno priznana andragoga, člana mednarodnih strokovnih izobraževalnih organizacij pri Unescu, OECD, Svetu Evrope in drugih.

Andragogi iz vse Jugoslavije so bili med seboj povezani, srečevali so se na strokovnih srečanjih, zlasti na kongresih andragogov, bili povezani v Zvezi andragoških društev Jugoslavije, izhajala je strokovna revija Andragogija. V praksi je bilo izobraževanje odraslih razvito predvsem za potrebe dela. Hitro razvijajoča se industrializacija je spodbujala izobraževanje odraslih za poklic in za potrebe dela. Seveda je bilo takrat zelo malo izobraževanja za osebni razvoj, pa vendar je široka dostopnost poklicnega usposabljanja številnim malo izobraženim omogočila pot do poklicne izobrazbe, prekvalifikacije, nadaljnega izobraževanja in s tem višjega življenjskega standarda. To je bilo obdobje razvitih izobraževalnih centrov v večjih podjetjih, močno vlogo v izobraževanju odraslih so imele delavske univerze. Preboj v izobraževanju za osebni razvoj pa je v slovenskem prostoru naredila Univerza za tretje življenjsko obdobje, ki so ji v 90. letih sledili

številni drugi pojavi in oblike izobraževanja odraslih po Sloveniji, zlasti po ustanovitvi Andragoškega centra Slovenije leta 1991.

Pri predavanjih profesorice Ane Krajnc smo študenti prvič slišali o izobraževanju starejših, o prvi šoli za starejše v Sloveniji – o šoli za tretje življenjsko obdobje, kot se je takrat v začetku imenovala. Leta mojega študija andragogike so namreč tekla vzporedno z začetki izobraževanja starejših v Sloveniji, z uvedbo prvega eksperimentalnega programa francoščine za starejše pri mentorici Dušani Findeisen, z razvojem prvega usposabljanja vodij in mentorjev v izobraževanju starejših, z raziskovalnim spremljanjem področja, javno kampanjo itd. V te dejavnosti so se vključevali tudi študenti andragogike višjih letnikov, naj omenim zgolj nekatere med njimi: Nives Ličen, Lučka Lešnik, Katarina Skubic, Darja Zorc, Suzana Oražem in drugi.

Pri profesorici Ani Krajnc sem tudi diplomirala z diplomsko nalogo na temo Motivacija odraslih za osnovno izobraževanje. Na zagovoru diplome junija 1986 pa me je mentorica presenetila in hkrati izzvala s vprašanjem, ali bi želela sodelovati z univerzo za tretje življenjsko obdobje. Malo sem pomisljala, saj sem svojo poklicno pot videla v svojem domačem okraju, na Ljudski univerzi Celje, kjer sem tudi delala raziskavo za empirični del diplomske naloge. Vendar sem izziv sprejela. Moje prvo delo (pa ne služba) me je tako posrkalo vase in vse moje življenje prepletlo z izobraževanjem starejših, z univerzo za tretje življenjsko obdobje in seveda s tesnim sodelovanjem z Ano. Ana in Duša (dr. Dušana Findeisen) sta v slovenskem prostoru pojem, sinonim za univerzo za tretje življenjsko obdobje. Rasla sem s to univerzo, se učila in razvijala pod Aninim in Dušanim mentorstvom, zlagoma prevzemala vse bolj samostojno vlogo v organizaciji – in vendar ... tudi dandanes univerza za tretje življenjsko obdobje brez tega bogatega izkušenskega sveta ter intelektualnega in socialnega kapitala obeh strokovnjakinj ne bi bila to, kar sicer predstavlja v našem in evropskem prostoru ter pomeni tisočim starejšim ljudem. Ne bi se razvila v tako pomembno ustanovo z javnim družbenim poslanstvom in razvito identiteto tako v slovenskem kot mednarodnem prostoru.

Anino videnje pojavov, problemov in izzivov je izjemno, inovativno, zunaj utirjenega razmišljanja in iskanja rešitev. Njena inovativnost je kašipot vsem nam, da zagledamo še tisto drugo, nam doslej nevidno plat – in nenadoma je vse jasno, razumljivo, da lahko samo še rečemo: Saj res! Tako je. Kako, da tega nismo sami zagledali?

Ana je s svojim razumevanjem dejavnega staranja, sodelovanja generacij, položaja starejših v sodobni družbi vedno korak pred drugimi. Tako deluje vse svoje življenje. Pri Ani domala nič ni nemogoče, vse se da in zmore, vedno se najde pot. Vse njeno delovanje je prežeto z borbo proti togosti in neživljenjski zakonodaji, ki v ospredju ne vidi človeka, njegovih potreb ali njegovega razvoja. Trdno verjame v vseživljenjsko izobraževanje, učenje, vseživljenjsko delo in razvoj ljudi. Ne mara pa »zašolanosti«, ki ljudi ukaluplja ter zanika njihovo samostojnost in ustvarjalnost.

Ana nam je z vsem svojim delovanjem in ravnanjem zgled za to, da se človek nenehno uči, razvija, vstopa v nove vloge, je in mora biti povezan z drugimi ljudmi, drugimi generacijami. Je proti izločevanju starejših iz družbe. Njen moto je, naj generacije delujejo vzajemno, si med seboj pomagajo in tako razbremenijo druga drugo. Od Ane se nenehno učimo, ji sledimo in se medsebojno podpiramo v prizadevanjih za uresničevanje vseživljenjskega izobraževanja, za razvoj in enakovredno delovanje vseh ljudi v družbi.

Literatura

Findeisen, D. (2010). Univerza za tretje življenjsko obdobje v Ljubljani. Stvaritev meščanov in vez med njimi. Ljubljana: Društvo za izobraževanje za tretje življenjsko obdobje.

Jelenc, Z. (1998). Vloga in razvoj Andragoškega društva Slovenije v obdobju 1968–1991. Ljubljana: Andragoško društvo Slovenije.

Krajnc, A. in drugi (1992). Kako smo snovali Slovensko univerzo za tretje življenjsko obdobje. Ljubljana: Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje.

Šantej, A. (2009). Razvoj in poslanstvo Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje. *Andragoška spoznanja*, 15(3), 22–30.

Danijela Brečko

Kako smo ustvarjali revijo Andragoška spoznanja

Pisala se je jesen leta 1994, ko sem kot mlada raziskovalka z zaposlitvijo v gospodarstvu obiskovala drugi letnik magistrskega študija andragogike. Po predavanjih smo študentje z našo mentorico dr. Ano Krajnc zelo radi odšli še v bližnjo čajnico na ustvarjalni in »postštudijski« klepet, ki je velikokrat razkrival več kot predavanja. V enem izmed teh klepetov se je porodila ideja o tem, da si naša stroka zasluži strokovno revijo. Ne vem, kdo je pravzaprav ta pogovor načel – beseda je dala besedo, naša mentorica Ana Krajnc pa je pogumno poprijela za vajeti in spretno ter hitro sestavila dinamično ekipo, ki je bila tej ideji kos.

Sama sem takrat delala na Gospodarskem vestniku, torej založniški hiši z nekaj znanja o tem, kako se delajo revije in tako od Ane Krajnc kmalu prejela povabilo v ožji tim za pripravo revije. Poleg Ane je bila zelo aktivna tudi dr. Dušana Findeisen. Sestajali smo se na Filozofski fakulteti, pa tudi pri Ani doma in pri meni v službi.

Hitro smo se učili in tudi naučili, da je ideja eno, implementacija pa drugo. Kot veliki ljubitelji raziskovanja in znanja smo kajpak najprej poskrbeli za vsebino. Interes v slovenski strokovni javnosti je bil zelo velik, zato smo hitro oblikovali uredniški odbor, ki je štel 20 članov, od tega 4 priznane tuje profesorje. Naj jih naštejem po abecednem vrstnem redu ter s takratnimi nazivi: Milena Ažman, Jordan Berginc, Danijela Brečko, Melita Cimerman, mag. Nada Češnovar, mag. Jožko Čuk, Jasna Dominko Baloh, dr. Zoran Jelenc, dr. Janez Jereb, Božo Kočvar, dr. Ana Krajnc, Sašo Niklanovič, dr. Danica Purg, dr. Dimitrij Rupel, dr. Ivan Svetlik, dr. Pavle Zgaga. Mednarodni sodelavci pa so bili: dr. Pavel Hartel (Češka), dr. Liam Carey (Irska), dr. Paolo Federighi (Italija) in dr. Peter Jarvis (Velika Britanija).

Verjetno ni naključje, da sem ravno v času nastajanja prve znanstveno-strokovne revije za izobraževanje odraslih obiskovala 5-tedenski

program GMP (General Management Program), ki je potekal na Poslovni šoli IEDC na Brdu pri Kranju. Program se je zaključil s projektno nalogo, kjer sem zagovarjala delo z naslovom Trženjski model revije Andragoška spoznanja. In tako je revija dobila še trženjski načrt. Skorajda si upam trditi, da je bila to ena izmed redkih znanstveno-strokovnih revij, ki je premogla pravi trženjski načrt. Revijo smo začeli tržiti, še preden je izšla prva številka, in če se prav spomnim, smo pred »dnevom D« (pred izidom prve številke) pridobili preko 100 prednaročil. V prvem letu izhajanja pa se je število povzpelo na 600.

Vsem načrtom navkljub smo potrebovali še veliko praktične modrosti, da je revija ugledala luč sveta. Imeli smo vsebino, prav tako obliko, nismo pa še imeli založnika. Andragoško društvo Slovenije – ustanovitelj revije – v tistem času še ni imelo založniške dejavnosti. Naši prošnji je prisluhnilo moje takratno podjetje Gospodarski vestnik pod vodstvom Slobodana Sibinčiča, revija pa je izhajala v oddelku Založba, ki jo je vodila Vida Šibenik. Odločili smo se, da bo revija izhajala štirikrat letno.

Ana mi je zaupala vlogo odgovorne urednice, kar je pomenilo, da sem si oblikovala tudi ožji tim operativnih sodelavcev. Prva lektorica revije je bila moja takratna sodelavka Tanja Jeras, tehnični urednik Milan Turel, oblikovalsko zasnovi, ki še danes krasi revijo, pa je izdelal Marko Apih. Revija je prvo leto izhajanja pridobila finančno podporo Zveze ljudskih visokih šol Nemčije (DDV Bonn), Ministrstva za šolstvo in šport in Znanstvenega inštituta Filozofske fakultete. Z velikim zanosom in strastjo smo preskakovali oviro za oviro in tako je slovenska strokovna javnost spomladi leta 1995 dobila prvo slovensko revijo za izobraževanje odraslih, na katero se je bilo treba šele navaditi, kot je to v uvodniku lepo zapisala dr. Ana Krajnc – glavna urednica revije. V prvi številki je bilo objavljenih 16 člankov, ki smo jih razdelili v 7 rubrik: Učenje za življenje, Izobraževanje zaposlenih, Učenje za poklic, Kako se učijo odrasli, Pogled v preteklost, Mednarodno zrcalo, kjer so objavljali tuji avtorji, in Poročila, odmevi ter ocene. Vsako številko revije je bogatil tudi koledar strokovnih dogodkov na področju izobraževanja odraslih.

Pomlad leta 1995 lahko štejemo kot čas, ko smo začeli tudi v Sloveniji iskati formulo za uspešno vseživljenjsko učenje, pri čemer je revija Andragoška spoznanja odigrala pomembno povezovalno vlogo med različnimi pogledi, pristopi in izkušnjami na področju vseživljenjskega učenja. Revija tudi 23 let kasneje ne izgublja svoje strokovne ostrine. Ponosna sem, da sem imela priložnost soustvarjati to zgodbo.

Milena Ivanuš
Grmek

Pedagoško-andragoško izobraževanje na Pedagoški fakulteti v Mariboru

Bilo je spomladi leta 2009. Dekan me je zadalžil, da pripravim študijski program za izpopolnjevanje: Pedagoško-andragoško izobraževanje. Ker mi je ta naloga predstavljala izziv, sem se je lotila z velikim veseljem. Prvo resnejše soočenje z realnostjo so mi predstavljala Merila za akreditacijo študijskih programov za izobraževanje učiteljev, saj sem dobila občutek, da je v merilih skoraj vse določeno. Nekoliko me je presenetilo, da je v predmetnik bilo treba vključiti tudi vsebine s področja andragogike. Po premisleku sem zaključila, da je to pravzaprav logično, saj bo marsikateri od slušateljev po zaključku tega študijskega programa delal z odraslimi in mu bo poznavanje andragoških vsebin samo koristilo. Drugo soočenje z realnostjo mi je predstavljalo iskanje nosilca predmeta andragogika. Zavedala sem se, da niti na Pedagoški niti na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru nimamo habilitiranega učitelja za andragogiko. Tudi v tem sprva nisem videla večjega problema, saj imam na Oddelku za pedagogiko in andragogiko Univerze v Ljubljani, kjer sem sama študirala, kolegice andragoginje, ki mi bodo z veseljem pomagale. Poklicala sem Nives Ličen in jo zaprosila za sodelovanje na naši fakulteti. Nives je mojo stisko razumela, vendar mi je odgovorila, da žal ne more sodelovati, saj, kakor ji je znano, Univerza v Ljubljani ne izdaja soglasja za delo na konkurenčnih programih na mariborski univerzi. To je bila zame težka situacija. Zaprosila sem jo, če mi lahko koga svetuje, ki mi bo na naši fakulteti pomagal vzpostaviti andragogiko za učitelje. Nives je brez težav dejala: »Ano pokliči.« Začudeno sem jo vprašala, ali meni, da se bo Ana vozila v Maribor. »Seveda, ti jo kar pokliči, rada ti bo pomagala,« je odgovorila. Kar nekaj dni sem potrebovala za telefonski klic, saj je bila Ana moja profesorica. Po zaključenem študiju nisva imeli stikov, če pa sva se srečali, sva se prijazno pozdravili. Ko sem se Ani po telefonu predstavila, je z mano takoj vzpostavila prijeten stik, mi povedala, da

se me iz časa študija dobro spomni, in mi obljubila, da mi bo v okviru študijskega programa za izpopolnjevanje z veseljem pomagala vzpostaviti andragogiko. Kar nekajkrat sva se srečali v Ljubljani na kavi, da sva se dogovorili o vsebinah učnega načrta, obveznostih študentov, o uvajalni praksi ... Na formalni ravni sva najino sodelovanje kar hitro uredili. V jeseni istega leta je bil študijski program akreditiran in smo lahko začeli z izvedbo. Z Ano sva se dogovorili, da bo z izvajanjem predmeta andragogika začela spomladi. Ker sem imela tudi sama predavanja ob petkih popoldan, sva se srečevali v mojem kabinetu na fakulteti in se pogovarjali o motiviranosti študentov za študij, specifikah izobraževanja v severovzhodnem delu Slovenije, o knjigah, ki jih prebirava, pri čemer me je Ana vedno znova navduševala z idejami, kaj naj še preberem. Čeprav z Ano nisva bili nikdar v stiku kot študent in mentor, je imela na moj profesionalni razvoj vseeno neverjeten vpliv. Pod njenim vplivom sem začela drugače gledati na ocenjevanje znanja študentov, večji poudarek sem začela dajati avtentičnim situacijam, bolj poglobljeno sem začela razmišljati o kariernem razvoju naših slušateljev. Poleg tega, da mi je Ana odprla drugo dimenzijo v mojem profesionalnem razvoju, je njena neprecenljiva zasluga ta, da je na Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru umestila andragogiko. In ne le, da jo je umestila, področje je tudi razvila in poskrbela za njegov nadaljnji razvoj. Ob koncu lanskega študijskega leta mi je sporočila, da bo v novem študijskem letu redkeje prihajala v Maribor, da bo pogosteje prihajala Polona, ki jo je zadnja tri leta uvajala v pedagoško delo.

Zaključim lahko, da je Ana »nalogo« opravila v celoti. Ko smo v lanskem aprilu imeli ponovno akreditacijo študijskega programa Pedagoško-andragoško izobraževanje, ji ni bilo težko priti v Maribor na enourni pogovor z evalvatorji in poudariti naše skupno prizadevanje za vzpostavitev andragogike ter kvalitetno izvedbo študijskega programa za izpopolnjevanje.

Tanja Šulak

Pedagoško-andragoški dnevi

V začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja je Ana Krajnc pričela ureničevati svojo idejo o vsakoletnem srečanju oddelčnih diplomantov in oddelčnih učiteljev, ki ga je poimenovala Pedagoško-andragoški dnevi (PAD). PAD so nastali in se dolga leta razvijali kot »dopolnilno izobraževanje« z namenom, da se diplomanti in diplomantke srečujejo in izpopolnjujejo svoje znanje. Vse od leta 1982, ko so bili organizirani prvič, se po mnogih letih zdijo običajna praksa, ki se umešča med obliko konference in delavnice ali laboratorija učenja.

Ko so PAD nastali, še ni bilo svetovnega spleta in toliko možnosti za strokovno spopolnjevanje, kot jih poznamo danes. Univerzitetni študij pedagogike je bil organiziran do diplome. Nihče pa ni razmišljal, da je naloga izobraževalne institucije tudi ta, da skrbi za znanje na strokovnem področju tudi po diplomi, da skrbi za pretok znanja v prakso in za t. i. nadaljnje izobraževanje (continuing education).

Ana Krajnc v svojih intervjujih¹ pripoveduje, da je na zamisel za PAD vplivala raziskava, ki jo je opravila v Kanadi na Ontarijskem inštitutu za raziskovanje izobraževanja (OISE) o razvitosti dopolnilnega izobraževanja na kanadskih univerzah (Continuing Education Assessment in Canadian Universities).² Raziskava je zajela 9 univerz in avtorica je ugotovila, da so vse univerze imele posebne oddelke za nadaljnje izobraževanje. Programi

1 Gl. različne intervjuje z Ano Krajnc: Darja Zorc Maver (Ne prevzgjajati, ampak "do-vzgjajati" (1993), Časopis za kritiko znanosti, 21(156/157), 61–63.), Polona Kelava (Učenje najdemo povsod! Revija naj to odslikava! Intervju s prof. dr. Ano Krajnc ob 20-letnici revije Andragoška spoznanja (2014), Andragoška spoznanja, 20(4), 7–12), Petra Javrh (neobjavljeni intervju).

2 Krajnc, A. (1975). Continuing Education Assessment in Canadian Universities. Toronto: OISE

le-teh so bili krajši in so omogočali, da so si diplomanti nova znanja³ nenehno pridobivali. Po njenih pripovedih je bila za nastanek PAD pomembna tudi izkušnja na univerzi Cambridge.

Pedagoško-andragoški dnevi so potekali včasih dva dni, včasih tri dni (četrtek, petek in sobota), kot predavatelji so bili dejavni tako učitelji z Oddelka za pedagogiko in andragogiko kot občasno tudi gostujoči predavatelji z aktualnimi temami. Ključni namen pa je bilo druženje med raziskovalci in praktiki ter hiter prenos znanja, ki je nastajalo z raziskavami, v prakso. Svoje raziskave so predstavili tudi novi doktorji in magistri znanosti, ki so svoj podiplomski študij opravljali na Oddelku za pedagogiko in andragogiko. Kasneje so bili PAD organizirani okrog izbrane aktualne teme.

Udeleženci so bili zadovoljni. Spomnim se odmevnega nastopa Alenke Puhar, ki je raziskovala diskurz v učbenikih osnovne šole, ter burne razprave o »vsestransko razviti socialistični osebnosti«. Zelo dober je bil tudi odziv na teme o učenju in migracijah, vplivu globalizacije na slovensko šolstvo, o oblikovanju vzgojno-izobraževalnega koncepta, o svetovalnem delu v izobraževanju idr.

PAD se spreminjajo, so kot organska forma, ki se prilagaja potrebam diplomantov v praksi. Nudijo možnost strokovnega srečanja in medsebojno izmenjevanje izkušenj. PAD tako nepretrgoma tečejo že skoraj štiri desetletja in so prerasli v tradicionalno strokovno posvetovanje, namenjeno ohranjanju vezi med diplomanti. Pedagogi in andragogi imajo vsako leto možnost, da se seznanijo s svežimi spoznanji stroke in z novimi raziskovalnimi dosežki, predavatelji pa dobijo vpogled v dileme in probleme, ki se porajajo v praksi.

Če pomislimo, da v preteklosti, ko so PAD nastali, ni bilo spletnih revij, blogov, e-pošte, Facebooka in drugih možnosti za virtualna omrežja ter hitro izmenjavo spoznanj, so PAD pomenili pomembno inovacijo na področju nadaljnega profesionalnega izobraževanja. V sodobnosti pridobivajo tudi nove pomene: pomenijo druženje, pomenijo delovanje »kluba alumnov« in povezovanje univerze s socialnim okoljem.

³ Ko je bila Ana Krajnc prodekanja, je spodbudila nastanek treh izobraževalnih centrov, od katerih se je najbolj razvil Center za pedagoško izobraževanje.

Izobraževanje za zapornike pomeni novo možnost

V življenju srečaš mnogo ljudi, vendar malo takih, ki se te dotaknejo na prav poseben način. Ana je ena izmed njih. Bila je moja profesorica v prvem letniku študija. Navdušila me je s svojim načinom govora in razmišljanja, ki je bilo tako drugačno od ustaljenih pogledov. Njeno zavzemanje za izobraževanje v njegovem najširšem pomenu nam je odpiralo nove svetove razumevanja pedagogike in andragogike, kar mi je bilo zelo blizu. Bila je vizionarka in mnogo pred svojim časom.

Ko sem postala asistentka, sva bili skupaj v kabinetu. Še danes se spomnim mnogih najinih pogovorov, preko katerih sem se gradila in oblikovala svoje poglede. Tisti kratki in vsakdanji ali tisti bolj vsebinski so del pomembnih spominov iz tistega obdobja. Neprecenljiva je bila njena podpora pri vseh stvareh, ki sem se jih lotevala. Občudovala sem njeno širino, odprtost in vpetost v mednarodni prostor.

Že v tistem času je bila ena izmed redkih znanstvenic, ki je bila izredno uveljavljena in priznana v tujini. V času, ko je pri OZN na Dunaju delala pri UN Department for Crime Prevention and Criminal Justice Vienna, sva se dostikrat pogovarjali o vlogi izobraževanja pri zapornikih. Prinašala mi je članke najvplivnejših avtorjev o pravičnosti in pomenu kaznovanja ter pravici do izobraževanja. Tako je nastala posebna številka revije Časopis za kritiko znanosti z naslovom Po zaporu - kako naprej?, ki je bila namenjena premisleku o vlogi in uspešnosti zaporu in kaznovanja. Intervju¹ z Ano v njem daje nov pogled na pomen izobraževanja zapornikov v smislu do vzgoje in novih priložnosti za obsojene ljudi. Na osnovi tega sodelovanja je nastalo kar nekaj projektov v zaporu Dob, kjer smo skušali opozoriti na pomen izobraževanja zapornikov.

Z mojim odhodom s Filozofske fakultete sva se videvali bolj slučajno in poredko, vendar se dostikrat spomnim na Ano. Hvaležna sem, da sem bila njena učenka, saj je imela velik vpliv na moj nadaljnji profesionalni razvoj. Ana, hvala za vse!

¹ Krajnc, A. in Zorc, D. (1993). Ne prevzgajati, ampak »do-vzgjajati«: intervju s prof. dr. Ano Krajnc. Časopis za kritiko znanosti, 21(156/157), 61–63.

1990, B. Hall (prvi z leve) in A. Krajnc kot predstavnika ICAE na generalni skupščini OZN v Havani na Kubi.

1991, svetovni kongres ICAE v Bangkoku na Tajskem.

1990, generalna skupščina
OZN na Kubi, A. Krajnc in
Hui Chen, poznejša zvezna
državna tožilka v ZDA.

1993, peti svetovni kongres
ICAE v Kairu v Egiptu.

1996, Forum Bled, A. Krajnc z rektorjem Univerze v Ljubljani A. Kraljem.

1996, Vancouver, University of British Columbia, A. Krajnc kot gostujoča profesorica s podiplomskimi študenti.

1996, na University of British Columbia s Paz Buttedal.

1997, srečanje urednikov andragoških revij na univerzi v Nottinghamu.

1997, A. Krajnc in P. Jarvis, ki je predaval študentom andragogike na Filozofski fakulteti v Ljubljani.

Vida A. Mohorčič
Špolar

Osebnost, ki pusti pečat

Dr. Ano Krajnc sem spoznala, ko sem študirala na Visoki šoli za organizacijo dela na kadrovske izobraževalne smeri. Eden izmed predmetov, ki smo jih slušatelji imeli v programu, je bila tudi andragogika. Takrat sem se prvič srečala z andragogiko, ki je moja poklicno pot pomembno oblikovala. Medtem ko me je končan študij angleškega jezika in umetnostne zgodovine naučil mnogo – dal mi je, vsaj umetnostna zgodovina, hrano za dušo in angleški jezik možnost moje prve zaposlitve –, pa me je andragogika zasvojila. Z veseljem sem prebrala knjigi dr. Ane Krajnc – *Izobraževanje naša družbena vrednota* (1977) in *Izobraževanje ob delu* (1979), kasneje pa tudi njena druga dela.

Ob spremembi zaposlitve sem dr. Ano Krajnc lahko osebno spoznala, saj sem z njo tudi poklicno sodelovala. Prebirala sem knjige o izobraževanju nasploh, analizirala izobraževanje iz različnih zornih kotov, ga primerjala z izobraževanjem v drugih državah in sodelovala s poznavalci posameznih področij tega obširnega sistema. Dr. Ana Krajnc je kot zunanja sodelavka prispevala svoje znanje in videnje o izobraževanju odraslih. S svojo vpetostjo v evropski in širši mednarodni prostor je prinašala nove poglede in novo znanje v Slovenijo ter razvijala nove oblike izobraževanja odraslih, če omenim samo Univerzo za tretje življenjsko obdobje, ki jo je, sprva kot sekcijo Andragoškega društva Slovenije, zasnovala v Sloveniji. Z veseljem se spominjam njenih prispevkov na konferencah in posvetih, ki jih je organiziralo Andragoško društvo. Vedno so prinašali kaj novega, bili so kritični do stanja na področju izobraževanja odraslih in navdušujoči hkrati.

S svojim delovanjem v mednarodnem prostoru je prispevala k prepoznavnosti Slovenije, pa čeprav je bila takrat Slovenija še republika skupne države, Jugoslavije. Ne moremo reči, da je v Slovenijo prinašala le izkušnje in oblike iz tujine in jih implementirala v domače okolje,

ampak je svoje izkušnje tudi delila z drugimi »izza železne zaves« (kamor so »zahodnjaki« Slovenijo in Jugoslavijo radi postavljali). Bila je mednarodno poznana andragoginja. Leta po tem, ko se je umaknila iz mednarodne sfere in se posvetila delu v Sloveniji, so me tujci spraševali po njej, jo pozdravljali in se spominjali skupnih projektov – bodisi pri Unescu bodisi v okviru Evropske zveze za izobraževanje odraslih (European Association for the Education of Adults – EAEA) ali pa v projektih, ki jih je vodila na fakulteti. Spomnimo se samo projekta Euro-Delphy, komparativne študije o prihodnosti izobraževanja odraslih, ki ga je za Slovenijo, eno izmed 14 sodelujočih držav v projektu, koordinirala med leti 1993 in 1995.

Najraje pa se je spominjam kot mentorice. Bila je neverjetna. Zнала je svetovati, nevsiljivo voditi in počakati. Čeprav je vedno govorila, da je doktorat treba končati najkasneje v treh letih, je vendarle znala počakati. Imela je tisti posebni dar ali pa občutek za človeka, ki ji je povedal, kdaj so vprašanja o delu na doktoratu odvečna, kdaj je potrebna spodbuda in kdaj nasvet. Ko si se počutil čisto na tleh in verjel, da tega nisi zmožen nikoli narediti, te je pogledala in vprašala: »Zakaj misliš tako?« In potem je začela govoriti. Na koncu si od nje šel pomirjen, poln nove energije in novega zagona. Na svoji izobraževalni poti sem imela kar nekaj mentorjev. Ana je ena izmed tistih, ki se jih najraje spominjam.

Nena Mijoč

Izobraževanje naj razvija ustvarjalnost

Nedelja je, sama sem in nič me ne moti. Napisala bom nekaj vrstic v zahvalo najpomembnejši mentorici v mojem življenju, Ani Krajnc. Ko sem med doktorskim študijem kolebala, ali zmorem ali ne, ko sem omahovala, ali bom zmogla zaključiti doktorsko disertacijo ali ne, me je Ana Krajnc vedno spodbudila in opogumila: »Samo piši in se ne obremenjuj.« K temu nasvetu sem se zatekla tudi danes, četudi me pisanje nič kaj ne veseli, ker se vedno sprašujem, kdo bo to bral in ali bo komu sploh zanimivo.

Znanstvenih in strokovnih tekstov nikoli nisem pisala z veseljem. Teško sem začela s pisanjem, ko pa sem, sem bila najraje v samoti in potem se mi je nekako »odprlo«. Želela sem izraziti, kar sem imela v mislih. Spomnim se svojega prvega strokovnega teksta. Napisan je bil z veliko entuziazma in s prepričanjem, da moram prihajajoče osebne računalnike približati svojim sodelavcem. Da moram sodelavce spodbuditi, da se nove tehnologije ne bodo bali in bodo nujno računalniško izobraževanje sprejeli z odprtimi glavami, rokami in srcem. Sama sem bila okoli leta 1984 nad informatizacijo navdušena. Prav prvi strokovni tekst je bil tisti, na katerega sem bila najbolj ponosna, ker sem vedela, da je imel dober vpliv na druge ljudi. Te zamisli je med študijem spodbujala tudi Ana Krajnc s svojimi prepričanji, da izobraževanje mora pustiti sled v življenju ljudi.

Po nekaj letih strokovnega dela sem svojo mentorico iz dodiplomskega študija andragogike ponovno srečala; Ano Krajnc sem povabila k sodelovanju pri uvajanju novih raziskovalnih projektov na področju izobraževanja odraslih. Andragogika me je vselej navduševala in ko sva s profesorico ponovno sodelovali, me je (po)vabila, naj se vpišem na magistrski študij. Moj strah pred neznanim podiplomskim študijem je znala zelo spretno razvodeniti s spodbudami in tako, da je pohvalila moje delo

ter mi vlila upanje, da bo študij zame spodbuden in zanimiv. Spodbudila me je tudi k doktorskemu študiju. Pri iskanju teme za doktorsko disertacijo sta se mi ponujala dva naslova: Komuniciranje v izobraževanju odraslih in Izkustveno učenje odraslih. Jaz bi izbrala prvega, mentorica Ana Krajnc pa se je odločila za Izkustveno učenje odraslih – za temo, ki je bila manj »razvpita« in manj raziskana. Težja tema zame, a prav zato vseživljenjski izziv. Ana Krajnc je znala spodbuditi navdušenje za raziskovanje novega.

S svojim odnosom do andragogike in sproščenim pogledom na probleme ter življenje mi je dr. Ana Krajnc močan zgled. Nikoli ne bom pozabila, kako nas je – svoje študente in učence – spodbujala k višjim ciljem, ki so bili navadno pojasnjeni s piramido potreb po Maslowu. Večkrat je ponovila, kako ceni izvirnost in kako žalostno je, če človek ne more biti ustvarjalen. »Človek, ki ne more biti ustvarjalen, postane razdiralen,« je pogosto ponovila. Te besede mi odzvanjajo še sedaj, ko se hvaležno zavem človeške radovednosti, ustvarjalne žilice in izvirnosti, pa četudi je to v igri z otroki, v odnosih z ljudmi ali pa pri peki potice, vrtnarjenju, opremljanju stanovanja in nasploh v življenju. Ustvarjalnost je zmožnost, ki naj bi jo izobraževanje razvijalo, in je obenem vodilo, ki mu Ana Krajnc pri svojem delu sledi.

Neustrašna in vsestranska

Čeprav sem v Ljubljani živela že vsa leta študija, sem šele tistega dne odkrila Pržan. Sedla sem na avtobus, takrat še zelen, številka sedem in ... kmalu bila na cilju, v prijetnem naselju nedaleč od gozda. Kadar vidim ali začutim gozd, sem zmeraj znova očarana.

Profesorica Ana Krajnc me je povabila k sebi domov, da se pogovoriva o moji diplomski nalogi, ki sem se je lotevala, njo pa sem si izbrala za svojo mentorico. Zakaj njo?

Njena predavanja so se mi zdela izjemno življenjska. Nenehno povezovanje z zgledi iz vsakdana me je pritegnilo; prav to, kar je nekatere moje vrstnike, ki so si želeli bolj »znanstvenih« predavanj, morda nekoliko motilo. Tudi na njenih izpitih sem se dobro počutila. Preprosto me je »postavila v vlogo andragoginje« in morala sem razložiti, kako bi se znašla v opisanih okoliščinah. Izpite pri njej sem doživljala kot pogovore, bogate pogovore.

Tudi moj prvi obisk v Pržanu je bil nepozaben. Spomnim se občutkov med vožnjo z avtobusom. Počaščena sem bila, da me je profesorica povabila kar k sebi domov. O, kako me je očaralo njeno domovanje, polno rastlin, slik, drugih lepih predmetov in knjig! In kava, ki jo je pripravila za naju, je bila nepozabna – predvsem zato, ker jo je postregla v srebrnem kavnem servisu, in to na čisto običajen dan ...

Za temo diplomske naloge (Analiza izobraževalnih aspiracij in potreb po znanju v tretjem življenjskem obdobju) sva bili že dogovorjeni, tistikrat sva se pogovarjali bolj o tem, kako naj bi izpeljava naloge potekala in, seveda, pisanje samo. Všeč mi je bilo, ker sva se zlahka dogovorili. Profesorica je hitro ugotovila, da dobro razumem, kaj naj bi raziskovala in zakaj. Le izraz aspiracije v naslovu naloge mi nikakor ni bil všeč in mi še zdaj ni. Še danes skušam vse sporočati v preprostem, vsem razumljivem jeziku. Sicer pa sem se teoretičnega dela svoje naloge

veselila, prav tako empiričnega. Pripravila sem vprašalnik in z njim obiskovala starejše v mestu in na podeželju, torej v Ljubljani in v Podčetrtku (od tam prihaja moj oče, od nedaleč stran mama, tudi sama sem se rodila tam in tudi prebivala zelo kratek čas) ter okolici. Ko sem pisala nalogo, se mi je zdelo, da bi življenje lahko posvetila študiju in pisanju ter bi ob tem nadvse uživala. Seveda pa so me navdušili tudi pogovori s starejšimi; večino od njih sem obiskovala na njihovih domovih. Pokukala sem v njihova življenja, izvedela marsikaj, kar ni bilo tesno povezano z mojo nalogo. Predvsem sem bila prevzeta tudi od prelepih meščanskih stanovanj v središču Ljubljane.

S profesorico sva se zelo ujeli. Bila sem navdušena, da imam pravzaprav proste roke in lahko delam po svoje, v svojem ritmu. Seveda sem se lahko zmeraj obrnila nanjo: če ni bila kje po svetu in je nisem našla na faksu, sem jo našla doma.

Ob pisanju diplome se mi je zdelo, da sodelujem pri nečem velikem, pomembnem. Niti mi ni bilo toliko mar, da sem s tem pač opravila in nekako zaokrožila študijske obveznosti; več mi je pomenilo to, da nastaja univerza za tretje življenjsko obdobje, da sodelujem pri tem! Seveda brez Ane Krajnc in Dušane Findeisen ne bi bilo ničesar, a vsi mi, tedaj študentje – Nives, Katra (žal prekmalu pokojna), Alijana ... –, smo bili navdušeni podporniki. Redno smo prihajali v Šiško, tam blizu Stare cerkve so se odvijale začetne dejavnosti (mislim, da so bili tam prostori Delavske enotnosti), med drugim tudi seminar za novinarsko poročanje za starejše, da bi znali o svojem delovanju poročati za javnost. Pozneje so bila srečanja v Domu starejših občanov Dravljje, kjer je bila tedaj zaposlena Alijana.

Sledili smo nekaterim uram s starejšimi, dostikrat pa smo se dobivali sami, Ana nam je veliko predavala, skupaj z Dušano sta nam skušali približati vizijo takrat nastajajoče univerze za tretje življenjsko obdobje. Opazovala sem, kako odlično se dopolnjujeta. Po znanju, izkušnjah, načinu komunikacije. Obe sem zelo spoštovala in občudovala.

Ob pisanju svoje diplomske naloge sem se s časnikom Večer dogovorila tudi za stalno rubriko, namenjeno izobraževanju za tretje

življenjsko obdobje. Tega je bila Ana zelo zelo vesela. In res, septembra 1986 je rubrika stekla, sprva sem pisala članke zanjo sama, sčasoma so se začeli odzivati tudi drugi, poleg Dušane in Nives celo slušatelji Univerze, denimo gospa Milica Rituper.

Spomnim se Ane (kdaj sva se začeli tikati in spili prvo pivo, ne vem, zagotovo pa po opravljeni diplomi), kako je bila zmeraj izjemno urejena. Se mi zdi, da sta ji modra in zelena posebno pristajali. Nekoč je imela neko pleteno jopico in med njenim predavanjem sem opazovala tisti vzorec. Popolnoma presenečena pa sem bila, ko sem po predavanju zvedela, da je to spletla sama. Izvrstna predavateljica, znanstvenica, mama, žena, vrtnarka, gospodinja ... vse v eni osebi. Kakšna širina! Občudovala sem jo in globoko spoštovala. Še dodatno pa je name naredilo vtis, ko sem začela spoznavati, koliko energije, znanja, časa namenja zlasti enemu od svojih sinov, ki so ga pestile precejšnje zdravstvene težave. O tem ni veliko govorila, sploh ne na fakulteti. A vendar mi je zaupala – in to mi je dosti pomenilo –, da se s sinom odpravljata na operacijo v Kanado. Uf, kako sem stiskala zanju pesti ... Prav tako sem jih stiskala zanjo, ko je sama okrevala po operaciji. Ni bilo lahko, vendar se je kmalu, že na pomlad, lotila novih podvigov.

Skratka – neustrašna in vsestranska.

Darja Justinek

Naučila me je premagovati stereotipe

Precej spominov na študentska leta je zbledelo, a današnjim mladim bakhavo povem, kako sem se rada učila in kako sem hrepenela po tem, da bi osvojila svet znanosti. Iz te notranje potrebe je izhajala potreba, da sem se vedno usedla v prve klopi, da bi lahko predavanjem nemoteno sledila. Sedeli smo v pričakovanju novega predmeta, ki nam ga bo predavala profesorica Krajnčeva. Ker smo bili do tedaj deležni predavanj moških profesorjev, sem bila še posebej radovedna. Prvi trenutki z osebo se nam najbolj vtisnejo v spomin. V predavalnico je vstopila mlada in samozavestna profesorica. Kar nekaj trenutkov nisem sledila temu, kar je pripovedovala, ampak sem se ukvarjala s svojim začudenjem, kajti vsa njena pojava je napolnila prostor z nečim novim, presežnim in dovršenim. Znanje je v potoku prihajalo iz nje na način, ki ga nisem še nikoli imela priložnosti doživeti – navdušeno, spontano in zanimivo, nobenih pripomočkov in listov z opomniki. Predavala je tekoče in brez prestanka, kot da govori pesem, ki se je naučila na pamet oziroma kot da bi bile vsebine, ki jih je podajala, same po sebi umevne, in kakor da so del nje same ter njenega bitja. Takrat, v tistem trenutku, sem se zavedla, kako malo znam in postalo me je strah pred tem, kako dolga pot je pred menoj, pot, po kateri bom usvajala nekaj tistega znanja, ki ga ima profesorica.

In potem me je povabila, da bi bila demonstratorica pri njej. Z veseljem sem sprejela. Na prvo srečanje sem se pripravljala s tremo, a sem nanjo pozabila takoj, ko sem vstopila v prostor profesoričinega kabineta. Začudila sem se: »Tako neugledna in mala sobica za tako ugledno profesorico!« No, bila sem naivna študentka in tedaj še nisem vedela tega, da pisarna nikoli ni premo sorazmerna z znanjem, ki ga človek poseduje. V tem majhnem prostoru sva se s kolegico Barbaro, tudi študentko andragogike, izgubljali v knjigah, diplomah, revijah in drugih pomembnih

člankih ter jih poskušali urediti. Še danes ne vem, ali sem bila pri tem uspešna, spomnim pa se, da delu ni bilo videti konca. Kasneje sem spoznala, da je bila to zame učna ura, ki mi je prinesla novo izkušnjo in večji vpogled v andragoško vedo. Če sem le imela priložnost, sem s hitrim branjem preletavala stavke in poskušala ujeti čim več znanja. Največji doprinos moje prakse pri profesorici je bil v tem, da sem na lastni koži spoznavala, kako pomemben je dober odnos med profesorjem in študentom. Avtoriteto profesorice je izražala s potrpežljivostjo do mojega pomanjkljivega znanja in napak pri delu, predvsem pa s pogovori o andragogiki, ki jih je spodbudila in vodila z navdušenjem.

Z zrelostjo drugače vidimo preteklost. Imela sem priložnost sodelovati z osebo, ki sega po zvezdah in po najvišjem v znanosti ter v svojem življenju sledi priložnostim, da bi posameznikovo pot v sodobni družbi obogatila s spoznanji o tem, kako pomembno je učenje in kako pomembni so medsebojni odnosi, ki se stkejo na poti skupnega iskanja kakovostnejšega življenja. Profesorici Ani Krajnc sem hvaležna, da me je spodbujala h kritičnemu razmišljanju in mi odprla vidik premagovanja sebe pri iskanju notranje motivacije za učenje. Hvaležna sem ji za to, da sem preko tega dosegla notranjo svobodo v tem, da iščem nove načine in premagujem življenjske stereotipe.

Jurka Lepičnik
Vodopivec

Modra je njena barva

Moji spomini na prof. dr. Ano Krajnc segajo v čas mojega študija na Filozofski fakulteti. Bila sem v generaciji študentov, ki smo v četrtem letniku imeli priložnost izbrati »nekakšen poudarek oz. smer« študija. Moja odločitev je bila andragoška smer.

Kot študentko me je Ana Krajnc navdušila s svojimi predavanji, ki so bila že tedaj problemsko zastavljena in izjemno zanimiva, saj je vanje vnašala svoje izkušnje in izkušnje drugih, ki jih je spoznala na svojih potovanjih. Poleg vsebine so bila predavanja zanimiva tudi zaradi metod dela, ki jih je v svoje pedagoško delo vključevala premišljeno in preudarno. S svojo zavzetostjo do dela in življenja nasploh je navduševala tudi nas študente. Name je največji vtis naredila njena predanost delu in doslednost, sposobnost spodbujanja medsebojnega zaupanja in spoštovanja drug drugega, pa krepitev samozaupanja, samospoštovanja in empatije študentov.

Spomnim se, da je na predavanja prišla vedno urejena do zadnje podrobnosti. Velikokrat si je poleg modro-turkiznih barvnih odtenkov oblačil nadela še kak modni dodatek (prstan, ogrlico, broško ...) in s tem svojo ženskost še poudarila. S svojo pedagoško in znanstveno odličnostjo ter pokončno žensko držo je vplivala tudi na mojo profesionalno in osebno pot. Danes z veseljem predavam študentom na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem in jim poskušam približati svet znanosti, učenja in poučevanja ter osebno zadovoljstvo ob tem – prav tako, kot je to za nas znala storiti draga Ana.

Tanja Možina

Moj prvi stik z Ano Krajnc je bil »kazenski«

Z dr. Ano Krajnc sem se prvič srečala v času svojega dodiplomskega študija na Fakulteti za družbene vede, a na malo poseben način. V okviru študija sociologije smo imeli tudi predmet Uvod v andragogiko z didaktiko. Za študente sociologije to ni bil ravno eden izmed temeljnih predmetov, pa vendar imam v spominu, da nam je dr. Alojzija Židan – nosilka predmeta – znala temeljna načela andragogike predstaviti na zanimiv in dinamičen način. Predavanj sem se dokaj redno in kar rada udeleževala, vsaj tako sem menila sama. Vendarle me je dr. Židanova ob koncu semestra seznanila z dejstvom, da na predavanja nisem hodila dovolj pogosto, da bi mi v študentski indeks zapisala frekvenco, ki je bila pogoj za pristop k izpitu. Odločila je, da moram, v kolikor želim pristopiti k izpitu, odsotnost na predavanjih nadoknaditi tako, da preštudiram dodatno literaturo in pripravim seminarsko nalogo. Logično, zgodili sta se mi največja možna nepravilnost in krivica na tem svetu – tako sem menila, prepričana, da sem se vseh njenih predavanj čisto dovolj redno udeleževala. No, resnici na ljubo je treba povedati, da imajo kolegi, ki so bili v tistih časih z mano v študentskem naselju, malo drugačen spomin na to moje, nadvse redno obiskovanje predavanj. Kakorkoli že, ni šlo drugače, morala sem se oglasiti na govorilnih urah pri dr. Židanovi, ki mi je v roke potisnila debelo knjigo in dejala: »Tole dobro preštudirajte in na podlagi premisleka o vsebini pripravite seminarsko nalogo.«

Knjige nisem niti pogledala, spomnim se, kako sem jo ob vrnitvi v študentsko naselje jezno zabrisala na polico v študentski sobi, kjer je ležala celo poletje. Ko se je poletje začelo prevešati v jesen, sem jo nekega večera le vzela v roke, saj sem želela pristopiti k izpitu. Zazrla sem se v naslov knjige, kjer je pisalo Motivacija za izobraževanje, dr. Ana Krajnc. Odprla sem jo, se zazrla v prvo poglavje in potem takoj naprej še v drugo ... Še danes se spomnim, da sem ob knjigi obsedela pozno v noč. V

vsebini te knjige je bilo nekaj, kar je tako zelo neposredno nagovorilo mojo mlado študentsko dušo. Bolj kot sem brala, bolj se je v meni nekaj začelo prebujati. Nekakšno zanimanje, nekakšen dialog z vsebino knjige in njeno avtorico. Tisti, ki so mi bili blizu v študentskih časih, mi še danes povedo, da me je ta knjiga spremenila. Tudi sama se spomnim, da je bila seminarska naloga – ki sem jo pripravila na podlagi vsebine knjige in s katero sem si prislužila prav lepo pohvalo dr. Židanove – drugačna od vseh, ki sem jih med svojim študijem pripravljala prej. Bila je bolj doživljiva in preiščljiva, njeno pripravo je vodilo čisto novo zanimanje, ki se je v meni prebudilo ob prebiranju knjige.

Danes mislim, da je prav ta knjiga dr. Ane Krajnc zelo vplivala na to, da se je v meni prebudilo zanimanje za andragogiko, ki me je kasneje vodilo v strokovno delo na področju izobraževanja odraslih. Hkrati mi spomin na to mojo študentsko izkušnjo govori tudi o tem, kako pomembno lahko dobra študijska literatura vpliva na študente in kako pomembno je, da vsi tisti, ki na področju izobraževanja odraslih delujemo danes, razvoju kakovostne strokovne literature namenimo dovolj pozornosti. Ne nazadnje pa naj bo to tudi moja zapoznena zahvala takšnim profesorjem, kot je bila v mojih študentskih časih dr. Alojzija Židan, ki se z nami ni kar tako zadovoljila, od nas je zahtevala nekaj več, če ne drugega, vsaj spoštljiv odnos do študija, osebno angažiranost in refleksijo. Ko danes o tem razmišljam, se mi zdi, da tudi vsebine knjige ni izbrala naključno. Očitno je dobro presodila, da bi bilo treba mojo motivacijo za študij malo okrepiti.

Dr. Ano Krajnc sem osebno spoznala šele precej kasneje. Dobro se spomnim, kako sem prvič poslušala njeno predavanje v okviru magistrskega študija andragogike. In spomnim se, kako me je v tistih prvih minutah predavanja spreletela misel, da jo, čeprav sva se tistega dne prvič osebno srečali, poznam že dolgo, saj je na moj strokovni razvoj vplivala že pred najinim prvim osebnim srečanjem. S svojo knjigo o motivaciji za izobraževanje – ki je, če se malo pošalim, v moje roke prišla »kazensko« – je veliko prispevala k temu, da sem ob koncu študija kot sociologinja

načrtno iskala in svojo prvo zaposlitev tudi našla v izobraževanju odraslih in se – ob novih spodbudah kolegov na Andragoškem centru Slovenije – vpisala na magistrski in kasneje doktorski študij andragogike na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Tako sem danes andragoginja tudi po poklicu, po srcu pa sem andragoginja verjetno že vse od tiste noči, ko se je v moji mladi študentski duši ob prebiranju knjige dr. Ane Krajnc prvič zares prebudila prava motivacija za izobraževanje.

Maja Mezgec

Iz knjižnice v Kobenhavnu do Ljubljane

Ker dodiplomskega študija nisem opravila v Sloveniji, nisem slišala za ime prof. dr. Ane Krajnc, dokler nisem šla na izmenjavo v tujino, to je leta 2000. V zadnjem letu dodiplomskega študija v Italiji sem imela izpit iz predmeta Izobraževanje odraslih in nato dobila štipendijo za študijsko izmenjavo. Ker me je začelo izobraževanje odraslih zelo zanimati, sem se odločila, da bom na to temo pisala diplomsko nalogo. Tako sem združila interes za izobraževanje odraslih, pripravo diplomske naloge in izmenjavo v tujini. Glede na to je bila izbira skandinavske države za izmenjavo logična. Koordinator izmenjav me je nagovarjal, naj izberem Dansko, češ da mi ne bo žal, saj ima Danska dolgo tradicijo izobraževanja odraslih in dobro urejen sistem izobraževanja odraslih. In res, nikoli mi ni bilo žal!

Na Danskem sem dobila gradiva na pretek. Na Univerzi v Roskilde, kjer sem bila na izmenjavi, so bili vsi zelo odprti in naklonjeni. Zbiranje gradiva je bilo na Danskem užitek: knjižnice so bile dobro založene, danski knjižnični informacijski sistem je že takrat odlično deloval, pa tudi osebje je bilo sila prijazno. V takih optimalnih razmerah sem se navdušila nad raziskovalnim delom in sama pri sebi razmišljala, da bi lahko svojo raziskovalno žilico razvijala še naprej po diplomi.

Po knjižnih policah sem lahko prosto stikala in se tako prvič srečala z delom prof. Ane Krajnc. Še danes se spominjam, da je bila to drobna publikacija, z modro platnico, ciklostirana. Z velikim zanimanjem sem jo prebrala – v eni sami sapi –, nekaj strani sem tudi skopirala. Avtorica se mi je zdela imenitna! Šlo je za raziskovalno poročilo s kanadskega Ontario Institute. Pritegnil me je tudi slovenski priimek in hitro sem ugotovila, da je avtorica profesorica na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Takrat sem si sama pri sebi rekla: »Točno še ne vem, kaj bom v svojem življenju. Morda bom ostala na Danskem,

morda se bom vrnila. Vendar če bom kdaj pisala doktorat, bom šla do te profesorice in jo prosila za mentorstvo.«

In tako se je zgodilo. Še danes se spominjam najinega prvega srečanja. Imela sem zelo visoka pričakovanja in vsa so bila izpolnjena.

Od Blage sapice do burje

Ko je v 70. letih dr. Ana Krajnc prišla na Oddelek za pedagogiko Filozofske fakultete, je na oddelek prinesla nekaj svežega, odprla je nove strokovne izzive. Z njo se je v zgodovini oddelka začela pisati nova zgodba in odpiralo se je poglavje, ki mu danes rečemo andragogika.

Bili smo ena zadnjih generacij, ki smo leta 1970 na Filozofski fakulteti v Ljubljani vpisali dvopredmetni študij, pedagogiko pod A in psihologijo pod B. O andragogiki do takrat nismo kaj dosti slišali in še kar nekaj let je minilo, da je andragogika postala samostojna študijska smer. Izobraževanje odraslih je takrat velikokrat pomenilo le »večerno šolo« za tiste, ki niso zaključili rednega šolanja, in nekakšno dopolnilo rednemu šolanju.

Prof. Krajnceva nas je pritegnila z novimi pogledi, svojim navdušenjem in neizmerno vero v delo izobraževalcev. Tudi zato sem pod njenim mentorstvom izbrala temo diplomske naloge iz andragogike, in sicer o izobraževanju v delovnih organizacijah. Z izbiro teme diplomske naloge se je tako določila moja usmeritev v andragogiko, ki je kasneje pomenila tudi mojo poklicno pot.

Veliko kasneje sem jo – ob 50-letnici delovanja Ljudske univerze Ajdovščina – prosila, da ob jubileju napiše prispevek za naš zbornik. Poznala je zgodovino delovanja naše ljudske univerze, saj se je, Ajdovka po rodu, v Ajdovščino vedno rada vračala. Tu je tudi začela svoje delo kot strokovnjakinja na zavodu za zaposlovanje, kjer se je srečevala s problemi pomanjkanja znanja in izobrazbe pri ljudeh. Ni čudno, da je ob neki priliki v šali rekla, da se je andragogika rodila v Ajdovščini.

Poleg prispevka o delu ljudske univerze je napisala tudi prispevek o profesorici Miri Novak, prvi direktorici Ljudske univerze Ajdovščina. Zelo jo je cenila, predvsem njeno izjemno delo. Velikokrat sta se srečevali, ko je prihajala v rodno Ajdovščino. Novakova je Ano poimenovala

Blaga sapica. Kot je sama napisala v prispevku, je vprašanje, zakaj ji je izbrala to ime, pojasnila s tem, da iz Ljubljane vedno prinese nekaj novega in kot sapica spet odide.

Sama je ne bi tako poimenovala. Glede na vsa leta velikih sprememb v izobraževanju odraslih bi jo povezala z našo burjo, ki je silovita in neustavljiva, močna in prepoznavna, vztrajna, vse počisti, vse premeša in nič je ne ustavi.

Postavila je temelje slovenski andragogiki kot znanstveni disciplini, a se pri tem ni ustavila. Svoje razmišljanje je prenesla iz akademskih krogov in šla med ljudi. V Ajdovščini je desetletje vsako leto pod njenim vodstvom potekala Andragoška poletna šola, ki jo je postavila skupaj s sodelavci, in sicer od leta 1995 dalje. Poletna šola je bila na visoki strokovni ravni z udeležbo mednarodnih strokovnjakov. Obenem pa se je približala domačinom in jih v okviru poletne šole vključila v vse dejavnosti. Njen cilj je bil prav spreminjanje in vključevanje ljudi v vprašanja, ki so pomembna za njih in njihov kraj. Vodilo je bila misel, da se z izobraževanjem spreminja in premika meje, predvsem tiste v naših glavah. Tako se rešuje tudi vsakdanje probleme ljudi.

Na njeno pobudo je kasneje, leta 1997, v Ajdovščini nastala univerza za tretje življenjsko obdobje, tako kot tudi marsikje drugje v Sloveniji.

Ana Krajnc je res neustavljiva, polna energije in tako kot burja – vedno v gibanju. Premika sebe in premika druge.

Štefan Huzjan

Prepričljiva Ana

Dr. Ano Krajnc sem spoznal leta 1977 na letnem občnem zboru Andragoškega društva Slovenije (ADS) v Mariboru. Zbora smo se udeležili tudi štirje predstavniki Skupnosti izobraževalnih centrov Slovenije (SIC). Želeli smo spoznati nosilce nalog v društvu in možnosti za sodelovanje z nami, ki smo se ukvarjali z izobraževanjem v podjetju. Navajali smo konkretne težave, ki so bile sistemske in organizacijske narave. Večjega navdušenja za sodelovanje s SIC ni bilo zaznati, ker predstavniki šol in delavskih univerz, ki so bili med prisotnimi v večini, navedenih težav niso imeli.

Med odmorom je k meni prišla Ana Krajnc s svojo kolegico in me vprašala, ali bi bil pripravljen sprejeti funkcijo predsednika ADS. Mislil sem, da se šali, ker nisem bil andragog in ne član društva. Začudilo me je, od kod ta zamisel. Ko je utemeljila svoj predlog in ponudila pomoč pri delu, sem pristal. Čez nekaj minut so z dvigom rok in s ploskanjem potrdili njen predlog, da v naslednjem mandatu vodim ADS.

Rezultati njenega predloga so bili: društvo je dobilo ugodne prostorske pogoje v banki za delovanje, tehnično pomoč in pomoč v organizaciji posvetovanj, seminarjev in srečanj. Moji novi sodelavci v Izobraževalnem centru so bili diplomanti s Filozofske fakultete z Oddelka za pedagogiko in andragogiko. Izobraževalni center Ljubljanske banke je postal središče pogovorov in posvetovanj pomembnih andragogov iz vseh republik Jugoslavije. Tudi priprave na kongrese so se odvijale v centru. Na III. kongresu andragogov Jugoslavije na Ohridu leta 1980 se je naša delegacija predstavila s kakovostnimi nastopi in zahtevnimi nalogami. Zadnji dan kongresa je bilo prijetno slišati komentar srbskega delegata v delovni skupini: »Vaša Ana ni samo lepa in prijazna, ampak tudi zelo strokovna, nastopa s konkretnimi in uresničljivimi predlogi za uveljavljanje andragoške stroke v Jugoslaviji.«

Delal sem v organizaciji, kjer je vladalo prepričanje, da je izobraževanje zaposlenih pomembno. Vedeli smo, da poslovne strategije brez izobraženega kadra ne bo mogoče uspešno uresničevati. To je bilo tudi moje izhodišče pri vodenju izobraževalnega centra. Imeli smo interni sistem uvajanja novih kadrov v delo, usposabljanje pripravnikov za delo in izpopolnjevanje zaposlenih pri delu ter preverjanje usposobljenosti za delo – na tej osnovi smo pripravljali različne učne programe, z različnimi metodami in oblikami za realizacijo programov. Dr. Ana Krajnc je bila tista, ki mi je pomagala usposabljati interne strokovne kadre za mentorje in predavatelje. Rezultat njenega dela: več kot sto zaposlenih je uspela motivirati za poučevanje. Uspelo ji je, da so razumeli razliko med pedagoškim in andragoškim pristopom k izobraževanju. Pokazala jim je, kako pristopiti k poučevanju, da bodo učni procesi prijetni za izvajalca in udeleženca in kako so mentorji v kratkem času uspešni s svojim andragoškim delom.

Cenim jo, ker sva bila v času sodelovanja v iskrenem, enakopravnem in dialoškem poslovnem odnosu.

Ko je učenec pripravljen, pride učitelj

Prvič sva se srečali pred več kot dvajsetimi leti v Andragoški poletni šoli v Ajdovščini. Ravno takrat sem bila v procesu menjave svojega poklicnega dela na področju izobraževanja odraslih. Kot sociologinja sem svojo karierno pot iz podjetja, kjer smo se ukvarjali s potrebami zaposlenih, nadaljevala v izobraževalnem centru, namenjenem različnim ciljnim skupinam prebivalcev v lokalnem okolju. Udeležba na Andragoški poletni šoli se mi je zato zdela ena od priložnosti, da pridobim nova znanja in izkušnje ter spoznam nove ljudi, ki se ukvarjajo s tem področjem. Ob prijetnem kramljanju pred uradnim pričetkom šole je moja pozornost pritegnil miren, »baržunast« in nadvse prijeten glas. Ozrla sem se za glasom in videla gospo, ki je izžarevala neko posebno notranjo energijo, ki je pritegnila mojo pozornost. Kasneje, na uradnem delu, sem ugotovila, da je to dr. Ana Krajnc. Ne samo s svojim glasom, tudi s svojimi predavanji me je prepričala kot izjemna strokovnjakinja z odličnimi govorniški sposobnostmi in v meni še povečala zanimanje za področje andragogike. Srečanje z njo me je spodbudilo, da sem začela prebirati njeno strokovno literaturo. V zadnjem času sem z zanimanjem prebrala knjigo *Spoznaj sebe in druge*, v kateri ponuja orodja za razumevanje medsebojnih odnosov, saj kot sama pravi: »Človek nikoli ne raste sam, v medosebnih odnosih smo odvisni drug od drugega, od odzivov drugih na nas ali na naše stvaritve«.

Na eni od naslednjih andragoških poletnih šol me je navdušila s predavanji o transakcijski analizi. Znanje nam je predajala razumljivo, lahko in s tako strastjo, da je v meni zbudila zanimanje za transakcijsko analizo, ki sem jo prepoznala kot uporabno teorijo, ko želimo razumeti človekovo duševnost, komunikacijo ter odnose med ljudmi. Izkušnja s te poletne šole je v meni spodbudila interes, da pričnem poglobljeno pridobivati znanja iz TA ter čustvene in socialne inteligentnosti, v

okviru svojega svetovalnega dela v središču ISIO pa skozi učenje učenja in vseživljenjsko karierno orientacijo pri različnih ciljnih skupinah razvijati izobraževanje na polju t. i. mehkih veščin.

Kasneje sva se srečali v Domu prosvete v Tinjah na avstrijskem Koroškem, kjer smo z mag. Andrejem Sotoškom, direktorjem Andragoškega centra Slovenije, predstavljali izobraževanje odraslih v Sloveniji ter Borzo znanja. Tudi takrat me je navdušila tako s svojim strokovnim prispevkom kot osebnostjo. In, kot vedno, s svojim glasom, ki je njeno močno orodje izražanja. Ne vem več, kje sem prebrala, mi je pa ostalo v spominu, da »dober učitelj pojasni, velik pa navdihuje«. K temu dodam, da bi vsak moral imeti vsaj enkrat v življenju priložnost učiti se od učitelja, kot je dr. Ana Krajnc.

Olga Drogenik

Vedno zazrta v prihodnost, vizionarka izobraževanja odraslih doma in v svetu

Izobraževanje odraslih je moja druga poklicna kariera. Imela sem veliko srečo, saj sem, še povsem neuka, spoznala Ano, ko smo v delovni skupini na pobudo Boštjana Zgonca in Jožeta Miklavca, tedaj zaposlenih na Zavodu RS za šolstvo, začeli pripravljati prve strokovne podlage za nacionalni program izobraževanja odraslih (Izobraževanje odraslih v Sloveniji za 21. stoletje. Izobraževanje odraslih, strokovne podlage (1991). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo). Tedaj me je Ana z neizmerno potrpežljivostjo učila o pomenu in razsežnostih izobraževanja odraslih: o razliki med izobraževanjem mladine in izobraževanjem odraslih, o njenem poslanstvu, o tem, da je kvaliteta šole odvisna od kvalitete izobraževanja odraslih in o tem, kako pomembna je vloga države za razvoj področja in za vključevanje odraslih v izobraževanje. Iz tega obdobja se spominim njenega prvega nauka: »Olga, na katerokoli področje v izobraževanju odraslih se boš usmerila, najprej naštudiraj teoretske podlage, da boš lahko razumela, zakaj je stanje takšno, kot je, da boš razumela prakso pri izvajalcih programov in razumela ljudi, ki se ali se ne vključujejo v izobraževanje. To ti bo dalo strokovno moč, da boš lahko prepričljivo zagovarjala svoja stališča in pobude.« Njen nauk sem vzela zelo resno in moje kasnejše delo je bilo vedno kombinacija študija ter delovanja v praksi.

Ana je bila moja učiteljica tudi potem, ko sem se usmerila na področje pismenosti odraslih. Bila je mentorica, ko sva z Ester Možina – z Anino podporo – postavljali koncept razvoja pismenosti odraslih, ki živi še danes: raziskovanje pismenosti, razvoj omrežja programov za zviševanje pismenosti odraslih in razvoj omrežja učiteljev ter mentorjev v teh programih.

Ko sem se kasneje usmerila na področje sistema izobraževanja odraslih, je pobude vedno podprla s svojo strokovno avtoriteto. Vzela si je čas, da je zapisala utemeljitve ali sodelovala na sestankih, ko je bilo

potrebno prepričati politike, kako urediti posamezne elemente sistema izobraževanja odraslih.

Človek pozabi, kolikokrat smo pri pobudah uspeli, nazadnje pri oblikovanju novega Zakona o izobraževanju odraslih (2018), ko je podprla predlog neformalne skupine strokovnjakov, da mora Zakon določati tudi znanje in usposobljenost izvajalcev neformalnih izobraževalnih programov. Ostaja pa grenak spomin, da kljub Anini podpori ter prizadevanjem Andragoškega centra Slovenije in Centra za slovenščino kot drugi/tuji jezik na Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani ni uspelo prepričati politikov in predvsem uradnikov v to, da bi ohranili večletno dobro prakso usposabljanja učiteljev in mentorjev v programih za razvoj pismenosti odraslih, ki je bila tudi v Evropi prepoznana kot primer dobre prakse.

S sodelovanjem z Ano pri utemeljevanju kadrovskih rešitev v novem Zakonu o izobraževanju odraslih pa ni sklenjen krog Anine podpore pri sistemskih rešitvah. Pravzaprav čaka civilno sfero še nov krog: sprememba pravkar sprejetega Zakona o izobraževanju odraslih v členih, ki delijo kadre na strokovne delavce in izobraževalce, saj je ta delitev za prakso izobraževanja odraslih s strokovnega vidika neprijemna in škodljiva.

Ana ni vplivala le na oblikovanje moje poklicne identitete, pokazala mi je tudi svojo osebnostno veličino. Na Andragoškem centru Slovenije sem imela zaradi svoje funkcije nekajkrat priložnost, da ji pomagam pri organizaciji njenih projektov, pa tega iz načelnih razlogov nisem storila. In Ana, čeprav je bila verjetno prizadeta, ni nikoli odrekla podpore, kadar sem jo zanjo prosila, poklicno ali osebno. In to zmorejo le veliki ljudje.

Od ideje do uspešnega delovanja Inštituta za disleksijo

Bilo je leta 2015, ko je že kazalo, da bom po nekaj uspešnih predavanjih o skotopičnem sindromu učiteljem slovenskih Unesco šol in po mnogih neuspešnih poteh do inštitucij – kot sta Zavod za šolstvo in Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport – morala narediti kaj odločno pomembnega, kar bi vendarle premaknilo našo šolsko sfero, ali pa bo vse skupaj utonilo v pozabo.

Tedaj se je zgodilo nekaj prelomnega. To je bilo srečanje s prof. dr. Ano Krajnc, predsednico Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje (SUTŽO). Njena pobuda o ustanovitvi Inštituta za disleksijo, kjer bi se poleg disleksije ukvarjali tudi s skotopičnim sindromom, me je takoj navdušila. Avgusta 2015 smo si snovalci Inštituta na ustanovni seji že razdelili naloge in začeli uspešen prodor tako na področju disleksije kot tudi skotopičnega sindroma. A temu srečanju je botrovala pred tem prehojena pot, ki se je začela leta 2011 na predavanjih programa Disleksija – med genialnostjo in izločenostjo, kamor sem se vpisala po upokojitvi, da bi učencem z disleksijo ustrezneje pomagala. Kakšno odkritje me je čakalo tam! Ne samo, kako je disleksija pravzaprav dar, ki žal povzroča specifične učne težave, prof. dr. Krajnčeva nam je odstrla tudi novo védenje o skotopičnem sindromu in preprostem obvladovanju te težave s pomočjo barvnih folij in celo s pomočjo barvnih očal.

Nemudoma sem sklenila, da bom svoje okolje takoj začela ozaveščati o skotopičnem sindromu in o pomoči, ki je bila za to težavo dosegljiva tudi pri nas na SUTŽO, pri prof. dr. Ani Krajnc, ki se je dotlej raziskovalno ukvarjala s skotopičnim sindromom že 20 let, opravljala tudi testiranja ter s tem mnogim pomagala do boljšega branja in življenja. Kajti skotopični sindrom ne povzroča težav le pri branju, povzroča jih tudi pri našem vsakdanjem delovanju, in sicer otežuje vožnjo avtomobila zaradi nasproti vozečih vozil s prižganimi lučmi, bleščavost v okolju pa nas utruja in vznemirja.

Že prva predavanja o skotopičnem sindromu so požela zanimanje učiteljev, marsikdo ga je prepoznal pri svojih učencih, zato so starši s svojimi otroki začeli prihajati k prof. dr. Ani Krajnc, da bi jim pomagala iz stiske. Pri njej je pomoč poiskal tudi moj učenec z izjemno težko obliko skotopičnega sindroma in disleksijo – v 8. razredu še ni bil sposoben brati sam. Odkrila je, da potrebuje sivo folijo, končno je videl črke in začela sva se učiti brati. A folija ga je zaščitila le pri branju, zato sem starše pregovorila, da so se odločili fantu priskrbeti tudi barvna očala.

Tako je na povabilo staršev mojega učenca v Slovenijo prišel strokovnjak za skotopični sindrom iz Londona, Alan Penn, s katerim sva se povezala. Predaval je učiteljem iz vse Slovenije in zanimanje za skotopični sindrom je še naraslo. Leta 2015 je testiral tudi že prve zainteresirane za barvna očala, se srečal s prof. dr. Ano Krajnc, kar je še dodatno okrepilo naše dejavnosti in načrte, da bomo skupaj – na področju skotopičnega sindroma – naredili preboj tudi v Sloveniji.

Zgodilo se je to in veliko več. Na Inštitutu za disleksijo, v okviru katerega prof. dr. Ana Krajnc tudi sama zavzeto dela tako na področju disleksije kot skotopičnega sindroma, se je poglobilo povezovanje z Irlen kliniko Alana Penna v Londonu, ki je prevzela testiranja za barvna očala in izobraževanja presojevalcev skotopičnega sindroma pri nas, leta 2017 pa izobrazila tudi prva diagnostika v Sloveniji in s tem odprla možnost za ustanovitev Irlen klinike tudi v Sloveniji.

Skupaj z Irlen kliniko iz Londona smo z barvnimi folijami pomagali že več kot 480 otrokom in odraslim iz vse Slovenije, z barvnimi očali pa smo pomagali več kot 230: starši in otroci nam poročajo o neverjetnih učinkih tako barvnih folij, še bolj pa barvnih očal, ki so na boljše spremenila življenje ne le tistim, ki jih nosijo, ampak tudi celotnim družinam.

In vsega tega ta trenutek v Sloveniji ne bi bilo, če prof. dr. Ana Krajnc s svojo osebno predanostjo ne bi pritegnila v svoj krog zavzetih ljudi, ki smo ves čas predano delali za dobro ljudi in z vsem srcem verjeli, da tudi pri nas lahko ponudimo, kar imajo v svetu že skoraj 40 let. Hvala, Ana.

Nevenka Tomšič

Mreža Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje

Prof. dr. Ana Krajnc je ime, ki ga dobro poznamo vsi, ki se kakorkoli srečujemo s starejšimi in z izobraževanjem starejših. Njeno strokovno znanje in spodbujanje izobraževanja starejših je temelj za razvoj in uspešno delovanje 51 univerz za tretje življenjsko obdobje po Sloveniji, ki so povezane v mrežo Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje. Mreža združuje preko 20 000 starejših študentov, domala 1000 mentorjev in več kot 1500 animatorjev prostovoljcev, katerih delo je podlaga za samoorganizirano delovanje študijskih skupin na univerzah za tretje življenjsko obdobje.

Mreža Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje je največja mreža v izobraževanju odraslih in ena največjih prostovoljskih organizacij v Sloveniji. Mreža uresničuje cilje, želje in potrebe starejših študentov z razvijanjem raznovrstnih izobraževalnih programov. Izobraževanje starejših pa ni le učenje in pridobivanje novega znanja, marveč tudi širjenje socialnih vezi, kar vse krepi vključenost starejših v družbo. Vsekakor pa je osnovni motiv za vključevanje starejših na univerzo, kjer pridobivajo novo znanje, potrebno za življenje in vsakdanje potrebe. Člani univerz študijske skupine obiskujejo z velikim veseljem in vedoželjnostjo, so visoko motivirani in so tudi zahtevni študenti. Prof. Ana Krajnc – predsednica mreže – pogosto poudarja, da starejši niso problem, ampak so izziv sedanje družbe, ki mora njihovo znanje in izkušnje znati vključiti v razvoj družbe. Dolgoživa družba je pridobitev in ne spodrslijaj razvoja. Tega se zavedajo tudi vse slovenske univerze in na tej razvojni usmerjenosti temelji njihovo poslanstvo ter delovanje.

Z Ano Krajnc sem se prvič srečala pred sedmimi leti, kmalu po svoji upokojitvi in malo pred prevzemom funkcije predsednice Univerze za tretje življenjsko obdobje Ilirska Bistrica. Tedaj sem se prvič udeležila izobraževalnega srečanja v Ljubljani, ki ga je organizirala Slovenska

univerza za tretje življenjsko obdobje. Prof. dr. Ana Krajnc je na tem srečanju predavala o pomenu in nujnosti vseživljenjskega učenja, izobraževanju po upokojitvi in kakovostnem preživljanju zadnjih 30 ali celo več let življenja. Že na tem, pa tudi na naslednjih njenih predavanjih sem spoznala, kako pomembna je univerza za družbo in kako nujno je izobraževanje starejših. Vse dosedanje izkušnje so potrdile, da je izobraževanje v tretjem življenjskem obdobju pomembno in koristno, saj z učenjem in druženjemboljšamo kvaliteto življenja starejših in s tem celotne družbe. Izobraževanje na univerzah za tretje življenjsko obdobje je namenjeno starejšim, ki se želijo nadalje osebnostno razvijati in se aktivno vključiti v družbo, predvsem s prostovoljnim delom.

Na tem srečanju sem vzpostavila svoj prvi stik s prof. dr. Ano Krajnc, ki mi je obljubila pomoč pri nadaljnjem delovanju in razvoju univerze v Ilirski Bistrici. Obljubo je bogato izpolnila. Vedno nas spodbuja, motivira, posreduje svoje strokovno znanje in življenjske izkušnje. Na bistriški univerzi smo zelo ponosni, da je bila slavnostna govornica na našem ustanovnem zboru, pa tudi na obeležjih ob 15. in 20. obletnici delovanja naše univerze.

Mreža Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje redno organizira strokovne posvete in usposabljanja za voditelje, mentorje, animatorje in člane univerz za tretje življenjsko obdobje. Znanje in izkušnje prof. dr. Ane Krajnc pustijo vsakemu tovrstnemu izobraževalnemu srečanju poseben pečat. Njena predavanja so vedno strokovno poglobljena in zelo zanimiva. Spodbuja tudi medgeneracijsko delovanje univerz. Ni univerze, ki v svojem programu ne bi izvajala tudi tovrstnega sodelovanja v lokalnem okolju.

Pogosto se srečujem s študenti različnih fakultet, ki ob pisanju seminarskih in diplomskih nalog na področju vseživljenjskega učenja in izobraževanja starejših potrebujejo vpogled v praktično delovanje univerz za tretje življenjsko obdobje. Ko jih povprašam, katero literaturo bodo uporabili pri izdelavi svoje naloge, mi najprej navedejo bogato literaturo, članke in prispevke prof. dr. Ane Krajnc.

Zelo pomembna je aktivnost prof. dr. Ane Krajnc pri ozaveščanju slovenske družbe o pomenu izobraževanja starejših v dolgoživi družbi – ob hkratnem zavzemanju za sistemsko financiranje mreže. Prizadeva si za umestitev področja izobraževanja starejših v slovensko zakonodajo in posledično za financiranje tega področja. Njena prizadevanja so usmerjena v enakomerno porazdelitev sredstev med javno mrežo izvajalcev programov izobraževanja odraslih in mrežo nevladnih organizacij na področju izobraževanja starejših. Pri Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport je dosegla, četudi minimalno, sofinanciranje izobraževalnih programov vseh slovenskih univerz. Vpeta pa je tudi v prizadevanje za okrepitev sodelovanja in možnosti prijav na javne razpise pri Ministrstvu za javno upravo.

Prof. dr. Ana Krajnc že vrsto let vodi tudi izobraževanja na Poletni univerzi na Cresu. To so nadvse prijetna, zanimiva in poučna srečanja, ki povežejo predstavnike slovenskih univerz, ki si na Poletni univerzi izmenjujejo svoje izkušnje, primere dobrih praks in poglede na nadaljnji razvoj univerz, hkrati pa pridobivamo tudi poglobljeno znanje na področju medosebnih odnosov in transakcijske analize.

Izobraževanje starejših in mreža slovenskih univerz je pod okriljem predsednice prof. dr. Ane Krajnc dosegla visoko prepoznavnost na lokalni, regionalni, nacionalni in mednarodni ravni. Prof. dr. Ana Krajnc cenim in zelo spoštujem. Je moja mentorica pri vodenju in izvajanju izobraževalnega programa naše univerze, pa tudi moja osebna prijateljica in svetovalka na moji življenjski poti.

Spoštovana predsednica Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje, ob vašem življenjskem jubileju vam v svojem in imenu vseh slovenskih univerz za tretje življenjsko obdobje iskreno čestitam! Pred nami je še veliko ciljev in nalog na področju izobraževanja starejših in verjamem, da jih bomo skupaj z vami uresničili.

Mirka Šmitek

Študijski krožek Medsebojni odnosi in sporazumevanje

S prof. dr. Ano Krajnc sem se prvič srečala pred petimi leti, junija 2013, na Poletni univerzi, na enotedenskem izobraževanju na temo medsebojnih odnosov. To je bil zame vpogled v nekaj novega, zanimivega in predvsem drugačnega. Ker me je predavateljica za te vsebine navdušila, sem se odločila za poglobljeno pridobivanje znanja na področju psihologije s poudarkom na transakcijski analizi. Tako sem v oktobru tistega leta začela študij v novo oblikovani študijski skupini Medsebojni odnosi in sporazumevanje na Univerzi za tretje življenjsko obdobje, ki jo še vedno obiskujem.

Ni vedno lahko, ko spoznam kakšno nepoznano plat svoje podzavesti. Sem pa vesela, da imam možnost to plat ozavestiti in razumeti, in to zahvaljujoč razlagi mentorice Ane Krajnc. Naša izobraževalna srečanja niso ure psihoterapije, marveč temeljijo na razlagi, od kod, od kdaj in zakaj se v slehernem posamezniku vzpostavi določen mehanizem obnašanja. Da razumemo, zakaj se vedemo tako, kot se. Da razumemo, zakaj se odzivamo na določene načine. Da se ne krivimo za vsako situacijo, ki je nismo obvladali, ali za napako, ki jo naredimo. Da razumemo, kako pomembni so za nas kakovostni medsebojni odnosi. Ko razumemo sebe, razumemo tudi druge.

Znanje naše mentorice je neizmerno. Vedrina in pozitivna naravnost, ki ju izžareva, sta vsem nam v skupini za zgled. Vsa svoja dolgotletna spoznanja in izkušnje deli z nami. Všeč nam je, ko nam psihološko teorijo predstavi skozi razne primere situacij, dogodkov, transakcij, kar zelo obogati naše razumevanje mehanizmov obnašanja. Izobraževalna srečanja in druženja s prof. dr. Ano Krajnc so polna, bogata, prijetna, vedra, zanimiva. In vedno prekratka. Poslušali bi jo še in še. Je neustavljiv vir navdiha za nas vse.

Vera Kodrič

Moč človeških vezi

Profesorica dr. Ana Krajnc se vedno zaveda svojih ajdovskih korenin. Kar nekaj svojega dela je izpeljala v kraju svojega otroštva in tudi tako pripomogla h kakovostnejšemu življenju ljudi v Vipavski dolini.

S sodelavci je razvila mednarodno Andragoško poletno šolo kot model skupnostnega učenja, zato je zaslužna tudi za to, da se je leta 1997 v Ajdovščini razvila Univerza za tretje življenjsko obdobje in nato v letu 1998 ustanovilo Društvo Most, ki letos praznuje 20. obletnico delovanja ter združuje skoraj 400 članov v 44 krožkih.

V začetku junija 1997 sem bila na letnem dopustu in se pripravljala na upokožitev. Veselila sem se, kaj vse bom lahko počela, česar prej, ko sem bila v službi, nisem utegnila. Sicer sem imela kar nekaj aktivnosti na področju prostovoljstva in vodenja tečajev slepega tipkanja na Ljudski univerzi v Ajdovščini. Ob prebiranju Primorskih novic sem opazila obvestilo, da bo v Ajdovščini od 9. do 13. junija 1997 Andragoška poletna šola. Sploh nisem vedela, kaj to je. Ker je pisalo, da bo prvi dan zvečer kulturni program in spoznavni večer na dvorišču Lavričeve knjižnice, sem se večera iz radovednosti udeležila. Tam sem srečala svojo bivšo sodelavko, ki je bila v družbi dr. Ane Krajnc, s katero sta bili sošolki v gimnazijskih letih. Ko sva se pozdravili, ta reče: »Ana, ti predstavljam mojo bivšo sodelavko. Ta je pridna, vestna in bi bila primerna za našo univerzo!« Potem sta mi obrazložili, da bi radi ustanovili univerzo za tretje življenjsko obdobje v Ajdovščini in neuspešno iščejo primerno osebo. Z dr. Krajnčevo sva se tisti večer veliko pogovarjali. Na kratko mi je predstavila pomen ustanovitve univerze za tretje življenjsko obdobje in program Andragoške poletne šole. Hkrati me je povabila, da se jim že naslednji dan pridružim v šoli. Naslednje jutro sem še premišljevala, ali je prav, da naredim ta korak. Ker sem gospe Krajnčevi obljubila, da pridem, ni bilo druge izbire. Ob mojem prihodu v Lavričevo knjižnico je bilo na hodniku

že veliko udeležencev. V skupini je bilo 10–12 udeležencev iz vse Slovenije. Iz dneva v dan sem bila bolj navdušena. Počutila sem se, kot bi bile obravnavane teme namenjene meni. Predupokojitveni in upokojitveni program ter vodenje programa za izobraževanje starejših.

Med udeleženci šole je bila tudi gospa Zdenka Žigon iz Lavričeve knjižnice v Ajdovščini. Povedala mi je, da si na pobudo prof. Krajnčeve že leto dni prizadeva organizirati študijske krožke za starejše v prostorih knjižnice. Tako sva se ob zaključku šole dogovorili, da se dobiva jeseni in pričneva s pripravami za ustanovitev univerze za tretje življenjsko obdobje. Delali sva z velikim veseljem, čeprav ni bilo lahko. V priprave sva vključili še nekaj ljudi in s skupnimi močmi nam je uspelo, saj je bilo že v prvem letu vpisanih 65 članov, ki so bili vključeni v 6 študijskih krožkov. Predlagali so me za predsednico društva, vendar sem to odklonila. Nisem se počutila dovolj sposobne, zato sem sprejela tajniška dela. Žal pa sem zaradi hude bolezni v družini morala z delom v društvu Most že po treh letih prekiniti. Vesela pa sem bila, ker sva z gospo Krajnčevo še naprej ostali v prijateljskih stikih. Večkrat sva se slišali in nikoli ne bom pozabila njene pozornosti ter pomoči, ki mi jo je namenila v težkih trenutkih bolezni. Res je, kot pravi pregovor: »Človeka spoznaš v stiski!«

Najine vezi so se še bolj okrepile, ko je čez nekaj mesecev tudi ona imela težko osebno preizkušnjo. Bolj pogosto sva se slišali ali si pisali. Velikokrat sem prebiral njena ročno napisana pisma in občudovala priložene fotografije cvetja z njenega vrta. Bila so mi v tolažbo in pogum, da se bo vse dobro izteklo. Spomnila sem se tudi njenih besed, ki mi jih je zapisala v vizitko ob zaključku Andragoške poletne šole leta 1997: »Draga Vera! Kakšen dogodek je, ko spet odkrijemo enkratnega človeka. Prepričana sem, da boš ostala in postala 'učitelj odraslih'. Ostani v naši sredi in hvala za sodelovanje.«

Res sem ostala v njihovi »sredi« in od takrat naprej se je najino prijateljstvo še bolj utrdilo. Predlagala je, da sva si kar na »ti«. Zelo sem bila vesela vsakega njenega telefonskega klica, saj sva si imeli veliko povedati. Vedno, ko je imela v Ajdovščini kakšno predavanje, me je poklicala

in nanj povabila ter dodala: »Da se hkrati še vidiva.« Tako me je pred petimi leti povabila na 40-urni program strokovnega usposabljanja mentorjev za izobraževanje v parih in e-mentorstvo ter 40-urni program za usposabljanje strokovnih delavcev za izobraževanje starejših. Z njenih predavanj sem odhajala zelo zadovoljna, saj sem izvedela veliko novega, predvsem pa so bile prijetne razprave z udeleženci. Zato sem komaj čakala njeno naslednje predavanje.

Prav na teh predavanjih sem prvič slišala za besedo »disleksija« in kakšne težave imajo dislektiki. Ravno Ani se moram zahvaliti, da sem postala pozorna na to drugačnost pri svojem vnuku. Čez kakšen mesec, po zaključenih predavanjih, sem poklicala Ano in prosila, če bi starši lahko pripeljali k njej vnuka. Brez oklevanja nas je že za naslednji dan povabila v Ljubljano, kjer je Ana vnuka testirala in ugotovila, da ima disleksijo. Staršem je svetovala, po kakšni poti naj gredo naprej in vnuk je bil tako deležen dodatne učne pomoči ter prilagojenega pouka. Z njeno pomočjo je dobil tudi posebna očala, ki mu delo pri učnih obveznostih zelo olajšajo. Za vse to smo Ani neizmerno hvaležni. Marsikatera mama mi reče, da smo imeli veliko srečo, da je bila disleksija tako hitro prepoznana. Veliko je primerov, ko so disleksijo odkrili pri učencih šele v 4. ali 5. razredu osnovne šole, s tem pa otroku in staršem povzročili vrsto težav ter nepopravljivo škodo.

Med poletnimi počitnicami leta 2011 sta se mi na obisk napovedali Ana in njena kolegica dr. Dušana Findeisen. Namen obiska je bil, da bi se malo več pogovorili o mojem delu in življenju, ker je vedela, da sem že vrsto let aktivna na raznih področjih. Povedala sem, da že več kot 40 let delujem kot prostovoljka, saj mi prostovoljstvo pomeni način življenja. Že dva mandata sem predsednica v organizaciji Rdeči križ. V tem obdobju sem organizirala humanitarno akcijo pod sloganom »Ker nam ni vseeno«. Bila je zelo odmevna, saj smo v treh mesecih zbrali skoraj 40.000 € za invalida Janka in Tomaža ter njegovo družino. Od leta 1974 tudi poučujem strojepisje na Ljudski univerzi v Ajdovščini, sodelujem v raznih organizacijah in društvih. Bila sem med ustanovitelji društva Most v

Ajdovščini. Ob zaključku sta mi povedali, da bi razgovor radi objavili v reviji *Andragoška spoznanja* pod naslovom »Čustva, učenje in zavzetost.«¹

Ker je bil v tistem času tudi razpis akcije *Ljudje odprtih rok* v reviji *Naša žena*, me je dr. Dušana Findeisen predlagala za podelitev priznanja. Tako sem novembra 2011 dobila prvo priznanje za dolgoletno delo kot »Izjemna osebnost«. Presenečena sem bila, da sem bila med izbranimi kandidati, saj je lep občutek, ko spoznaš, da so tvoje delo opazili tudi drugi.

Ana me je ponovno prijetno presenetila z novoletnim voščilom in lepim darilom ob prehodu v leto 2014. Poslala mi je svojo novo knjigo *Spoznaj sebe in druge*. Knjigo sem še isti dan vzela v roke. Zelo me je nagovorila in podčrtovala sem si stavke, ki jih še danes večkrat preberem. To je bilo zame nekaj novega in lahko bi rekla, da je pravi učbenik. Zato sem jo svetovala tudi možu. Mož, ki je sedaj upokojen, je bil skoraj vso delovno dobo vodilni v podjetju. Ko je knjigo prebral, sem ga vprašala za mnenje. Njegov odgovor je bil: »Če bi to knjigo lahko prebral pred desetletjem, bi poznal in vedel za mnoga spoznanja s področja medčloveških odnosov in komunikacije ter bi marsikdaj ravnal drugače!«

Ana me je vedno spodbujala, mi svetovala in me znala tudi pohvaliti. Z njeno pomočjo sem zelo razširila svoje znanje s področja izobraževanja starejših in medsebojnih odnosov. Najbolj pomembno pa je to, da sem postala bolj samozavestna in sproščena. Ne poznam več občutka strahu, kot sem ga imela pred leti, če sem se morala izpostaviti v javnosti. Skratka, počutim se tako, kot bi se v svojem tretjem obdobju življenja »na novo rodila«.

1 Kodrič, V. in Findeisen, D. (2012). Čustva, učenje in zavzetost – pogovor z Vero Kodrič. *Andragoška spoznanja*, 18(1), 81–86.

Sonja Klemenčič

Verjame v ljudi

Draga Ana,

letos praznuješ okroglo obletnico svojega rojstva. Dan kot tisoči drugih, a vendarle tako drugačen, ker smo si ljudje izmislili obrede, da skupaj s slavlencem ob takih dneh malo zastanemo, pogledamo nazaj in razmišljamo o prihodnosti.

Najprej so na vrsti čestitke. Bolj kot čestitke za to, da si doživela toliko let – kar je več ali manj zasluga matere Narave, in ker hkrati verjamem, da je to samo še ena obletnica v nizu, ki te še čakajo – ti želim čestitati, da si ta leta znala in hotela polno izrabiti. Obogatila si jih z velikimi in drobnimi dejanji, zlasti z dejanji, ki so bogatila nas, tvoje znane in neznane sopotnike, nam odpirala poti, nas spodbujala k temu, da tudi sami zmoremo. Malo je ljudi, ki pustijo take sledi v življenju in predvsem za to ti čestitam ter se ti zahvaljujem, seveda s prepričanjem, da je v tebi še veliko ustvarjalnih moči in bomo še mnogo let občudovali tvojo energijo, vedoželjnost in humanitarnost.

Ker pa so obletnice tudi čas, ko se oziramo nazaj, želim obuditi nekaj spominov, kako sta se prepletali najini poti na začetku najinega znanstva. Moji prvi spomini nate sežejo v čas mojega študija. Sama sem bila že od malega prepričana, da bom učiteljica – in to učiteljica slovenščine. A glej ga šmenta, ko sem se vpisovala na Filozofsko fakulteto v Ljubljani, samostojnega študija slovenistike še ni bilo in morala sem vpisati še en predmet kot predmet B. Nič drugega me ni veselilo, a ker je bilo pač treba nekaj vpisati, sem vpisala pedagogiko, o kateri sem takrat vedela le to, da je »fajn«, kot je izjavila neka znanka. Prva predavanja so me pustila dokaj ravnodušno, vendar je počasi le začelo nekaj kliti v meni. In potem si prišla ti z andragogiko. Tvoja predavanja so me naravnost posrkala vase, začutila sem, da je to tisto, kar želim početi v življenju

– odraslim odpirati možnosti za učenje. Tisto, kar si mi dala takrat, je bilo tvoje prepričanje o možnosti in nujnosti učenja skozi vse življenje, tvoje navdušenje nad različnimi priložnostmi učenja in tvoja vera v vedoželjnost vsakega posameznika. Tako sem zamenjala študijske poti, študij pedagogike je postal predmet A, moja diploma je obravnavala vprašanja izobraževanja odraslih in celo svojo poklicno pot sem ostala zvesta izobraževanju odraslih, pa tudi sedaj, ko sem že upokojena, mu namenjam pomemben del svojega časa.

To, kar si nam, študentom, še dala, je bilo tudi odpiranje v svet. Čeprav mlajši morda ne bodo razumeli, kaj imam v mislih, je bil to čas, ko še nismo poznali globalizacije, ni bilo računalnikov, interneta, tuja strokovna literatura je bila slabo dostopna. Saj ne, da bi bili povsem zaprti v meje stare države, a tega, kako se stroka razvija v svetu, kje so razvojna središča, kdo kaj pomeni v stroki v svetovnem merilu, s čim se ukvarjajo, tega pa nismo vedeli veliko. In tudi drugi profesorji, seveda ne vsi, so nam sicer razlagali mnoge, že uveljavljene teorije, o sodobnikih in sodobnih dogajanjih pa smo izvedeli bolj malo. Ti si nam priporočila v branje tujo sodobno strokovno literaturo, pripovedovala si nam o svojih stikih z znanimi andragogi. Priznam, včasih smo študenti kar malo s strahom razmišljali, kaj zdaj hoče od nas ta profesorica. A tako si nam odpirala širino in nas pripravljala za način (strokovnega) življenja, ki ga takrat še slutili nismo.

Pa še nekaj si nam dala – zaupanje v naše zmožnosti. Sama se tako spominjam, kako si me nekega dne povprašala, ali bi bila pripravljena iti v vse republike bivše Jugoslavije in narediti intervjuje s predsedniki republiških zvez ljudskih in delavskih univerz. Sprejela sem izziv in obiskala Zagreb, Beograd, Sarajevo, Skopje in Titograd, opravila intervjuje z zanimivimi strokovnjaki, ki so mi pripovedovali o stroki in praktičnih izkušnjah, ter se ogromno naučila, da ne govorim o tem, da sem takrat sploh prvič potovala z letalom. Še danes ne vem prav natančno, kako sem to nalogo opravila, ne nazadnje sem prvič delala intervjuje, pogovarjala pa sem se z izkušenimi strokovnjaki - praktiki, in upam, da nisem

izpadla preveč nezrela. Ampak spominjam se, da so me povsod zelo odprto sprejeli, ker so vedeli, da me pošiljaš ti – prav povsod si bila zelo priznana, občudovali so tvoje znanje in delo. Ko danes razmišljam o vsem tem, se sprašujem, ali sem bila kdaj sama zmožna tako zaupati nekemu mlademu človeku, brez pravih izkušenj, in ga preskusiti v zahtevni nalogi, a mu hkrati odpreti obzorje za nekaj novega.

Tako si, spoštovana moja profesorica, s prepričanjem, strokovno širino, zgledi in zaupanjem načrtala mojo strokovno pot. Ne vem, če sem ti o tem kdaj govorila, zdi pa se mi prav, da to veš in sprejmeš mojo zahvalo za to, saj sem in še vedno uživam kot andragoginja.

Draga Ana, ostani še naprej klena in ustvarjalna, radovedna in učeča se, ohranjaj v sebi tisto, kar ti je v zibelko položila primorska burja: treba je imeti svoj cilj in četudi ti želi nekdo z vso močjo preprečiti, da ga dosežeš, se je treba temu upreti in napredovati po svoji poti. Vesela sem, da te poznam!

EMA PERME

Moji dragi profesorici, brezmejni motivatoriki

Draga Ana,

dovolila si bom bolj malo stroke in več spominov. Zelo sem bila vesela povabila k pisanju, hkrati pa mi je vzbujalo nekaj treme. Kaj pokloniti dami, ki je izkusila že skoraj vse in mnogo tudi že zapisala? Teh nekaj odstavkov je doživljaj, črtica v prostoru, katerega odsev smo. Bolj kot osebna izpoved je – želim si – topel objem.

Bila si in si še vedno profesorica z veliko začetnico. Dopuščala si svobodo razmišljanja, a s svojimi deli hkrati postavila strukturo slovenske andragogike – to pa še vedno polniš z brezmejno širino in razvijajočim se znanstvenim in praktičnim delom. Tvoje knjige in druga dela, ki so študijska literatura per se, so vedno aktualna – tudi tiste starejšega datuma. Do sebe si neizprosna: ustvarjaš, žlahtnost Tvojega pisanja in delovanja se nadaljuje.

Ko se spominjam svojih šolskih in kasneje študentskih dni, sem na splošno visoko cenila profesorje, ki ste bili dosledni v stroki. Pogosto smo to prepisali v strogost, hkrati pa ste bili spoštljivi in dostojni do mladih, razvijajočih se možganov in mislecev. Če ste na različne načine podžigali razmišljanje, ste bili na top lestvici mojih cenjenih mentorjev, spremljevalcev na poti osebnega in profesionalnega razvoja. Občutljivost v odnosu do študentov, kritičen pristop do vsebine in zagretost za dojetje teorije čez njene robove in omejitve sta bila ključna. Srečanje s Teboj v študentskih letih, ko je za oblikovanje širine pogleda in profesionalne identitete pomembno imeti vzornika/co, je bilo prelomno. Našla sem Te ali pa Ti mene.

Tvoj trud – da bi študentom krepila potrebo po nenehnem razvoju, širjenju pogleda na izobraževanje odraslih, da je le-to enako pomembna stroka kot vsakodnevno socio-kulturno dogajanje, umeščenost našega

profesionalnega početja v kontekst družbenih sprememb in gibanj – je bil brezmejen. Pogled z domačega praga Tebi ni dovolj. Nekoč si z nami študenti, z enega od mnogih strokovnih srečanj, delila izkušnjo z judovskim študentom. Opisala si ga kot »žvečilni gumi«. Spremljal Te je na vsakem koraku in Ti ves čas postavljala množico vprašanj. V šali si nam povedala, da je bil že kar nadležen z vsemi svojimi vprašanji in nisi se ga mogla otresti. Takrat si nam rekla: »Bodite malo židovski, sprašujte, raziskujte ...« Sporočilo je bilo močno, utrditi si želela potrebo in energijo, kako pomembno je imeti svoje stališče, znanje. Danes to lastnost poimenujemo podjetnost,¹ ki je (najbrž) andragogi nimamo dovolj in bi jo morali krepiti na vsakem koraku.

V času mojega študija je bila Tvoja profesionalna pot – v kontekstu mednarodne razsežnosti – najbrž najširša; najvišje je ves čas. Veliko si potovala, se družila s svetovnimi umi andragogike, imela vse mogoče pomembne in vplivne pozicije v mednarodnem prostoru: v Unescu, Združenih narodih in drugje. Kot strokovnjakinja, zavezana povezovanju teorije in prakse, posebej pa znanstvenica, ženska s ponosno osebnostjo, kot brezkompromisna strokovnjakinja si odločna zagovornica nemočnih odraslih v izobraževanju, borka za njihove pravice do učenja in izobraževanja. Kot profesorico smo Te v tistem času zaradi Tvojih številnih potovanj doživeli redkeje, a ko si bila z nami, je bilo zelo intenzivno. Tvoja sporočila so bila pogosto provokativna. Dovolila, pravzaprav si podžgala »upiranje« trditvam in pogledom, ki si nam jih predajala, in spodbujala razpravo ter izmenjavo argumentov. Ta pot je bolj naporna kot tista, ko se »naguliš« nekaj definicij ... Ni bilo lahko, a nujno – če smo želeli zrasti in odrasti v profesionalce v slovenskem izobraževanju odraslih.

S kolegico Sabino Jelenc sva Te izbrali tudi za mentorico in postali Tvoji ponosni diplomantki. Raziskovali sva funkcionalno pismenost zapornikov. Spominjam se, kako si ob zaključnem nagovoru začela približno takole: »Pred nami je diplomsko delo, ki ima še posebej veliko

¹ O izboru besed pa kdaj drugič. ;-)))

vrednost, ker je teklo po dveh tirih: raziskovanje funkcionalne pismenosti kot del andragoškega področja in raziskovanje o zapornikih v slovenskih penalnih ustanovah, kar je domena področja domske vzgoje ...«. Tvoje mentoriranje je bilo bolj vrhunsko kot »detajlistično«, pustila si nama svobodo, nama zaupala, da se bova znašli in sva se. Za podrobnosti je poskrbel Zoran Jelenc, saj veš. Mnogo kasneje sem dojela, da je bila to pot svobode in kot taka nujna za najin razvoj. Z nagovorom ob zaključku zagovora si nalogo označila kot zelo posebno in izjemen dosežek diplomantov. Še bolj kot ocena, ki je bila res najvišja, pa je bil pomemben občutek, ki si ga dala. Na videz neizprosna profesorica, v resnici pa vedno podpornica brez meja. Težko Te je v tej vrlini preseči, tako dobro znaš »potiskati čez rob«, ne da bi se opekli, ampak zrasli. In na koncu dosežke vedno predstaviš tako, da se dotakneš najbolj skritega ponosa in osebnosti.

Najine poti se tesneje srečujejo v različnih obdobjih. Kot mlada andragoginja v praksi sem se zavedala, koliko tega je še, česar se moram naučiti. V praksi smo Te – kot strokovnjakinjo in znanstvenico s preciznim občutkom in znanjem za umestitev izobraževanja odraslih in stroke – zelo potrebovali. Vedno zmoreš na izjemno prepričljiv način, podkrepjen s primeri, poiskati in kozmopolitsko odgovoriti na mnoga vprašanja ter tako zapolniti praznino, ki zareži v vsakdanu prakse, v nenehnem iskanju dovoljšnjih, za politiko prepričljivih in za ljudi potrebnih odgovorov in spoznanj. Ko sem na prelomu tisočletij razvijala program usposabljanja za predavatelje in učitelje za spremljanje študentov v formalnem programu višješolskega izobraževanja v spletni učilnici, si osvetlila njihovo vlogo in ključne naloge. S svojim prispevkom si na povabilo vodstva inštitucije, kjer sem delala kot praktičarka in razvojnica, umestila pomen mentorskega dela in ga postavila v aktualen čas ter prostor z uporabo sodobne učne tehnologije in z učenjem ter izobraževanjem po internetu. Nejasnosti je bilo takrat kar nekaj, tudi v tujini, saj se je področje študija in izobraževanja na daljavo – z rabo sodobne informacijske tehnologije – šele razvijalo. V Sloveniji pa smo bili s svojim delovanjem

pionirji, zato je bilo potrebno poiskati tudi strokovne besede, npr. izbirati med e-mentorjem in e-tutorjem. Obveljal je e-mentor in ne tutor. Ko takole pogledam nazaj, je bila odločitev prava, saj smo želeli tej vlogi, ki smo jo poimenovali e-mentor, dodati tudi dimenzijo podpore za razvoj osebnosti ob rabi novodobne komunikacije.

V letu 2009 je takratno Ministrstvo za šolstvo in šport organizacijo Letnega posveta o izobraževanju odraslih zaupalo Zvezi ljudskih univerz Slovenije (ZLUS). V času gospodarske krize in po bojkotiranju izvajalcev ministrskega posveta leto prej, ki ga je Ministrstvo odpovedalo, smo potrebovali nov veter, novo zasnovo, drugačen pristop do obravnave pomembnih tem urejanja politike izobraževanja odraslih v Sloveniji. Posvet je imel pomenljiv naslov: Izobraževanje odraslih v časih gospodarskih izzivov. V takratnem vodstvu ZLUS smo presodili, da za glavno plenarno govorko potrebujemo vodilno znanstvenico na področju andragogike. To je bil po dolgih letih ministrskih letnih posvetov preboj. Strokovnjaki prakse in razvojni sodelavci smo v tistih kriznih časih potrebovali luč, pregled nad trendi, ne le v izobraževanju odraslih, ampak širšo sliko v aktualnem družbenem in političnem prostoru. Nikoli nisem verjela in še vedno ne verjamem, da bi takrat kdo to delo lahko opravil bolje od Tebe.

Slovenija je bila globoko v krizi. V takih časih si andragogi obetamo, da bo politika slišala vpijoča sporočila raziskav in vizionarjev, ki temeljijo na komparativnih pregledih družbenih gibanj skozi daljša obdobja v zgodovini. Citirala si profesorja Schmidta, ki je v Tvojih študentskih časih pedagogom obljubljal mercedese. Navedla si poglede pesimistov in optimistov, med slednje si se tudi uvrstila. Kako desetletje po prehodu v novo tisočletje smo na razvoj informacijske tehnologije gledali še precej romantično. Postregla si z dejstvi, ki nam jih prinaša robotizacija proizvodnje in na visoko stopnjo nepripravljenosti slovenske družbe nanjo. Danes nam ogledalo nastavlja ne ravno spodbudni podatki mednarodne raziskave PIAAC, novo nastajajoče oblike dela, robotizacija pa je v proizvodnji ne le posamično, ampak množično dejstvo. Govorila si o družbenem antagonizmu med slojem, ki zna, in slojem, ki ne zna; o

socialnem miru in socialni varnosti; opozorila si na razsežnost krize, ki ni bila le ekonomska, socialna, ampak tudi kriza vrednot, humanizma ... Najbrž smo le nekaj tega uspeli odpraviti, najbolj pomembnega pa (še) ne – gotovo med te zagate sodijo humanizem, vrednote. Tudi takrat si zastavila svoj glas za šibke, ki se slabo znajdejo v današnji informacijski družbi, kaj šele v prihajajoči ... Dejala si, da nikoli ne poveš tistega, kar si že zapisala, ker zaupaš, da bomo to prebrali. In zahvaljujoč sodobni tehnologiji si svoj nastop lahko ogledaš na tejle povezavi: http://video.acs.si/posvet2009/Posvet2009_Ana_Kranjc.html.

Upam si trditi, da je bil to začetek novega obdobja Letnih posvetov, ki jih za izobraževanje odraslih organizira Ministrstvo. Naslednje leto smo imeli predstavnico urejanja politike izobraževanja odraslih na evropski ravni, kjer nastajajo tudi številni dokumenti, ki Slovenijo zavezujejo k izboljševanju nekaterih korakov razvoja področja. Ti nam takrat, ko doma potrebe po izobraževanju odraslih ne zmoremo razumeti, pomagajo pri usmerjanju politike. Nato smo gostili predstavnico Unescovega Inštituta za vseživljenjsko učenje iz Hamburga, ki je dodala pogled »prostora sveta«, osvetlila pomen pismenosti in opozorila na privilegij pismenosti, ki ga ima le del svetovnega prebivalstva.

Najini poti sta se kasneje profesionalno nekajkrat srečali tudi ob umeščanju dela Univerze za tretje življenjsko obdobje v politike izobraževanja odraslih in ob prizadevanjih za računalniško opismenjevanje starejših ob profesionalni podpori.

S spoštovanjem brez meja gledam ves ta čas Tvoje delovanje v vsakdanji praksi in vizionarsko delo, ki ga opravljaš na področju izobraževanja odraslih v družbenih, ekonomskih ter drugih kontekstih, in sicer z veliko mero človeške subtilnosti do ljudi, ki potrebujejo ustrezno strokovno podporo, predvsem pa razvito stroko, ki ve in zna, kako jim približati dostop do znanja, jih spodbuditi k učenju in navdušiti za izobraževanje. Predanost do stalnega preizkušanja tega, da ima znanost svojo vsebino v praksi, se pri Tebi meri v presežkih. V vsakem od študentov in sodelavcev si pustila sledi svojih prizadevanj.

In še tole moram dodati ...

Spominjam se, da si imela več poskusov, da ukineva odnos profesorica - študentka. Sama sem se težko lotila najinega »tikanja«. Mi kar ni šlo ... V zadnjih letih imava več osebnih kot službenih stikov, občasno poklepetava in »zakuhava« kakšno kosilo. Čeprav redko, mi je vse to vedno v neizmerno veselje. Pa vendar so klepeti nenehno vpeti tudi v dogajanje in urejanje izobraževanja odraslih. Dragoceni so, saj odstiraš dimenzije, ki mi pri mojem delu zelo pomagajo. Ko si februarja letos odhajala v Nemčijo, sva si izmenjali klic in nekaj SMS-sporočil, kjer mi nisi pozabila dodati še pomembnih spodbud. Tako skromna si zase in tako močna za druge. Vedno si navdih. Ob vsaki Tvoji novi objavi, knjigi, ustanovitvi inštitucije – ki je vedno podvig pomembnih razsežnosti – mi vzbudiš občutek brezmejne pomembnosti, ker sem Ti lahko čisto malo blizu. Ob vseh znanstvenih in strokovnih podvigih, z mnogimi hudimi življenjskimi preizkušnjami, s katerimi veselje pri Tebi res ne skopari, vedno samo zrasteš. Že kar nadnaravno je, kaj vse zmoreš in greš naprej. Tvoj pogum je občudovanja vreden.

Draga Ana, ob tej lepi in v vseh pogledih okrogli obletnici Ti želim, da je pogled nazaj ponos, današnji dan ena sama sreča, jutri pa spet priložnost za novo učenje! ;-)))

Velik objem, Ema

2017, na odprtju 4.
mednarodnega festivala
znanja in kulture starejših,
Šmarje pri Jelšah.

2002, 8. Andragoška poletna šola v Ajdovščini.

2005, kongres EURAG v Cankarjevem domu v Ljubljani.

2009, A. Krajnc in E.
Perme na letnem posvetu
andragogov Slovenije v
Mariboru.

2014, s predsednicami
slovenskih univerz za
tretje življenjsko obdobje
na slavnostnem obeležju
30. obletnice SUTŽO v
Cankarjevem domu v
Ljubljani.

2013, podelitev priznanja
M. Kožuh, mentorici UTŽO
Ljubljana v Ljubljani.

2013, projekt CINAGE,
evropski film za dejavno
staranje, A. Krajnc, G.
Gonzales, M. Furlan, M.H.
Antunes., A. Valentini.
AidLearn v Lizboni.

2014, slavnostno obeležje 30.
obletnice SUTŽO v Ljubljani,
minister J. Pikalo, predsednik
RS B. Pahor in A. Krajnc.

2014, pred snemanjem
oddaje z novinarko J.
Debeljak.

2014, na posvetu mreže
Slovske univerze za tretje
življenjsko obdobje z O.
Drofenik v Ljubljani.

2015, s predsednicami
slovske univerz za
tretje življenjsko obdobje v
Velenju.

2017, A. Krajnc in A. Šantej na predstavitvi knjige *Starejši se učimo* v Trubarjevi hiši literature v Ljubljani.

2018, Ljubljana, v knjižnici med sodelavci UTŽO.

2018, 30 let umetnostne zgodovine na Univerzi za tretje življenjsko obdobje v Ljubljani, A. Smrekar in A. Krajnc v Narodni galeriji v Ljubljani.

2018, G. Dayé, A. Krajnc in D. Snoj na mednarodnem posvetu mreže SUTŽO v Ljubljani.

MINISTRY OF EDUCATION,
SCIENCE AND SPORT

2018, mednarodni posvet SUTŽO Globalno povezovanje za razvoj nove podobe starosti v Ljubljani.

2018, transnacionalno srečanje v projektu RefugeesIN v Atenah.

2018, A. Krajnc in D. Findeisen v knjižnici Univerze za tretje življenjsko obdobje v Ljubljani.

2018, v Ljubljani med študenti in mentorji ljubljanske UTŽO ob odprtju razstave V življenju vstopaš in izstopaš skozi nešteto vrat.

**Avtorji in avtorice
po vrstnem redu
prispevkov**

Dr. **Nives Ličen**, izredna profesorica za andragogiko na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani.

Dr. **Zoran Jelenc**, izredni profesor za andragogiko, pobudnik ustanovitve in prvi direktor Andragoškega centra Slovenije (1991–1998), dolgoletni predsednik Andragoškega društva Slovenije (1984–1988 in 2005–2013).

Dr. **Dušana Findeisen**, docentka za andragogiko, vodja Inštituta za raziskovanje in razvoj izobraževanja pri Slovenski univerzi za tretje življenjsko obdobje, soustanoviteljica Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje.

Akad. prof. dr. **Zdravko Mlinar**, sociolog, profesor za prostorsko sociologijo na Fakulteti za družbene vede, gostujoči profesor na mnogih univerzah po svetu, zaslužni profesor Univerze v Ljubljani, dopisni član Hrvaške akademije znanosti i umjetnosti.

Stane Saksida, filozof in sociolog, pobudnik empiričnega sociološkega raziskovanja v federativni Jugoslaviji v 60. letih prejšnjega stoletja, gostujoči predavatelj na evropskih in ameriških univerzah, nekdanji direktor Inštituta za sociologijo in filozofijo Univerze v Ljubljani.

Akad. prof. dr. **Matjaž Kmecl**, profesor za slovensko literarno zgodovino, dekan Filozofske fakultete (1977–1979), član predsedstva Republike Slovenije (1990–1992), zaslužni profesor Univerze v Ljubljani, ambasador slovenske literature.

Prof. dr. **Sonja Kump**, sociologinja, zaslužna profesorica Univerze v Ljubljani, razvija področje sociologije izobraževanja odraslih, nasledila je prof. dr. Ano Krajnc

kot profesorica za primerjalno andragogiko na Filozofski fakulteti.

Prof. ddr. **Nikola Pastuović**, psiholog in pedagog, zaslužni profesor Univerze v Zagrebu, raziskovalec vpliva kognitivnih in afektivnih značilnosti osebnosti na kakovost življenja.

Prof. dr. **Maria Slowey**, profesorica za izobraževanje odraslih, direktorica Higher Education Research Centre, Dublin City University.

Prof. dr. **Katarina Popović**, profesorica za andragogiko na Filozofski fakulteti Univerze v Beogradu, generalna sekretarka International Council for Adult Education (ICAE).

Akad. prof. dr. **Boštjan Žekš**, profesor za biofiziko na Medicinski fakulteti, Fakulteti za matematiko in fiziko, znanstveni svetnik na Inštitutu Jožefa Stefana, redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, svetovalec predsednika Republike Slovenije.

Jasna Čurin, profesorica psihologije, voditeljica Sveučilišta za treću životnu dob, Pučko otvoreno učilište, Zagreb.

Prof. dr. **Zdenko Medveš**, profesor za zgodovino pedagogike in šolstva ter teorijo vzgoje, zaslužni profesor Univerze v Ljubljani.

Dr. **Renata Kranjčec**, psihologinja, tajnica Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Prof. dr. **Cirila Peklaj**, profesorica za pedagoško psihologijo, predstojnica Centra za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Alijana Šantej, profesorica pedagogike, predsednica Univerze za tretje življenjsko obdobje v Ljubljani.

Dr. **Danijela Brečko**, docentka za menedžment, 1995–2007 odgovorna urednica revije *Andragoška spoznanja*.

Prof. dr. **Milena Ivanuš Grmek**, profesorica za didaktiko, dekanja Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru.

Tanja Šulak, profesorica pedagogike, bibliotekarka specialistka na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, odgovorna urednica revije *Andragoška spoznanja*.

Prof. dr. **Darja Zorc - Maver**, profesorica za socialno pedagogiko na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani.

Dr. **Vida A. Mohorčič Špolar**, docentka za andragogiko, 1996–2006 direktorica Andragoškega centra Slovenije, so-koordinatorka ESREA mreže za politiko izobraževanja odraslih.

Dr. **Nena Mijoč**, raziskovalka izobraževanja odraslih in docentka za andragoško didaktiko.

Lučka Lešnik, profesorica pedagogike in sociologije, dolgoletna glavna in odgovorna urednica časopisa *Šolski razgledi*.

Mag. **Darja Justinek**, profesorica pedagogike in psihologije, zakonska in družinska terapevtka.

Prof. dr. **Jurka Lepičnik Vodopivec**, profesorica za pedagogiko, prodekanja na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem.

Dr. **Tanja Možina**, sociologinja in andragoginja, vodja središča za kakovost in izobraževanje na Andragoškem centru Slovenije.

Dr. **Maja Mezgec**, docentka za andragogiko na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem.

Boža Bolčina, profesorica pedagogike in psihologije, direktorica Ljudske univerze v Ajdovščini 1997–2015.

Štefan Huzjan, profesor sociologije, nekdanji direktor izobraževalnega centra v Ljubljanski banki, predsednik Andragoškega društva Slovenije 1977–1983, častni član Andragoškega društva Slovenije.

Bernarda Mori Rudolf, dipl. sociologinja, svetovalka na področju izobraževanja odraslih, MOCIS, Center za izobraževanje odraslih Slovenj Gradec.

Olga Drofenik, profesorica angleškega in slovenskega jezika, raziskovalka in namestnica direktorja na Andragoškem centru Slovenije 1991–2003.

Ljubica Kosmač, profesorica, strokovna vodja Irlen klinike Slovenija.

Nevenka Tomšič, dipl. ekonomistka, podpredsednica mreže Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje, predsednica Društva Univerza za tretje življenjsko obdobje Ilirska Bistrica.

Mirka Šmitek, univ. dipl. ekonomistka, študentka na Univerzi za tretje življenjsko obdobje v Ljubljani, predsednica Skupine za mednarodno izmenjavo študentov na UTŽO Ljubljana.

Vera Kodrič, dolgoletna prostovoljka in nekdanja predsednica Rdečega križa v Ajdovščini, soustanoviteljica univerze za tretje življenjsko obdobje v Ajdovščini, mentorica delavnic o pripravi in sušenju sadja v Učnem centru Brje.

Sonja Klemenčič, profesorica pedagogike in slovenskega jezika, vodja razvoja na Andragoškem centru Slovenije 1991–2010.

Emma Perme, dipl. pedagoginja in profesorica sociologije, zunanja sodelavka Andragoškega centra Slovenije (2002–2007), generalna sekretarka Zveze ljudskih univerz Slovenije (2008–2010), vodja Sektorja za izobraževanje odraslih na MIZŠ (2010–2012), od 2012 je zaposlena na Uradu za razvoj in kakovost izobraževanja.

Zahvaljujemo se donatorjem

Andragoški center Republike Slovenije

Andragoški zavod Maribor – Ljudska univerza

Andragoško društvo Koroške – Univerza za 3. življenjsko obdobje

Andragoško društvo Slovenije

Center za dopisno izobraževanje Univerzum

Center za izobraževanje in kulturo Trebnje

Doba fakulteta za uporabne poslovne in družbene študije Maribor

Glotta Nova d.o.o., Ljubljana

Javni zavod Cene Štupar – Center za izobraževanje Ljubljana

Krka, tovarna zdravil, d. d., Novo mesto

Ljudska univerza Ajdovščina

Ljudska univerza Krško

Ljudska univerza Radovljica

Ljudska univerza Slovenska Bistrica

Ljudska univerza Velenje

Ljudska univerza Žalec

Mlinotest d. d., Ajdovščina

MOCIS, center za izobraževanje odraslih Slovenj Gradec

Nova Ljubljanska banka d. d., Izobraževalni center NLB, Ljubljana

Občina Ajdovščina

Sofos, inštitut za izobraževalni management, Ljubljana

Zveza ljudskih univerz Slovenije

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

929Krajnc A.(082)

374.7(497.4):929Krajnc A.(082)

ČLOVEK mora biti dovolj drzen, da zagovarja svoje vrednote : liber amicorum : pripovedi o sodelovanju z Ano Krajnc, zaslužno profesorico Univerze v Ljubljani in predsednico Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje / [urednice Nives Ličen ... [et al.] ; fotografije osebni arhiv Ane Krajnc ... et al.]. - 1. izd., 1. natis. - Ljubljana : Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2018

ISBN 978-961-06-0122-7

1. Ličen, Nives 2. Krajnc, Ana, 1938-
296919808